

วิสาหกิจหัตถกรรม
พื้นบ้าน

กลุ่มหัตถกรรมจักตบชาวบ้านสันป่าม่วง

โครงการวิจัย การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร และคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2546

คณะวิจัย

หัวหน้าโครงการ

อาจารย์ ดร. ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ ^{(1), (3)}

หัวหน้าโครงการร่วม

รศ. ดร. อารี วิบูลย์พงศ์ ^{(2), (3)}

นักวิจัย

อาจารย์ลักขมี วรชัย ^{(2), (3)}

ประทานทิพย์ กระมล ⁽³⁾

อาจารย์นันทมน ชีระกุล ^{(1), (3)}

ผู้ช่วยนักวิจัย

กนกวรรณ มูลละ ⁽³⁾

ผลบุญ พัวสุวรรณ ⁽³⁾

(1) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(2) ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(3) ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำนำ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ชีตความสามารถในการแข่งขัน และความเข้มแข็งทางด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดองค์กรของผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน อันจะส่งผลต่อการยกระดับรายได้ของหน่วยประกอบการและการจ้างงานในท้องถิ่น

รายงานฉบับนี้มุ่งศึกษาในระดับจุลภาค คือ ระดับผู้ประกอบการ หรือกลุ่มประกอบการ โดยทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของ กลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง ทั้งนี้เพื่อให้ได้บทเรียนจากความสำเร็จ หรือปัญหาอุปสรรคของหน่วยประกอบการ อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางปรับปรุงธุรกิจของหน่วยประกอบการเป็นสำคัญ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณประธานกลุ่ม คณะกรรมการ และสมาชิกทุกท่าน ที่ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และตอบข้อสัมภาษณ์ด้วยความเต็มใจ รายงานฉบับนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยปราศจากความร่วมมือของท่าน ตลอดจนการอนุญาตให้เสนอรายงานได้ตามความเป็นจริง

คณะวิจัย

มีนาคม 2546

สารบัญ

	หน้า
คณะวิจัย	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	1
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	2
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	2
1.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	2
1.4.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่ศึกษา	2
1.4.3 วิวิธีวิเคราะห์	5
1.5 ทบทวนเอกสาร	10
1.5.1 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน	10
1.5.2 ผลิตภัณฑ์จักสาน	13
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน	30
2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์	30
2.1.1 สภาพทางกายภาพ	30
2.1.2 สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก	30
2.2 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน	31
2.3 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	31
2.3.1 สภาพทางสังคม	31
2.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ	32
2.4 ทูทางสังคมและภูมิปัญญาชาวบ้านของประชากรในหมู่บ้าน	33
2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	34
2.6 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านและสภาพปัญหา	35
2.6.1 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน	35
2.6.2 สภาพปัญหาและการแก้ไข	36
2.7 ศักยภาพการพัฒนาของหมู่บ้าน	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มฯ	37
3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มฯ	37
3.1.1 ชื่อสถานประกอบการ	37
3.1.2 สถานที่ตั้ง	37
3.1.3 ผู้นำคนสำคัญของกลุ่มฯ	38
3.2 ประวัติความเป็นมาและ พัฒนาการของกลุ่มฯ	39
3.3 บทบาทของกลุ่มฯ ต่อชุมชน	41
3.4 การจัดการองค์กรและการบริหารงานของกลุ่มฯ	41
3.4.1 การบริหารและจัดการองค์กรของกลุ่มฯ	41
3.4.2 ปัญหาการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ	43
3.5 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ	47
3.6 ศักยภาพการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ	47
บทที่ 4 การผลิตและเทคโนโลยีการผลิต	49
4.1 ผลิตภัณฑ์	49
4.2 การบริหารการผลิต และการวางแผนการผลิต	51
4.2.1 การบริหารการผลิต	51
4.2.2 การวางแผนการผลิต	52
4.3 การจัดหาปัจจัยการผลิต	55
4.3.1 วัตถุดิบ	55
4.3.2 วัสดุและอุปกรณ์การผลิต	60
4.3.3 บรรจุภัณฑ์	61
4.3.4 โรงเรือน	61
4.3.5 การตรวจสอบคุณภาพและการเก็บรักษาปัจจัยการผลิต	61
4.4 แรงงานและการจ้างงาน	62
4.5 ต้นทุนและผลตอบแทน	62
4.6 กรรมวิธีการผลิต	81
4.6.1 การผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋	82
4.6.2 การผลิตผลิตภัณฑ์ตะกร้า	91
4.6.3 การผลิตผลิตภัณฑ์หมวก	95
4.6.4 การผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวาสานล้อมภาชนะ	97
4.7 การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต	99
4.8 สภาพและผังของสถานที่ผลิต	100

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.9 การจัดการของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต	101
4.10 การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์	101
4.11 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต	101
4.11.1 ปัญหาด้านการผลิต	101
4.11.2 ความต้องการทางการผลิตของกลุ่มฯ	102
4.12 ศักยภาพการผลิต	102
4.12.1 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์	102
4.12.2 ศักยภาพของปัจจัยการผลิต	102
4.12.3 ศักยภาพของกระบวนการผลิต	103
บทที่ 5 การตลาด	108
5.1 การบริหารการตลาดและการวางแผนการตลาด	108
5.1.1 การบริหารการตลาด	108
5.1.2 การวางแผนการตลาด	108
5.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์	109
5.3 ช่องทางการจัดจำหน่าย	110
5.3.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ	110
5.3.2 ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์	111
5.4 ราคาและการตั้งราคา	113
5.5 การส่งเสริมการขาย	123
5.5.1 วิธีการรักษาลูกค้าเก่า	124
5.5.2 วิธีการหาลูกค้าใหม่	124
5.6 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการตลาด	124
5.6.1 ปัญหาด้านการตลาด	124
5.6.2 ความต้องการทางการตลาดของกลุ่มฯ	124
5.7 ศักยภาพทางการตลาด	124
บทที่ 6 การเงิน	126
6.1 การบริหารการเงินและการวางแผนการเงิน	126
6.1.1 การบริหารการเงิน	126
6.1.2 การวางแผนการเงิน	127
6.2 แหล่งเงินทุน	128
6.3 ผลการดำเนินงานและสถานภาพทางการเงิน	129
6.3.1 ผลการดำเนินงาน	129

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.3.2 สถานภาพทางการเงิน	133
6.4 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน	134
6.4.1 ปัญหาด้านการเงิน	134
6.4.2 ความต้องการทางการเงินของกลุ่มฯ	135
6.5 ศักยภาพทางการเงิน	135
บทที่ 7 SWOT Analysis ของกลุ่มฯ	137
7.1 จุดแข็ง	137
7.1.1 การจัดการองค์กร	137
7.1.2 การผลิต	137
7.1.3 การตลาด	137
7.1.4 การเงิน	138
7.2 จุดอ่อน	139
7.2.1 การจัดการองค์กร	139
7.2.2 การผลิต	139
7.2.3 การตลาด	139
7.2.4 การเงิน	139
7.3 โอกาส	139
7.4 ข้อจำกัด	140
บทที่ 8 บทสรุป	141
8.1 สรุปผลการศึกษา	141
8.1.1 การจัดการองค์กร	141
8.1.2 การผลิต	141
8.1.3 การตลาด	146
8.1.4 การเงิน	146
8.2 ศักยภาพการพัฒนา	147
8.3 ข้อเสนอแนะการปรับปรุง	147
8.3.1 การจัดการองค์กร	147
8.3.2 การผลิต	147
8.3.3 การตลาด	147
8.3.4 การเงิน	147

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

เอกสารอ้างอิง

148

ภาคผนวก ก. รูปภาพ

ภาคผนวก ข. การคำนวณต้นทุนการผลิต

ภาคผนวก ค. ต้นทุนการผลิต

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 จำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน	4
1.2 จำนวนตัวอย่างในการศึกษา แยกตามรายผลิตภัณฑ์	4
1.3 พื้นที่ศึกษาหัตถกรรมแต่ละประเภท แยกตามรายจังหวัด	5
2.1 ช่วงอายุของประชากรบ้านสันป่าม่วงใต้	31
2.2 ระดับการศึกษาสูงสุดของประชากรบ้านสันป่าม่วงใต้	32
2.3 กลุ่มในหมู่บ้าน	32
2.3 อาชีพของเกษตรกรบ้านสันป่าม่วงใต้	33
2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน	35
3.1 ผลงานของนางผ่องศรี ปรีชาพวงค์มิตร	39
3.2 คณะกรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง	40
3.3 การเป็นวิทยากรให้กลุ่มต่างๆ	41
3.4 โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มฯ ปี พ.ศ. 2545	44
3.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน	47
4.1 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ	49
4.2 ช่วงเวลาการผลิตผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ ของกลุ่มฯ	53
4.3 ปริมาณการผลิตสูงสุดของกลุ่มฯ	53
4.4 ปริมาณการผลิตในปี พ.ศ. 2544	54
4.5 ช่วงเวลาการจัดซื้อวัตถุดิบ	58
4.6 การจัดหาวัตถุดิบ	59
4.7 วัตถุดิบ อุปกรณ์การผลิต บรรจุภัณฑ์ และโรงเรือน	61
4.8 แรงงานและการจ้างงานของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง	62
4.9 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าทรงวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมา)	63
4.10 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าทรงแตรโมกลา (ลายดอกหมา)	65
4.11 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าทรงแตรโมเล็ก (ลายดอกหมา)	66
4.12 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าราวีเล็ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา)	68
4.13 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่ (ลายเป็ด 2)	70
4.14 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋ามะมูกกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม)	71
4.15 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าช้าง (ลายเป็ด 2)	73
4.16 ต้นทุน และผลตอบแทนย่ามเล็ก (ลายไทย)	75
4.17 ต้นทุน และผลตอบแทนหมวกผู้ชายปีกเล็ก	76
4.18 ต้นทุน และผลตอบแทนหมวกวิลสัน	78
4.19 ต้นทุน และผลตอบแทนสานผักตบชวาล้อมภาชนะ	80

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.20 วัตถุดิบ เครื่องมือและอุปกรณ์การอบก้ามะถัน	81
4.21 วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์การผลิตกระเป๋	83
4.22 วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์การผลิตตะกร้า	92
4.23 วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์การผลิตผลิตภัณฑ์หมวก	96
4.24 วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์การผลิตผลิตภัณฑ์สานผักตบชวาล้อมภาชนะ	98
4.25 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์กลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาสันป้าม่วง	104
5.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวบ้านสันป้าม่วง	109
5.2 ราคาผลิตภัณฑ์	114
5.3 เปรียบเทียบราคาขายส่ง ราคาขายปลีก กับต้นทุนการผลิตและการตลาด	119
5.4 การออกร้านจำหน่ายสินค้าของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาสันป้าม่วง	123
6.1 แหล่งเงินทุนของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวบ้านสันป้าม่วง	129
6.2 ต้นทุนรวม รายได้รวม และผลกำไรสุทธิของกลุ่มฯ	130
6.3 การวิเคราะห์ อัตราส่วนทางการเงิน	135
8.1 ต้นทุน และผลตอบแทนผลิตภัณฑ์จักสานผักตบชว	145

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
3.1 ที่ตั้งของสถานประกอบการ	37
3.2 โครงสร้างการบริหารกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันปาม่วง	43
4.1 การบริหารและการวางแผนการผลิตของกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันปาม่วง	52
4.2 ขั้นตอนการเตรียมวัตถุดิบ เส้นผักตบชวาอบแห้ง	82
4.3 ผังการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋ากะป๋ากะตบชวา	91
4.4 ผังการผลิตผลิตภัณฑ์ตะกร้าผักตบชวา	95
4.5 ผังการผลิตหมวกผักตบชวา	97
4.6 ผังการผลิตผลิตภัณฑ์สานผักตบชवाल้อมภาชนะ	99
4.7 ผังโรงงานของที่ทำการกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันปาม่วง	100
5.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันปาม่วง	110
5.2 ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์กระเป๋ากะป๋ากะตบชวา	112
5.3 ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตะกร้า	112
5.4 ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์หมวก	113
5.5 ช่องทางการจำหน่ายการสานผักตบชवाल้อมภาชนะ	113
6.1 สัดส่วนการใช้ดอกเบี้ยเงินกู้ของกลุ่มฯ	127

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

หัตถกรรมนับเป็นการผลิตนอกการเกษตรที่มีความสำคัญของไทย เนื่องจากสามารถรองรับแรงงานได้ถึง 5.24 ล้านคน ในปี 2543 (สำรวจรอบที่ 1 (ก.พ.) โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ) หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 28.59 ของแรงงานนอกภาคเกษตรทั้งหมด และการจ้างงานในสาขาหัตถกรรมได้เพิ่มขึ้นจากปี 2541 ร้อยละ 14.46 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสาขาการผลิตดังกล่าวเป็นที่พึ่งพิงของกำลังแรงงานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้สินค้าหัตถกรรมยังเป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศและทำรายได้ให้แก่ประเทศอย่างมาก และการพัฒนาอุตสาหกรรมหัตถกรรมในระดับชุมชนยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาชนบทซึ่งเน้นหนักในเรื่องของธุรกิจชุมชน เพื่อยกระดับรายได้และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน นอกจากนี้การส่งเสริมอุตสาหกรรมหัตถกรรมในชุมชนจะมีส่วนช่วยอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ

แม้อุตสาหกรรมหัตถกรรมในภาพรวมจะมีการเติบโตค่อนข้างดีในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา แต่ในระดับจุลภาควิธีการดำเนินงานหัตถกรรมในแต่ละชุมชนค่อนข้างแตกต่างกันทั้งในด้านการประกอบการเชิงธุรกิจ อันนำมาซึ่งรายได้ของผู้ประกอบการ หรือกลุ่มประกอบการ ตลอดจนคุณภาพของงานฝีมือและการใช้เทคโนโลยี ดังจะเห็นได้จากการคัดเลือกผลิตภัณฑ์เข้าสู่โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งปรากฏว่า ผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันมีคุณภาพแตกต่างกันอย่างมาก และแม้แต่ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับคัดเลือกเข้าสู่โครงการแล้วก็ยังมีศักยภาพที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปได้อีกมาก จากการสำรวจเบื้องต้นได้พบว่า แม้งานหัตถกรรมทุกประเภทได้เกี่ยวความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมแล้วก็ตาม แต่ผู้ผลิตงานหัตถกรรมยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน อาทิเช่น ปัญหาด้านวัตถุดิบในงานปั้น เทคโนโลยีเตาเผาของเครื่องปั้นดินเผา การย้อมสีในผ้าฝ้าย การกำหนดราคาในงานผลิตภัณฑ์กระดาษสา และการจัดการองค์กรของกลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

สำหรับรายงานฉบับนี้ มุ่งศึกษาในระดับจุลภาค คือ ระดับผู้ประกอบการ หรือกลุ่มประกอบการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้บทเรียนจากความสำเร็จ หรือปัญหาอุปสรรคของหน่วยประกอบการ อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางปรับปรุงธุรกิจของแต่ละหน่วยประกอบการเป็นสำคัญ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ชีตความสามารถในการแข่งขัน และความเข้มแข็งทางด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดองค์กรของผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน อันจะส่งผลต่อการยกระดับรายได้ของหน่วยประกอบการและการจ้างงานในท้องถิ่น

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เฉพาะกล่าวคือ

1. เพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบันและพัฒนาการของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะลึกถึงผู้ประกอบการแต่ละราย (รายเดี่ยวหรือรายกลุ่ม) ในประเด็นต่าง ๆ อาทิ โครงสร้างการผลิต โครงสร้างการตลาด โครงสร้างทางการเงิน การระดมทุน ลักษณะการประกอบการหรือการดำเนินธุรกิจ รูปแบบการจัดองค์กร เทคโนโลยีการผลิต/แปรรูป การเงิน และศักยภาพในการขยายธุรกิจและขยายตลาด รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งหมายรวมถึงเทคโนโลยีที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย
2. เพื่อทำแผนการปรับปรุงโครงสร้างการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดองค์กรที่เหมาะสมให้แก่ผู้ประกอบการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน
3. เพื่อจัดทำ Website สำหรับใช้ในการส่งเสริมการขายให้แก่ผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน และเพื่อเป็นฐานข้อมูลให้กับผู้ประกอบการในด้านเทคโนโลยี สถาบันการเงิน และการตลาด

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาการปรับปรุงโครงสร้างธุรกิจหัตถกรรมพื้นบ้านในรายงานนี้ เป็นการศึกษาแบบเจาะลึกเป็นรายผู้ประกอบการและรายผลิตภัณฑ์ในลักษณะกรณีศึกษา ทั้งนี้เพื่อทราบสภาพการผลิตและการตลาด รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริงและชัดเจนของผู้ประกอบการแต่ละราย และผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

1.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้จะมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นสำคัญ ซึ่งจะได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้าน ประกอบกับวิธีการสังเกตการณ์ โดยเยี่ยมสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหลายครั้ง (multiple visits)

1.4.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่ศึกษา (ของโครงการหลัก)

พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ที่เลือกทำการศึกษา ได้แก่ จังหวัดในภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีจำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมรวมทั้งสิ้นถึง 1,403 ราย (ตารางที่ 1.1)

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน

เลือกผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านที่จะศึกษาโดยพิจารณาจากพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น และยึดรูปแบบการจัดประเภทตามแบบของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ทั้งสิ้น 5 ประเภท ได้แก่ :

- (1) เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค (2) ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า (3) กระดาษสาและผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา (4) ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช และ (5) ไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์จากไม้

จำนวนตัวอย่างของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทจะถูกกำหนดให้มีทั้งรายกลุ่มและรายเดี่ยว โดยจะให้น้ำหนักกับจำนวนของผู้ประกอบการรายกลุ่มมากกว่าโดยเปรียบเทียบ ทั้งนี้เพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ต้องการศึกษาธุรกิจชุมชน (ตารางที่ 1.2) สำหรับธุรกิจเชรามิคและเครื่องปั้นดินเผา และธุรกิจไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์จากไม้นั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายเดี่ยวซึ่งมีขนาดใหญ่ (ระดับโรงงาน) ดังนั้นสัดส่วนจำนวนตัวอย่างที่เลือกทำการศึกษาต่อจำนวนผู้ผลิตทั้งหมด จึงน้อยกว่าผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น ๆ

ผู้ประกอบการ

ตัวอย่างผู้ประกอบการที่ถูกเลือกเพื่อศึกษาในเชิงกรณีศึกษานั้น มีทั้งสิ้น 40 ราย (ทั้งผู้ประกอบการรายกลุ่มและรายเดี่ยว) ซึ่งจะเน้นถึงผู้ประกอบการธุรกิจระดับชุมชนประเภทกลุ่มเป็นสำคัญ โดยตัวอย่างผู้ประกอบการรายกลุ่มมีจำนวน 35 ราย (ร้อยละ 87.5 ของตัวอย่างทั้งหมด) ส่วนตัวอย่างผู้ประกอบการรายเดี่ยวมีทั้งสิ้น 5 ราย (ตารางที่ 1.3) โดยมุ่งเน้นไปที่ธุรกิจชุมชนที่สามารถเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้

สำหรับการคัดเลือกตัวอย่างจะพิจารณาจาก

1. กรณีผู้ประกอบการรายกลุ่ม

-: ผู้ประกอบการต้องผ่านเกณฑ์การพิจารณาต่อไปนี้ อย่างน้อย 1 ข้อ

1. เป็นผู้ประกอบการที่มีชื่อเสียง หรือได้รับรางวัลหมู่บ้านอุตสาหกรรมดีเด่น
2. เป็นผู้ประกอบการที่อยู่ในโครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรม
3. เป็นผู้ประกอบการที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 หรือศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผา ให้คำแนะนำว่ามีศักยภาพทั้งทางด้านการผลิตและการตลาด และมีลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ตลาดให้ความสนใจ
4. กิจกรรมของผู้ประกอบการตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ
5. กิจกรรมของผู้ประกอบการ มีความต้องการความช่วยเหลือในการปรับปรุงโครงสร้างของกิจการ

2. กรณีผู้ประกอบการรายเดี่ยว

-: ผู้ประกอบการต้องผ่านเกณฑ์การพิจารณาต่อไปนี้ อย่างน้อย 1 ข้อ

1. เป็นผู้ประกอบการที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 ให้คำแนะนำว่ามีศักยภาพ และมีลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ตลาดให้ความสนใจ
2. กิจกรรมของผู้ประกอบการตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ

ทั้งนี้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าธุรกิจดังกล่าวมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ (ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น)

ตารางที่ 1.1 จำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน

ประเภทผลิตภัณฑ์	จำนวนผู้ผลิตในภาคเหนือตอนบน (ราย)									
	แม่ฮ่องสอน	เชียงราย	เชียงใหม่	ลำพูน	ลำปาง	พะเยา	แพร่	น่าน	ตาก	รวม
เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค	-	9	82	1	163	7	1	2	1	266
ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	18	55	212	67	18	25	65	32	6	498
กระดาสา และผลิตภัณฑ์จากกระดาสา	5	9	83	8	21	2	13	7	-	148
ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช	11	8	35	18	18	28	16	30	9	173
อัญมณี	2	16	41	1	-	1	-	7	1	69
ไม้แกะสลัก และผลิตภัณฑ์จากไม้	-	3	103	22	5	1	15	2	-	151
เครื่องเงิน	-	-	22	-	-	-	-	-	-	22
อื่น ๆ	2	4	42	1	15	-	11	-	1	76
รวมรายจังหวัด (ราย)	38	104	620	118	240	64	121	80	18	1,403

ที่มา : สรุปจากข้อมูลของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1, 2542

ตารางที่ 1.2 จำนวนตัวอย่างในการศึกษา แยกตามรายผลิตภัณฑ์

ประเภท	จำนวนผู้ผลิต (ราย)	จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
		กลุ่ม	รายเดี่ยว	รวม
เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค	266	3	1	4
ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	498	14	2	16
กระดาสาและผลิตภัณฑ์จากกระดาสา	148	5	1	6
ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช	173	11	1	12
ไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์จากไม้	151	2	0	2
รวม	1,236	35	5	40

ตารางที่ 1.3 พื้นที่ศึกษาหัตถกรรมแต่ละประเภท แยกตามรายจังหวัด

ประเภทผลิตภัณฑ์	จังหวัด	จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
		กลุ่ม	รายเดี่ยว	รวม
เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค	ลำปาง	1	-	1
	เชียงราย	2	-	2
	เชียงใหม่	-	1	1
	รวม	3	1	4
ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	เชียงราย	1	-	1
	พะเยา	2	-	2
	แพร่	2	-	2
	น่าน	2	-	2
	เชียงใหม่	5	2	7
	ลำพูน	2	-	2
	รวม	14	2	16
กระดาสา และผลิตภัณฑ์จากกระดาสา	ลำปาง	3	-	3
	เชียงใหม่	2	1	3
	รวม	5	1	6
ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช	เชียงใหม่	2	1	3
	ลำปาง	1	-	1
	ตาก	2	-	2
	พะเยา	6	-	6
	รวม	11	1	12
ไม้แกะสลัก และผลิตภัณฑ์จากไม้	เชียงใหม่	2	0	2
รวมทั้งหมด		35	5	40

1.4.3 วิวิเคราะห์

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบนนี้ ครอบคลุมทั้งในส่วนของผู้ประกอบการ และผู้ซื้อ โดยทางด้านผู้ประกอบการนั้นจะประกอบด้วยการศึกษาโครงสร้างการจัดองค์กรและการบริหารงานของผู้ประกอบการทั้งรายเดี่ยวและรายกลุ่ม โครงสร้างการผลิต โครงสร้างการตลาด และโครงสร้างทางการเงิน

ในการศึกษาโครงสร้างแต่ละด้านของผู้ประกอบการ มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

โครงสร้างการจัดองค์กรและการบริหารงาน

การศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการจัดองค์กรและการบริหารงาน จะใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการแต่ละรายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกิจการ วัตถุประสงค์การจัดตั้ง และลักษณะของธุรกิจ (รายกลุ่ม หรือรายเดี่ยว) และสำหรับธุรกิจประเภทกลุ่ม การศึกษาครอบคลุมรูปแบบการจัดองค์กร ขนาดของธุรกิจโดยพิจารณาจากจำนวนสมาชิก ลักษณะการกระจายการถือหุ้น และความสอดคล้องกันระหว่างหน้าที่ตามตำแหน่งงานกับงานที่ปฏิบัติจริง

โครงสร้างการผลิต

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการผลิตนั้น จะประกอบด้วยความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การคัดคุณภาพของวัตถุดิบ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยีการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต และความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต รวมถึงศักยภาพของผลิตภัณฑ์ อันประกอบด้วย ศักยภาพในการทำกำไรต่อหน่วย ศักยภาพทางด้านยอดขาย และศักยภาพทางด้านยอดขายรวมและกำไรรวม

1. ชนิดและสัดส่วนของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เพื่อแสดงถึงความหลากหลายของผลิตภัณฑ์

1. การคัดคุณภาพของวัตถุดิบ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีการผลิต จะศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จากผู้ประกอบการแต่ละราย ว่ามีวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร และนำมาประมวลผลร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจน

3. ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต

การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตจะใช้วิธีการคำนวณดังนี้

3.1 ต้นทุนรวมต่อการผลิต

$$\text{ต้นทุนรวมต่อครั้ง} = \text{ต้นทุนผันแปรต่อครั้ง} + \text{ต้นทุนคงที่ต่อครั้ง}$$

3.2 ต้นทุนต่อหน่วย

$$\text{ต้นทุนต่อหน่วย} = \text{ต้นทุนรวมต่อครั้ง} / \text{ปริมาณการผลิตต่อครั้ง}$$

3.3 ผลตอบแทนสุทธิต่อการผลิต

$$\text{ผลตอบแทนสุทธิต่อการผลิต} = \text{รายได้รวมต่อครั้ง} - \text{ต้นทุนรวมต่อครั้ง}$$

3.4 ผลตอบแทนสุทธิต่อหน่วย

$$\text{ผลตอบแทนสุทธิต่อหน่วย} = \text{ผลตอบแทนสุทธิต่อครั้ง} / \text{ปริมาณการผลิตต่อครั้ง}$$

3.5 ผลตอบแทนเหนือต้นทุนผันแปรต่อครั้ง

$$\text{ผลตอบแทนเหนือต้นทุนผันแปรต่อครั้ง} = \text{รายได้รวมต่อครั้ง} - \text{ต้นทุนผันแปรต่อครั้ง}$$

4. ความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต จะศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์

ผู้ประกอบการแต่ละราย และนำมาประมวลผลร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปที่แน่ชัดในระดับอุตสาหกรรม

5. ศักยภาพในการทำกำไรต่อหน่วย

การศึกษากำไรต่อหน่วย ประกอบด้วย อัตรากำไรต่อราคาขาย และอัตรากำไรต่อต้นทุน

5.1 อัตรากำไรต่อราคาขาย

$$\text{อัตรากำไรต่อราคาขาย} = (\text{กำไรต่อหน่วย} / \text{ราคาขายต่อหน่วย}) \times 100$$

5.2 อัตรากำไรต่อต้นทุน

$$\text{อัตรากำไรต่อต้นทุน} = (\text{กำไรต่อหน่วย} / \text{ต้นทุนต่อหน่วย}) \times 100$$

6. ศักยภาพทางด้านยอดขาย

การศึกษาศักยภาพทางด้านยอดขายนั้น พิจารณาจากยอดขายเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายเฉลี่ยต่อรายต่อปี} = \text{ยอดขายรวมตลอดปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ}$$

7. ศักยภาพทางด้านยอดขายรวมและกำไรรวม

การศึกษาศักยภาพทางด้านยอดขายรวมและกำไรรวมประกอบด้วย ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักเฉลี่ยต่อรายต่อปี อัตรายอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวม อัตรากำไรจากหัตถกรรมต่อยอดขายทั้งหมดของกิจการ ยอดขายรวมเฉลี่ยต่อรายต่อปี และยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมเฉลี่ยต่อรายต่อปี ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์หลัก หมายถึงผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีศักยภาพมากที่สุดของผู้ประกอบการ และมีการผลิตเป็นระยะเวลานานพอสมควร

7.1 ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักเฉลี่ยต่อรายต่อปี}$$

$$= \text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักตลอดปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ}$$

7.2 อัตรายอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวม

$$\text{อัตรายอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวม}$$

$$= (\text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อปี} / \text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวมต่อปี}) \times 100$$

7.3 อัตรากำไรจากหัตถกรรมต่อยอดขายทั้งหมดของกิจการ

$$\text{อัตรากำไรจากหัตถกรรมต่อยอดขายทั้งหมดของกิจการ}$$

$$= (\text{กำไรจากหัตถกรรมต่อปี} / \text{ยอดขายทั้งหมดของกิจการต่อปี}) \times 100$$

7.4 ยอดขายรวมเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายรวมเฉลี่ยต่อรายต่อปี} = (\text{ยอดขายรวมทั้งปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ})$$

7.5 ยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมเฉลี่ยต่อรายต่อปี}$$

$$= \text{ยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมรวมทั้งปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ}$$

โครงสร้างทางการเงิน

การศึกษาถึงโครงสร้างการเงินนั้น ประกอบด้วยการศึกษาเกี่ยวกับ การตัดสินใจในด้านการบริหารการเงิน การจัดทำบัญชี การกู้ยืมเงิน การวางแผนการใช้จ่ายเงิน และศักยภาพทางการเงิน

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ การตัดสินใจในด้านการบริหารการเงิน การจัดทำบัญชี การกู้ยืมเงิน และการวางแผนการใช้จ่ายเงินนั้น จะใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ประกอบการแต่ละราย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และสรุปเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้พิจารณาประกอบกับข้อมูลด้านศักยภาพทางการเงิน

การศึกษาศักยภาพทางการเงินนั้น จะมีการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน ดังนี้

1. อัตราส่วนแสดงสภาพคล่อง (Liquidity Ratio) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงสภาพคล่องระยะสั้นของธุรกิจ ประกอบด้วยอัตราส่วนดังต่อไปนี้

- 1.1 อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (หรืออัตราส่วนเดินสะพัด)

$$= \text{สินทรัพย์หมุนเวียน} / \text{หนี้สินหมุนเวียน (current ratio)}$$

$$= CA / CL \quad (\text{เท่า})$$
- 1.2 อัตราส่วนสภาพคล่องระยะสั้น (หรืออัตราส่วนทุนหมุนเวียน หรืออัตราส่วนจับปล้น) (Acid Test Ratio หรือ Quick Ratio)

$$= (\text{สินทรัพย์หมุนเวียน} - \text{สินค้าคงคลัง}) / CL = \text{สินทรัพย์สภาพคล่อง} / CL \quad (\text{เท่า})$$
- 1.3 อัตราส่วนสภาพคล่องของกระแสเงินสด (Cash Flow Liquidity Ratio)

$$= (\text{เงินสด} + \text{หลักทรัพย์} + \text{กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน}) / CL \quad (\text{เท่า})$$
- 1.4 ทุนหมุนเวียนสุทธิ (Working Capital) = CA – CL (บาท)

2. อัตราส่วนแสดงประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Activity / efficiency Ratio)

อัตราส่วนต่อไปนี้ชี้ให้เห็นประสิทธิภาพและสภาพคล่องระยะยาวของธุรกิจ ซึ่งประกอบด้วย:

- 2.1 อัตราการหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า (Accounts Receivable Turnover Ratio)

$$= \text{ยอดขายเชื่อ} / \text{ลูกหนี้การค้าถัวเฉลี่ย} \quad (\text{ครั้ง หรือ รอบ})$$
- 2.2 ระยะเวลาเฉลี่ยในการเก็บหนี้ (Average Collection Period)

$$= 365 \text{ วัน} / \text{อัตราการหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า} \quad (\text{วัน})$$
- 2.3 อัตราการหมุนเวียนเจ้าหนี้การค้า

$$= \text{ยอดซื้อเชื่อ} / \text{เจ้าหนี้การค้าถัวเฉลี่ย} \quad (\text{ครั้ง หรือ รอบ})$$
- 2.4 ระยะเวลาเฉลี่ยในการชำระหนี้

$$= 365 / \text{อัตราการหมุนเวียนเจ้าหนี้การค้า} \quad (\text{วัน})$$
- 2.5 อัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงคลัง (Inventory Turnover Ratio)

$$= \text{ต้นทุนสินค้าขาย} / \text{สินค้าคงคลังเฉลี่ย} \quad (\text{ครั้ง หรือ รอบ})$$
- 2.6 อายุสินค้า หรือระยะเวลาที่เก็บสินค้าไว้ก่อนขาย (Inventory Turnover in days)

$$= 365 \text{ วัน} / \text{อัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงคลัง} \quad (\text{วัน})$$
- 2.7 1 รอบธุรกิจ (Operating Cycle)

$$= \text{ระยะเวลาเฉลี่ยในการเก็บหนี้} + \text{อายุสินค้า} \quad (\text{วัน})$$

2.8 อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ทั้งหมด (Total Asset Turnover Ratio)

$$= \text{ยอดขาย} / \text{สินทรัพย์ทั้งหมด} \quad (\text{ครั้ง หรือ เท่า})$$

$$= S / \text{Total Asset หรือ } S / (CA+FA)$$

2.9 อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (Fixed Assets Turnover Ratio)

$$= \text{ยอดขาย} / \text{สินทรัพย์ถาวรสุทธิ} \quad (\text{ครั้ง หรือ เท่า})$$

$$= S / FA$$

3. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการกู้ยืม หรือความเสี่ยงในการกู้ยืม

(Debt Ratio or Leverage Ratio)

3.1 อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ทั้งหมด (Debt Ratio)

$$= (\text{หนี้สินทั้งหมด} / \text{สินทรัพย์ทั้งหมด}) \times 100\%$$

3.2 หนี้สินต่อส่วนของเจ้าของ (D/E)

$$= \text{หนี้สิน} / \text{ส่วนของเจ้าของ} \quad (\text{เท่า})$$

3.3 อัตราส่วนหนี้ระยะยาวต่อเงินลงทุนรวม (Long - Term Debt/Total Capitalization)

$$= \text{หนี้ระยะยาว} / (\text{หนี้ระยะยาว} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}) \quad (\text{เท่า})$$

3.4 อัตราส่วนแสดงความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย (Times Interest Earning or Interest Coverage Ratio)

$$= \text{กำไรจากการดำเนินงาน} / \text{ดอกเบี้ยจ่าย} = EBIT / I \quad (\text{เท่า})$$

3.5 อัตราส่วนแสดงความสามารถในการจ่ายค่าใช้จ่ายประจำ

$$(\text{Fix Charge Coverage Ratio})$$

$$= (EBIT + \text{ค่าเช่า}) / (I + \text{ค่าเช่า}) \quad (\text{เท่า})$$

3.6 Degree of Financial Leverage

$$= EBIT / (EBIT - I) = EBIT / EBT \quad (\text{เท่า})$$

4. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไร (Profitability Ratio)

4.1 อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อยอดขาย (Net Profit Margin)

$$= (\text{กำไรสุทธิหลังหักภาษี} / \text{ยอดขาย}) \times 100\%$$

$$= (EAT / S) \times 100\%$$

4.2 อัตราส่วนกำไรเบื้องต้นต่อยอดขาย (Gross Profit Margin)

$$= (GP / S) \times 100\%$$

4.3 อัตราการจ่ายเงินปันผล (Dividend Payout Ratio)

$$= (\text{เงินปันผลต่อหุ้น} / \text{กำไรสุทธิต่อหุ้น}) \times 100\%$$

5. อัตราส่วนทางการเงินที่แสดงถึง อัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไร (Profitability Ratio) และผลตอบแทนแก่ผู้ลงทุน (Return to Investors)

5.1 อัตราผลตอบแทนต่อการลงทุน (Return on Investment : ROI)

$$= (\text{กำไรสุทธิหลังหักภาษี} / \text{สินทรัพย์รวม}) \times 100\%$$

$$= (\text{EAT} / \text{Total Assets}) \times 100\%$$

$$= ((\text{EAT}/\text{S}) \times (\text{S}/\text{TA})) \times 100\%$$

5.2 อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Total Assets : ROA)

$$= (\text{กำไรจากการดำเนินงาน} / \text{สินทรัพย์รวม}) \times 100\%$$

$$= (\text{EBIT} / \text{Total Assets}) \times 100\%$$

5.3 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity : ROE)

$$= (\text{กำไรสุทธิหลังหักภาษี} / \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}) \times 100\%$$

$$= (\text{EAT} / \text{Equity}) \times 100\%$$

5.4 กำไรต่อหุ้น (Earning per Share)

$$= \text{ผลตอบแทนแก่หุ้นสามัญ} / \text{จำนวนหุ้นสามัญทั้งหมด} \quad (\text{บาท/หุ้น})$$

5.5 ราคาตลาดต่อหุ้นต่อกำไรต่อหุ้น หรืออัตราส่วนราคาหุ้นต่อผลกำไร

$$(\text{Price to Earning Ratio})$$

$$= \text{ราคาตลาดต่อหุ้น} / \text{กำไรสุทธิต่อหุ้น} \quad (\text{เท่า})$$

5.6 อัตราผลตอบแทนของเงินปันผล (Dividend Yield)

$$= (\text{เงินปันผลต่อหุ้น} / \text{ราคาตลาดต่อหุ้น}) \times 100\%$$

โครงสร้างทางการตลาดของผู้ประกอบการ

การศึกษาโครงสร้างการตลาดของผู้ประกอบการ เป็นการศึกษาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และ ยอดขายโดยเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดในแต่ละช่องทางตลาด โดยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการถึงกระบวนการตลาดของผลิตภัณฑ์ทุกชนิดที่ผู้ประกอบการทำการผลิต ข้อมูลส่วนนี้สามารถนำมาประมวลเพื่อสรุปเป็น แนวทางการขยายตลาดของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดต่อไป

1.5 ทบทวนเอกสาร

1.5.1 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

สมถวิล เจริญทรัพย์ (2539) และวิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) ได้ให้ความหมายของ “ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ไว้ว่า หมายถึง ศิลปหัตถกรรมที่เกิดขึ้นจากฝีมือของช่างในท้องถิ่น การประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นไปตาม เทคนิควิธี และรูปแบบที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยมีการเรียนรู้เฉพาะภายในครอบครัว มิได้มีการ ถ่ายทอดให้บุคคลอื่น เพราะทำขึ้นใช้ภายในครอบครัวเป็นหลัก และการเรียนรู้จะถ่ายทอดในช่วงเวลาที่ว่างจากการ เกษตร ซึ่งแต่ละครอบครัวมีเวลาว่างไม่ตรงกัน จึงทำให้ไม่มีการถ่ายทอดให้ครอบครัวอื่น

การกำเนิดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

สมถวิล เจริญทรัพย์ (2539) วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) และไทยลำนนา (2541) ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านว่ามี 3 ประการ คือ

1. เกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน
2. เกิดจากสภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
3. เกิดจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และการนับถือศาสนาของคนในชุมชน

ลักษณะเฉพาะของศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน

ศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะตามที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย
2. สร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก
3. ต้องมีราคาที่เหมาะสม
4. ต้องมีลักษณะเฉพาะถิ่น
5. เป็นผลผลิตของช่างฝีมือ (craftsman) ธรรมดา มิใช่จากฝีมือศิลปินชั้นเยี่ยม

ประเภทของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแบ่งออกได้เป็น 10 ประเภท (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2527) ได้แก่

1. เครื่องเคลือบดินเผา (Ceramics)

เครื่องเคลือบดินเผามีอยู่เกือบทุกภาคของประเทศ ซึ่งจะมีกรรมวิธีการผลิตและเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป เช่น การปั้นโอ่ง อ่าง กระถางเคลือบลายมังกร ของ จ.ราชบุรี เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อ.โซคชัย จ.นครราชสีมา และเครื่องปั้นดินเผาของ จ.เชียงใหม่ เป็นต้น

2. การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย (Textile and Embroidery)

การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย ได้แก่ การทอผ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น การทอผ้าไหมของภาคเหนือ และภาคอีสาน การทอผ้าเกาะยอ ของ จ.สงขลา การทอผ้าพุมเรียง อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี รวมถึงการเย็บ ปัก ถัก ร้อย เพื่อการตกแต่ง เช่น การทอยกดอก การทอจก และการประดับตกแต่งด้วยลูกปัดและกระจก รวมถึงการทอธง หรือตุ๊ก ของภาคเหนือ และภาคอีสาน

3. การแกะสลัก (Carving)

งานหัตถกรรมประเภทแกะสลัก ได้แก่ การแกะสลักเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น การทำครกหิน ที่อ่างศิลา จ.ชลบุรี การแกะสลักไม้สำหรับทำเครื่องเรือน เครื่องตกแต่งอาคารของภาคเหนือ การแกะสลักไม้เป็นรูปเคารพของภาคอีสาน การแกะสลักตัวหนังสือของภาคใต้ เป็นต้น

4. หัตถกรรมโลหะ (Metal Works)

งานหัตถกรรมโลหะ ได้แก่ การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยเหล็ก เช่น จอบ เสียม มีด พร้า อาวุธ และการปั้นหล่อรูปเคารพ การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยทองเหลือง ทองแดง สำริด ตะกั่ว รวมถึงการทำ

เครื่องประดับตกแต่งด้วย เงิน ทอง เป็นต้น การทำหัตถกรรมโลหะในปัจจุบันมีอยู่ทั่วไป เช่น การทำมีดอรัญญิก ของ จ.อยุธยา การทำบาตร ที่บ้านบาตร กรุงเทพฯ และการทำเครื่องเงิน ของ จ.เชียงใหม่

5. เครื่องจักสาน (Basketry หรือ Mat)

เครื่องจักสาน ได้แก่ การสานและการถักภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ ด้วย ไม้ไผ่ หวาย กก เชือก ป่าน ปอ กระจุต ใบลาน ใบลำเจียก ใบเตย ย่านลิเภา ฯลฯ การทำเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมที่ทำกันอย่างแพร่หลายที่สุด และกระจายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ

6. การก่อสร้าง (Architectures)

การก่อสร้าง ได้แก่ งานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านทั่วไป เช่น เรือนเครื่องสับ หรือเรือนไทยของภาคกลาง เรือนกาแลของภาคเหนือ เรือนเสาลอยของภาคใต้ และเรือนพื้นบ้านของภาคอีสาน เป็นต้น รวมถึงที่พักอาศัยชั่วคราว เช่น เพิง กระต๊อบ กระต่อม เถิงนา ของภาคเหนือ เถียงไร่เถียงนาของภาคอีสาน และหน้าของภาคใต้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานศิลปกรรมทางพุทธศาสนา เช่น โบสถ์ หรือ สิม ของภาคอีสาน ซึ่งมีลักษณะของท้องถิ่นเด่นชัด

7. ภาพเขียน (Painting & Drawing)

หัตถกรรมประเภทภาพเขียน ได้แก่ งานจิตรกรรมหรือภาพเขียนระบายสี และภาพลายเส้น ซึ่งมักเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เช่น การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังตามโบสถ์และอุโบสถต่างๆ ที่แสดงให้เห็นลักษณะของฝีมือช่างพื้นบ้านอย่างเด่นชัด (เช่น ภาพเขียนภายนอกสิม หรือ โบสถ์ วัดไชยศรี อ.เมือง จ.ขอนแก่น) นอกจากนี้งานจิตรกรรมที่ถือว่าเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน คือ การตกแต่งเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวชนบท เช่น การตกแต่งเกวียน หรือ กระทะ ของภาคเหนือ

8. การปั้นรูปและลวดลายประดับ (Sculpture and Decorating motive)

การปั้นรูปและลวดลายประดับ ได้แก่ งานประติมากรรมทั้งหลาย เช่น การปั้นพระพุทธรูป การปั้นรูปเคารพ และปั้นตุ๊กตาต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตาเสียบบาล เป็นต้น งานปั้นจะเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการปั้นลวดลายประดับที่นอกเหนือจากการตกแต่งอาคารทางพุทธศาสนานั้นไม่ค่อยปรากฏ

9. การทำเครื่องกระดาด

การทำเครื่องกระดาดพื้นบ้าน เช่น การทำกระดาดสาของภาคเหนือ การทำกระดาดช้อยของภาคกลาง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการทำกระดาดสำหรับใช้ตกแต่งในงานเทศกาล หรืองานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ซึ่งมักตัดเป็นริ้วธง และรูปพวงมาลัย ดอกไม้นานาชนิด รวมถึงการทำร่ม ว่าว หวีชน และหน้ากาก

10. ประเภทเบ็ดเตล็ด

เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่แพร่หลาย และไม่สามารถจัดเข้าประเภทใดได้แน่นอน เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก การทำหุ่นกระดาด การทำเครื่องดนตรี การทำยานพาหนะ เช่น เกวียน ล้อ เสื่อน กระทะ เป็นต้น

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ

งานศิลปหัตถกรรมของภาคเหนือที่เกิดขึ้นตามลักษณะภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นที่เห็นได้ชัด (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2527) ได้แก่

1. แกะสลัก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อุดมด้วยป่าไม้ ชาวเหนือจึงนิยมทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยไม้
2. จักสาน เนื่องจากการบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่น ทำให้เกิดเครื่องมือเครื่องใช้ในการหุงหรือนึ่งข้าวเหนียว ได้แก่ หวดนึ่งข้าว ก่องข้าว และแอบข้าว นอกจากนี้เนื่องจากตามบ้านเรือนในภาคเหนือจะมีบ่อน้ำสำหรับใช้และดื่ม เป็นบ่อน้ำที่ขุดลึกลงไปใต้ดิน จึงต้องใช้น้ำฟุ้ง หรือน้ำถุ้ง ผูกเชือกหย่อนลงไปบ่อเพื่อตักน้ำ
3. เครื่องปั้นดินเผา เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมการบริโภค เช่น หม้อนึ่ง หม้อน้ำ เป็นต้น

1.5.2 ผลิภัณฑ์จักสาน

การทำเครื่องจักสาน สันนิษฐานว่าเริ่มต้นตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าเครื่องจักสานเป็น "มารดาแห่งเครื่องปั้นดินเผา" เพราะได้มีการค้นพบร่องรอยของเครื่องจักสานบนผิวของเศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแหล่งในโลก เช่น ในประเทศจีนมีผู้ค้นพบเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งมีรอยภาชนะจักสานปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในระหว่างสมัยแห่งวัฒนธรรมจินยุคหินใหม่ เรียกว่า "ยางเซา" ประมาณอายุได้ 3,000 ปี ก่อนคริสตกาล (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2525) อีกทั้งจากรายงานการค้นพบของ เซอร์ เลโอนาร์โด วูลีย์ ได้พบรอยเครื่องจักสานปรากฏอยู่บนเครื่องปั้นดินเผาที่เมืองอูร์ ในประเทศเมโสโปเตเมีย อายุประมาณ 3,000 ปี ก่อนคริสตกาล ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า หม้อใหญ่รูปร่างเดิมนี้เกิดขึ้นโดยการไล่ดินเหนียวลงบนภาชนะจักสานให้หนาพอ เมื่อเผาเสร็จแล้วภาชนะจักสานก็จะไหม้สลายตัวไป เหลือแต่หม้อดินเผาที่มีลวดลายเครื่องจักสานปรากฏที่ผิว (นิจ วิทยชีรนนท์, 2522)

ประเทศไทยได้พบร่องรอยเครื่องจักสานบนเครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง

อ.หนองหาน จ.อุดรธานี ประมาณอายุได้ประมาณ 4,900-5,600 ปี (หรือราว 2,900-3,600 ปี ก่อนคริสตกาล) นอกจากนี้ยังพบในแหล่งโบราณคดีในจังหวัดลพบุรี จึงเป็นไปได้ว่าเครื่องจักสานเป็นแม่แบบของเครื่องปั้นดินเผา (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2525 และวิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2535) หลักฐานอีกชิ้นหนึ่งที่กล่าวถึงเครื่องจักสาน คือนิยายปรัมปราซึ่งมีอายุกว่า 1,000 ปีมาแล้ว เกี่ยวกับบุญญาธิการของพระร่วง โดยกล่าวไว้ว่าได้มีการทำเครื่องจักสานเป็นภาชนะสำหรับใส่น้ำ สานขัดกันอย่างง่าย ๆ แล้วทาด้วยชันเพื่อไม่ให้รั่ว เรียกว่า "กระออมครุ" หรือ "ครุ" เพื่อช่วยในการบรรพทุกน้ำศักดิ์สิทธิ์ไปส่งยังดินแดนขอม หลักฐานอื่น ๆ ที่แสดงประวัติความเป็นมาของการใช้เครื่องจักสานนั้นจะสามารถศึกษาได้จากจิตรกรรมฝาผนังตามวิหารในวัดต่าง ๆ เช่น วัดพระสิงห์ อ.เมือง จ. เชียงใหม่ และวัดตะคุ (วัดพระธาตุ) อ. ปักธงชัย จ.นครราชสีมา เป็นต้น (คณะอนุกรรมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย, 2532)

การทำเครื่องจักสานของมนุษย์ในชนชาติต่าง ๆ เท่าที่ปรากฏอยู่มีรูปแบบ และลวดลายในการสานที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายในการสานที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่มากมายนัก ซึ่งมีผลบังคับให้รูปทรงเครื่องจักสานมีลักษณะจำกัดที่ใกล้เคียงกันไปด้วย ลักษณะการสานในยุคเริ่มแรกนั้น มีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเริ่มต้นด้วยการนำกิ่งไม้ ใบไม้ เปลือกไม้ มาขัดกันอย่างง่าย ๆ เช่น การนำใบ

มะพร้าวมาสานขัดกันเป็นตะกร้าของเปรู พวกหมู่เกาะนิวเฮบริเดส (New Hebrides) และชนพื้นเมืองของออสเตรเลีย โดยสานตามแนวราบใช้วัสดุขัดไขว้ไปมาอย่างง่าย ๆ ตามแบบที่เรียกว่า ลายขัด ทำเป็นภาชนะของใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ด้วยเหตุที่เครื่องจักสานทำจากวัสดุที่ผุพังง่าย หลักฐานของเครื่องจักสานจึงไม่มีใครเหลืออยู่ (วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ, 2524)

เครื่องจักสานของไทยหลายชนิดมีลักษณะร่วมกับ จีน ลาว และมาเลเซีย อย่างไรก็ตามไทยยังมีเครื่องจักสานอีกหลายชนิดที่มีเอกลักษณ์เป็นแบบฉบับของตนเอง เช่น กระเจาชนิดกันสอปากผาย กระบุงปากค้อม ฝาชีทรงดอกบัว กอบของภาคกลาง เครื่องจักสานย่านลิเภา และกระเป๋าลายขีด (พยุห โมสิกรัตน์, 2535)

แหล่งผลิตเครื่องจักสาน

สาวิตรี เจริญพงศ์ (2537) ราชาวดี งามสง่า (2540) และสำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม (2542) ได้กล่าวถึงแหล่งผลิตเครื่องจักสานที่สำคัญของไทย ดังนี้

1. ตำบลสามง่าม และตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง เป็นแหล่งผลิตเครื่องจักสานด้วยหวาย และไม้ไผ่ ตามลำดับ โดยหมู่บ้านวัดยางทอง ต.บางเจ้าฉ่า ถือเป็นแหล่งทำเครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่ที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของไทย เพราะมีไม้ไผ่สีสุกเป็นจำนวนมากและงดงามกว่าที่อื่น ๆ
2. ตำบลบางนางร้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดอยุธยา เป็นแหล่งผลิตงอบใบลาน โดยแต่ละหมู่บ้านจะแบ่งช่วงการผลิตกัน เช่น หมู่บ้าน 1 ผลิตเฉพาะรังอบที่ทำจากไม้ไผ่ หมู่บ้าน 2 ทำโครงงอบ ส่วนหมู่บ้านที่ 3 ทำกระหม่อมงอบ
3. ชุมชนมุสลิมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นแหล่งผลิตปลาดะเพียนกรุงเก่า (ปลาดะเพียนใบลาน)
4. อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี มีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มจักสาน ช่วยกันผลิตและขาย
5. บ้านกลางแดด อ.เมือง จ.นครสวรรค์ เป็นแหล่งผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่
6. บ้านวังหลุม ต.วังหลุม อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร เป็นแหล่งผลิตภัณฑ์จากใบลาน
7. จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งผลิตเครื่องเงิน ซึ่งทำด้วยไม้ไผ่สาน เคลือบด้วยรัก และเขียนลวดลายหรือปิดทอง ซึ่งพบเฉพาะในภาคเหนือ
8. จังหวัดปทุมธานี อยุธยา อ่างทอง สุพรรณบุรี ฉะเชิงเทรา ชัยนาท นครสวรรค์ พิจิตร และพะเยา เป็นแหล่งผลิตเครื่องจักสานจากผักตบชวา

ประเภทของเครื่องจักสาน

เครื่องจักสานโดยทั่ว ๆ ไปในภาคต่างๆ ของไทย อาจแบ่งออกได้เป็น 7 ประเภท (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2537) ตามมูลเหตุการใช้สอย ได้แก่

1. เครื่องจักสานที่ใช้ในการบริโภค เช่น กระดัง กระซอน ก่องข้าว หวดนั่งข้าวเหนียว เป็นต้น
2. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นภาชนะ เช่น กระบุง กระเจา ชะลอม ตะกร้า เป็นต้น

3. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องตวง เช่น กระจอม และกระจุ เป็นต้น
4. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องเรือน และเครื่องปูลาด เช่น เสื่อต่าง ๆ เป็นต้น
5. เครื่องจักสานที่ใช้ป้องกันแดดฝน เช่น งอบ และหมวก เป็นต้น
6. เครื่องจักสานที่ใช้ในการจับดักสัตว์ เช่น ลอบ ไช และอีจู้ เป็นต้น
7. เครื่องจักสานที่ใช้เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี และศาสนา เช่น ก่องข้าวขวัญข้าว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เครื่องจักสานแต่ละประเภทในภาคต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น วัสดุ ขนาด รูปร่าง และลวดลาย เป็นต้น แต่ก็มีเครื่องจักสานบางประเภทที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ไม่ปรากฏที่อื่น เช่น เครื่องจักสานอันเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมการบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมการบริโภคของภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ หวดหนึ่งข้าว ก่องข้าว หรือแอบข้าว และ โตก เป็นต้น แต่รายละเอียดของรูปแบบและลวดลายของภาชนะเหล่านี้ในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนืออาจแตกต่างกันไป (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2527) เครื่องจักสานของภาคเหนือมีเอกลักษณ์และรูปแบบที่หลากหลาย แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ด้วยเงื่อนไขที่มีส่วนกำหนด คือ วัตถุดิบ ความถนัดของช่างฝีมือจักสาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ (คณะอนุกรรมการอนุรักษ์หัตถกรรมไทย, 2532)

เครื่องจักสานในภาคเหนือ

การผลิตเครื่องจักสานในภาคเหนือ ดังเช่นที่ จ.เชียงใหม่ และลำพูน ส่วนใหญ่เป็นการผลิตภายในบริเวณบ้านของผู้ประกอบการ และมีการกระจายการผลิตไปตามครัวเรือนต่าง ๆ เพื่อตัดปัญหาการจดทะเบียนและการเสียภาษีการค้า เทคนิคการผลิตเป็นการผลิตที่อาศัยมือและกำลังกายเกือบทุกขั้นตอน รูปแบบผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นแบบที่ทำสืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม (ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2528)

มานิช คงกะมันท์ (2477) ได้กล่าวถึงเครื่องจักสานในภาคเหนือที่น่าสนใจและมีใช้สอยทั่วไปว่ามีอยู่ 25 ประเภท ได้แก่

1. ข้าวหวด เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ สูงประมาณ 9 นิ้ว เส้นรอบวงประมาณ 30 นิ้ว ก้นเหลี่ยมปากกลม ใช้ใส่ข้าวเหนียวหลังจากแช่น้ำไว้จะนำมาใส่ข้าวหวด ปล่อยให้สะเด็ดน้ำ แล้วนำไปใส่ไหข้าวหนึ่ง
2. กัวะข้าว เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่คล้ายกระบุงสำหรับใส่ข้าวเหนียวหนึ่งที่สุกใหม่ ๆ แล้วใช้พายไม้คนให้ไอน้ำระเหยออกก่อนนำไปใส่ก่องข้าว เพราะนำไปใส่ก่องข้าวทันทีจะมีไอน้ำมากเกินไป ทำให้ข้าวแฉะ
3. ก่องข้าว เป็นภาชนะใส่ข้าวเหนียว
4. แอบข้าว เป็นภาชนะใส่ข้าวเหนียว แต่มีขนาดเล็กกว่าก่องข้าว
5. โตก เป็นที่วางกับข้าวคล้ายโต๊ะอาหารแต่มีรูปร่างกลมมีขาสูงประมาณ 1 ฟุต มีทั้งที่สานด้วยไม้ไผ่และหวาย และทำด้วยไม้สัก
6. กุ๊บ เรียกอีกอย่างว่า "หมวกงอบ" ภาคเหนือมีแหล่งสานกุ๊บ หรืองอบ ในหลายท้องที่ และรูปทรงของกุ๊บจะต่างกันไป แม้จะสานด้วยใบตาล ใบลาน และไม้ไผ่เช่นเดียวกันก็ตาม

7. ก้วย เป็นภาชนะคล้ายเข่งของภาคกลาง คือ มักสานเป็นตาห่าง ๆ ใช้ใส่สิ่งของต่าง ๆ โดยมีชื่อเรียกและรูปทรงตามประโยชน์ใช้สอย เช่น ก้วยหนู ใช้ใส่ลูกหนูหาบเดินไปไกล ๆ ก้วยไก่ สำหรับใส่ไก่ และก้วยโจน เป็นก้วยสานง่าย ๆ สำหรับใส่ของชั่วคราว เช่น ถ่าน หน่อไม้ เป็นต้น
8. เข่งลำไย เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ที่ใช้ใส่ลำไย ก้นเหลี่ยม ปากกลม มีขอบปากแน่นด้วยดอกในตัว
9. ซ้าลอม หรือชะลอม เป็นภาชนะใส่ของสานด้วยลายเฉลาตาห่าง ๆ ใช้ใส่ของเดินทาง เช่น ผลไม้
10. ซ้าตาห่าง คล้ายกระบุง หรือเปี๊ยะ แต่สานด้วยดอกไม้ไผ่ ลายสานห่าง ๆ แม้มขอบด้วยดอกในตัว ใช้ใส่ของใหญ่ ๆ เช่น ผัก หน่อ ไม้มากใน จ. น่าน และแพร่
11. ซ้าตาทึบ หรือบุงตึบ เป็นภาชนะที่คล้ายบุง หรือซ้าตาห่าง แต่ลายละเอียด ทึบ มีหู ไม่เข้าขอบแต่เก็บริมในตัว มีใช้มากใน จ. น่าน
12. น้ำถั่ง หรือน้ำทุ้ง เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ยาชัน คล้ายกรวยหงาย มีหูทำด้วยไม้ ใช้ตักน้ำและสาวขึ้นจากบ่อน้ำ
13. น้ำเต้า เป็นภาชนะใส่น้ำเดินทาง โดยใช้เปลี่ยนผลน้ำเต้าแห้ง แล้วสานหรือถัก หุ้มด้วยหวายให้คงทน
14. คุ หรือ ครุ เป็นภาชนะขนาดใหญ่สานด้วยไม้ไผ่คล้ายกระบุง หรือกระดังขนาดใหญ่ ใช้สำหรับนวดข้าว หรือตีข้าวเปลือกให้หลุดจากรวง
15. วี เป็นพัดขนาดใหญ่ ใช้พัดเอาเศษหญ้าและฟาง หรือขี้เถ้าออกจากข้าว ใช้คู่กับคุ
16. ต่าง สัด หรือถึงตวงข้าว รูปร่างคล้ายเปี๊ยะหรือบุง 1 ต่าง เท่ากับ 14 ลิตร สานด้วยไม้ไผ่และหวาย
17. เปี๊ยะ หรือบุง สานด้วยไม้ไผ่ คล้ายกระบุงภาคกลาง แต่เตี้ยป้อมกว่า เปี๊ยะของเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง มีขอบไม้ไผ่ที่ปาก แต่เปี๊ยะเมืองแพร่และน่านนั้นไม่มีขอบ แต่จะเก็บริมขอบปากด้วยดอกในตัว มักทำเป็นคู่ ๆ สำหรับหาบข้าว รำ ถั่ว งา และพืชผลอื่น ๆ โดยทั่วไปมี 3 ขนาด คือ เปี๊ยะหลวง (ใหญ่) เปี๊ยะฮาม (กลาง) และเปี๊ยะหน้อย (ขนาดเล็ก)
18. บุง หรือบุงข้าวเจือ มีขนาดใหญ่กว่าเปี๊ยะ ใช้สำหรับเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว
19. เปลเด็ก เป็นที่นอนสำหรับเด็ก คล้ายอ่างสี่ สานด้วยไม้ไผ่ มีหูสำหรับแขวนเพื่อให้กว้างไกลได้
20. เอ็บ เป็นภาชนะใส่เสื้อผ้าและของต่าง ๆ รูปร่างคล้ายกล่องสี่เหลี่ยมมีฝา สานด้วยไม้ไผ่และหวาย
21. ไส เป็นเครื่องจับดักสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง ปู ปลา สานด้วยไม้ไผ่ มีรูปทรงและขนาดต่าง ๆ กันตามความต้องการ
22. สุ่ม เป็นเครื่องจับปลา รูปร่างคล้ายกรวยคว่ำ ตัดด้านแหลมเป็นช่องสำหรับใช้มือล้วงลงไปจับปลาในบริเวณแหล่งน้ำตื้น ๆ

23. ช้อง เป็นภาชนะสำหรับใส่สัตว์น้ำจำพวกกุ้ง ปู ปลา รูปทรงกลม ป่อง คอคอด ฝาครอบ มีงาสำหรับใส่ปลาสดลงไปได้โดยไม่ต้องเปิดฝา แต่ปลาจะออกไม่ได้เพราะติดงา มีหูสำหรับหิ้ว หรือสะพายบ่า ช้องมีรูปร่างต่าง ๆ กันไปตามความนิยมใช้สอย เช่น ช้องสำหรับใส่ปลา สำหรับสะพายบ่า ช้องสำหรับลอยน้ำได้ เป็นต้น
24. อีจู้ เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ มีงาสำหรับดักปลาโดยใช้เหยื่อล่อภายใน
25. ผักมิด เป็นผักหรือปลอกมิด สานด้วยไม้ไผ่รูปร่างแบน ๆ มีปากสำหรับเสียบมิด ใช้พกพาติดตัว

วัสดุที่ใช้ทำเครื่องจักสาน

วัสดุที่ใช้ทำเครื่องจักสาน แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ เช่น เครื่องจักสานของท้องถิ่นที่มีฝนตกชุก มักจะใช้ใบมะพร้าว หรือใบพืชอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นแผ่นใหญ่ ส่วนเครื่องจักสานของท้องถิ่นที่มีภูมิประเทศแห้งแล้ง นิยมใช้วัสดุจำพวกต้นหญ้าแห้ง การทำเครื่องจักสานด้วยวิธีมัด (coiling) นิยมทำกันในประเทศอัฟริกา และอเมริกาเหนือ ส่วนการทำแบบมัดเป็นวง (spiral coiling) และการทำแบบสาน (weaving) จะมีในประเทศแถบร้อนทั่วไป (มานิช กงกะนันท์, 2477)

สำหรับประเทศไทย ในจังหวัดราชบุรี ช่างจักสานจะใช้ไม้ไผ่สีสุก ไม้ไผ่เหลือง และไม้ไผ่เลี้ยง ซึ่งอยู่ในสกุล *Bambusa* ส่วนไม้ไผ่รวกอยู่ในสกุล *Thyrsostachys* นอกจากนี้ยังมีวัสดุหลักอีก 2 ชนิด คือ หวาย และเถาวัลย์ ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษสำหรับใช้สร้างส่วนสำคัญเพื่อความคงทนแข็งแรง เช่น ใช้หวายทำก้นและขอบ ซึ่งหวายและเถาวัลย์มีมากในจังหวัดกาญจนบุรี

วัสดุที่ใช้ผลิตเครื่องจักสานในภาคกลางมีหลายชนิด ได้แก่ ไม้ไผ่ต่าง ๆ ใบตาล ใบลาน กก และหวาย ซึ่งส่วนมากเป็นวัสดุที่มีใช้ในภาคอื่น ๆ เช่นกัน และลักษณะการใช้ใกล้เคียงกัน สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะใช้ ไม้ไผ่ ใบลาน ใบตาล ก้านมะพร้าว และหวาย ทำเครื่องจักสาน ซึ่งคล้ายคลึงกันกับภาคเหนือและภาคกลาง ส่วนวัสดุที่ใช้ในภาคใต้บางชนิดจะมีเฉพาะในภาคใต้เท่านั้น เช่น ย่านลิเภา คล้า กระจุต เตยทะเล ใบลำเจียก เชือกกล้วย ยอดลาน และหางอวน แต่ไม้ไผ่ก็ยังเป็นวัสดุที่สำคัญในการทำเครื่องจักสานเช่นเดียวกับในภาคอื่น ๆ (สนไชย ฤทธิโชติ, 2539)

ไม้ไผ่

ไม้ไผ่ที่มีผู้นำมาทำเครื่องจักสานมีหลายชนิด (มานิช กงกะนันท์, 2477) ได้แก่

1. ไม้ไผ่บง เป็นไม้ที่มีลำต้นใหญ่ ลำต้นตรงไม่ค่อยมีหนาม ขึ้นอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ ใช้ทำเครื่องจักสานประเภท เปียด บุง ช้า และกำวย ได้ดี
2. ไม้ไผ่หก เป็นไม้ลำต้นใหญ่ประมาณ 6 นิ้ว ขึ้นตามภูเขา ใช้สานแข่ง กระบุง ช้า และกระบองน้ำ ได้ดี
3. ไม้ไผ่เอี้ย เป็นไม้ไผ่ที่มีปล้องยาว ลำต้นบาง เนื้ออ่อน สามารถลอกเป็นเส้นตอกได้ดี มีมากในภาคเหนือ นิยมนำมาทำหมวก เสื้อ และโครงของเครื่องเงิน
4. ไม้ไผ่ซาง เป็นไม้ขนาดกลาง ขึ้นอยู่ทั่วไป นิยมนำมาทำตะกร้า ร้ว และตอกมัดข้าว

5. ไม้ไผ่รวกดำ เป็นไม้ลำต้นเล็ก ข้อตรง ขึ้นตามไหล่เขาทั่วไป ใช้ทำเครื่องจักสานสำหรับจับสัตว์น้ำได้ดี เพราะทนน้ำ ทนโคลนได้นาน
6. ไม้ไผ่สีสุก เป็นไม้ที่นิยมนำมาทำเครื่องจักสานมาก เพราะผิวสวย เนื้อแกร่ง เมื่อแกมีผิวเหลืองสวย มีมากในภาคเหนือ
7. ไม้ไผ่ป้าง เป็นไม้เนื้ออ่อนคล้ายไม้ไผ่เอี้ย มักขึ้นตามห้วย นิยมนำมาทำชะลอม เสื่อ กระเป๋า และหมวก

การเลือกไม้ไผ่สำหรับจักสาน

ในการจักสานนั้น ควรใช้ไม้ไผ่ที่เนื้อไม้มีความเหนียว ไม่อ่อนแอเกินไป (2-4 ปี) ไม่มีแมลง ลำต้นต้องตรงเพื่อให้ได้เส้นตอกดี และไม่ใช่ไม้ปลายดุ้น เพราะไม้ปลายดุ้นเมื่อนำมาจักและเหลาเป็นเส้นตอกแล้วจะได้เส้นตอกเสียว ใช้สานไม้ได้เป็นส่วนมาก ไม้ไผ่ที่อายุต่ำกว่า 2 ปี เมื่อทำเป็นเครื่องจักสานแล้ว มักมีตัวมอดไชไม้ ไม้ไผ่ที่จะนำมาทำเป็นเครื่องใช้ต้องการความคงทน ก่อนใช้ควรจะนำไปต้มหรืออบ เพื่อป้องกันเชื้อราหรือตัวมอด (เอนก บุญภักดี และพิสนธิ์ ใจสุทธิ, 2526)

การเก็บถนอมไม้ไผ่

ไม้ไผ่ที่ถูกตัดในระยะเวลาที่มีอายุเพียงพอจริง ๆ และเก็บไว้ในที่อากาศแห้งดีตามลักษณะปกติ จะมีข้อเสียหายน้อยที่สุด และผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ที่ตากแห้งสนิท ภายหลังที่ได้ต้มในน้ำร้อนประมาณ 10 นาที ก็จะสามารถทนทานไปนานหลายเท่าของไม้ไผ่ที่เก็บโดยไม่ได้ต้ม

1. การป้องกันแมลง

สนไชย ฤทธิโชติ (2539) ได้กล่าวถึงวิธีป้องกันแมลงซึ่งโดยทางปฏิบัติกระทำได้ดังนี้

1. ใช้ยาพิษหรือตัวยาเคมีพิเศษ
2. ขจัดออกเสียซึ่งธาตุแป้ง (Starch) และธาตุไข่ขาว (Albumins) ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดความเสียหายจากแมลงมีพิษ
3. ร่มแก๊ส ให้สามารถป้องกันได้โดยถาวร หรือป้องกันได้ชั่วคราว
4. ป้องกันความเสียหายโดยวิธีสกัดกั้นความชื้นและเชื้อแบคทีเรียในอากาศ

การฉาบเคลือบ

ไม้ไผ่ส่วนมากมักเป็นตัวดูดความชื้นในอากาศได้อย่างสูง ผิวนอกซึ่งมีเยื่อหนาแน่นและแข็งแรงไม่ค่อยจะเป็นอันตรายจากแมลงและเชื้อราดินเท่าใดนัก แต่ผิวภายในซึ่งหยาบและอ่อนนุ่มนั้นมักจะเสียหายก่อนส่วนอื่น ๆ เสมอ ดังนั้นควรต้องฉาบยาให้ทั่วผิวด้านในและตามร่องของต้นไผ่ พร้อมทั้งเคลือบยาเพื่อป้องกันความชื้นในเวลาเดียวกัน เพื่อป้องกันมิให้เกิดเชื้อราขึ้นได้ ก่อนจะทำการเคลือบต้องเอาน้ำมันของไม้ไผ่ออกเสียก่อน

การทาและการชุบน้ำยาเคมี

น้ำยาเคมีสำหรับป้องกันแมลง ได้แก่ คอปเปอร์ซัลเฟต ซิงค์ซัลเฟต คอปเปอร์นิโคแอซิด เลดอะซิเตด บอแรกซ์ ฟลูออริกซิดา สารส้ม น้ำยาของคลอโรฟอสฟอรัส น้ำการบูร แนฟทาไลน์คลอไรด์ และเพนตาคลอโรฟีโนล เป็นต้น นำมาทาไม้ไผ่ หรือนำไม้ไผ่จุ่มลงในน้ำยาเคมีดังกล่าว เมื่อไม้ไผ่ถูกรักษาด้วยน้ำยาเคมีแล้ว จะเปลี่ยนสีผิวภายนอก กลายเป็นสีน้ำเงินเมื่อถูกน้ำยาคอปเปอร์ซัลเฟต เป็นสีค่อนข้างเหลืองเมื่อชุบน้ำยาบอแรกซ์ เป็นสีเหลืองอมน้ำตาลเมื่อชุบน้ำยาโซดาไฟ (คอสติกโซดา) หรือโซเดียมคาร์บอเนต ดังนั้นเมื่อต้วยยาเคมีที่ทาไว้ชนิดใดอ่อนลงไปเมื่อเทียบกับชนิดอื่น ๆ ก็ให้น้ำยาชนิดนั้นซ้ำอีก เมื่อจะต้องฟอกไม้ไผ่ด้วยแล้วก็ให้ใช้ผงฟอกขาว คลอริก บลิชชิงพาวเวอร์ (Chloric Bleaching Power) ผสมกับโซดาไฟ (Caustic Soda) จำนวนเล็กน้อยและโซเดียมคาร์บอเนต

วิธีการอื่น ๆ

1. เอาไม้ไผ่แช่ลงในน้ำ สำหรับไม้ซึ่งกรรมดาควรเอามาแช่น้ำไว้สัก 7-10 วัน และถ้าเป็นต้นไม้ทั้งต้นควรนำเอาไปแช่ให้นานวันกว่าที่กล่าวแล้ว ซึ่งป้องกันการผุเน่าโดยการแช่น้ำที่ไหลได้
2. ถ้าเป็นผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ให้เก็บบรรจุไว้ในหีบ ปิดฝาผนึกแน่น ใส่ยาฆ่าแมลงไว้ด้วย เช่น แนฟทาไลน์ เป็นต้น
3. การรมด้วยกำมะถันก็ได้ผลดีเช่นกัน

แมลงมีพิษสำหรับต้นไม้ ได้แก่ ไครโรฟอรัส ยะปอนนิกัส เซฟโรเรต (เซอแรมไบเซด)

ลีดส์บรันเนียส สติฟีนส์และไดโนเดอรัสมินูตัส ฟาบริเซียส (ลีดส์ไค)

วิธีการป้องกันแมลงมีพิษและเชื้อราดินมีอยู่หลายวิธีดังกล่าวข้างต้น ซึ่งแต่ละวิธีมีผลดีและผลเสียแตกต่างกันไป ดังนั้นผู้ผลิตควรเลือกวิธีที่ดีและเหมาะสมสำหรับความมุ่งหมายที่จะตกแต่งผิวไม้ไผ่ให้สวยงาม ประหยัด และเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมด้วย

2. การป้องกันเชื้อราดิน

สนไชย ฤทธิโชติ (2539) ได้กล่าวถึงวิธีป้องกันเชื้อราดิน 2 วิธี ดังนี้

การเคลือบ

การเคลือบไม้ไผ่เพื่อป้องกันความชื้นนั้นใช้ชนิดเดียวกับยาเคลือบป้องกันแมลง และจำเป็นเฉพาะกับผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่เท่านั้น ไม่ค่อยนิยมใช้กับต้นไม้

การตากแห้ง

เชื้อราดินของผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ คือ แอสเพอร์จิลลัส และเพนนิสซิลเลียม ซึ่งเพนนิสซิลเลียมนี้มีอิทธิพลมาก เชื้อราดินมักแพร่ไปในอากาศมีอุณหภูมิ 28° - 90° C และมีความชื้นสัมพัทธ์สูงกว่า 80% ดังนั้นจึง

จำเป็นต้องรักษาลังสินค้าไม้ไผ่และสำรองที่สำหรับเก็บสินค้าให้มีอากาศแห้งอยู่เสมอ ทั้งต้องบรรจุเครื่องมือที่ดูความชื้น เช่น ปูนดิบ (Raw Lime) เป็นต้น โดยเอาใส่ถุงขนาดพอเหมาะแล้ววางไว้ในคลังสินค้านั้น และควรรักษาคุณภาพไม้ไผ่ให้ดีก่อนนำเข้าไปเก็บในคลังสินค้าด้วย การตากให้แห้งยังไม่เพียงพอที่จะป้องกันเชื้อราได้โดยสมบูรณ์

3. การฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ และการป้องกันเชื้อราดินด้วยวัตถุเคมี

สนไชย ฤทธิโชติ (2539) ได้กล่าวถึงการฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ และการป้องกันเชื้อราดินด้วยวัตถุเคมี ซึ่งมีอยู่หลายวิธีดังนี้

1. น้ำมันสน (Turpentine Oil) ผสมกับน้ำมันมัสตาร์ด (Solution of Mustard Oil) 1% น้ำมันเตอร์เบนไทน์ ผสมกับน้ำมันกรอมเวล กรดเตอร์เบนไทน์ ซาลิซิลิกแอซิด ฯลฯ นำมาใช้ทาไม้ไผ่
2. นำไม้ไผ่มาต้มในน้ำยาผสมกรดบอราซิก (Boracic Acid Solution)
3. นำผงพาราฟอร์มัลดีไฮด์ (เป็นวัตถุเคมีของฟอร์มาลีน) ใส่ลงไปในหีบห่อที่บรรจุผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ โดยปริมาณ 1/3,000 ของปริมาตรในหีบห่อนั้น
4. การแช่ไม้ไผ่ในน้ำยาโซเดียมคาร์บอเนต แนฟทาลีน คลอไรด์ กำมะถัน และเพนตาคลอโรฟีโนล (P.C.P) ตามวิธีป้องกันแมลงนั้นก็ย่อมได้ผลสำเร็จสำหรับการป้องกันเชื้อราดินด้วยเหมือนกัน
5. การต้มไม้ไผ่ในน้ำสบู่มาเซล (Solution of "Marsel Soap") 0.1 – 10% หรือสบู่โซฟเลส (Soapless Soap)
6. การต้มไม้ไผ่ในน้ำโซดาไฟ (Caustic Soda) 0.1% และสบู่โซฟเลส 0.2% นานประมาณ 50-60 นาที

ตอกไม้ไผ่

ตอกไม้ไผ่ที่ใช้ทำเครื่องจักสาน มี 5 ลักษณะ ดังที่ เอนก บุญภักดี และพิสดาร ใจสุทธิ (2526) สนไชย ฤทธิโชติ (2539) และไพโรจน์ จิระพงษ์ (2539) ได้กล่าวไว้ คือ

1. ตอกปิ่น เป็นตอกที่จักโดยผ่าเป็นแนวขนานกับผิวไม้ ส่วนของท้องไม้จะไม่ใช้ ตอกชนิดนี้จะได้ผิวไม้เต็มหน้า แยกเป็นตอกผิว และตอกเนื้อไม้ มีขนาดกว้าง 1/4 หรือ 1 นิ้ว มักจะให้ความทนทานแข็งแรงมาก การเหลาตอกปิ่นต้องเหลาให้ทั้ง 2 ข้างอ่อนแอ่งหนาบางเสมอกันเสียก่อน แล้วจึงเหลาลบเหลี่ยมทั้ง 4 ที่ริมของเส้นตอกนั้นออก เส้นตอกนั้นจะคล้ายเมล็ดแตง เพื่อที่เมื่อนำมาใช้สานแล้วจะทำให้สามารถจัดเส้นตอกให้ชิดกันได้ดี
2. ตอกตะแคง จักโดยการหักปลายมิด หรือด้ามมิดเข้าหาศูนย์กลางเส้นรอบวงของลำไม้ไผ่ จะได้ตอกกว้างตามความหนาของเนื้อไม้ และเหลาให้มีขนาดเท่ากันตลอดเส้น ในเส้นตอกอาจจะมิดชิดก็ได้ หรือไม่ก็ได้ ตอกตะแคงมีลักษณะเล็กและแคบกว่าตอกปิ่น

3. ดอกกลม จะจักเป็นสี่เหลี่ยมด้านเท่า หรือผืนผ้าเล็กน้อย แล้วเหลาตามความยาวโดยรอบ จะได้ดอกหน้าตัดเป็นรูปกลม หรือรูปไข่ให้ความแข็งแรงและสวยงาม แต่สิ้นเปลืองแรงงาน และใช้เวลามาก
4. ดอกไฟล การเหลาดอกชนิดนี้ใช้วิธีเดียวกับดอกปั้นและดอกตะแคง แต่เป็นดอกที่มีขนาดเล็กกว่าดอกตะแคงลงไปอีกเท่านั้น
5. ดอกเหลี่ยม จะเป็นดอกปั้นหรือดอกตะแคงหรือดอกใด ๆ ก็ตาม วิธีเหลาดคล้ายกับดอกกลม คือ ไม่เหมือนกับวิธีเหลาดอกชนิดอื่น เป็นแต่เพียงเหลาให้เกลี้ยงเท่านั้นก็พอ ส่วนเหลี่ยมของเส้นดอกก็ไม่ต้องลบเหมือนดอกชนิดอื่น ๆ

หวาย

หวายที่นำมาใช้จักสาน

หวายที่สามารถนำมาใช้จักสานได้มีอยู่หลายชนิด (สนไชย ฤทธิโชติ, 2539) ได้แก่

1. หวายโป่ง มีขนาดใหญ่กว่าหวายชนิดอื่น ๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 นิ้ว หรือขนาดเท่าไม้รวก เคยปรากฏว่ามีการนำมาใช้ทำเฟอร์นิเจอร์
2. หวายขม มีลักษณะเปราะ เนื้อสีแดงแก่คล้ำ เสี้ยนหยาบแข็ง ขนาดลำประมาณหัวแม่มือ ใช้แทนเชือกผูกของได้
3. หวายตะค้า มี 2 ชนิด ได้แก่ ตะค้าทะเล หรือตะค้าทอง มีสีเหลือง มีมากในแถบภาคใต้ และตะค้าดอน มีผิวหน้าและสีเหลืองมากกว่า ค่อนข้างเหนียว
4. หวายหอม ขนาดค่อนข้างเล็ก ผิวเนื้อของหวายด้านนอกจะมีสีขาวมัว ๆ ส่วนภายในมีสีขาวเนื้อละเอียด
5. หวายชุมพร มีมากที่ จ.ชุมพร ผิวเนื้อดำ เหนียวมาก และทนน้ำได้ไม่นาน
6. หวายสะเดียง (หวายสะเดา หรือหวายสนิม) มีชุกชุมในป่าดงดิบแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จ. อุบลราชธานี และนครราชสีมา
7. หวายตะนอย (หวายหางหมู) ลำเล็กกว่าหวายชนิดอื่น คือ ขนาดประมาณ 0.5 ซม. ผิวเนื้อค่อนข้างแข็งแกร่ง ค่อนข้างเหนียว
8. หวายลิง มีอยู่ทางแถบตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จ. จันทบุรี มีลักษณะแปลก คือ ไม่มีหนาม และขึ้นได้ทั้งในน้ำจืดและน้ำเค็ม ลำต้นโตประมาณ 1-4 ซม.
9. หวายสามใบต่อ (หวายขมดง) ขึ้นเป็นกอใหญ่มีลักษณะต่างกับหวายชนิดอื่น คือ มีใบเล็กและใบเป็นหยัก 3 หยัก
10. หวายขี้ไก่ ไม่ค่อยเหนียว ใช้สานของต่าง ๆ ได้ แต่ไม่ค่อยสวย
11. หวายน้ำ (หวายแดง) มีผิวค่อนข้างแดง เนื้อหยาบ หยุน ๆ ไม่ค่อยเหนียว
12. หวายขี้ขาว ใช้ในการจักสานหรือประกอบกับหวายชนิดอื่นเพราะเนื้อขาว

การตัดหวาย

หวายที่ตัดไปขายมักเป็นหวายที่โตเต็มที่ ไม่อ่อนแก่เกินไป กาบใบของลำต้นหวายเริ่มร่วง หล่น อายุ 6-15 ปี เรียกว่า หวายรุ่น เนื้อหวายจะยืดหยุ่น เหนียว ผิวเปล่งแข็งเป็นมัน เงาม เลื่อม ความยาวประมาณ 15-20 ฟุต ซึ่งเหมาะแก่การใช้งาน ถูที่เหมาะแก่การตัดหวายมากที่สุด คือ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึง มีนาคม หวายที่มีคุณภาพดีที่สุด คือ หวายสิงคโปร์ (สนไชย ฤทธิโชติ, 2539)

การเตรียมหวายในงานจักสาน

หวายที่นำมาใช้งานจะต้องนำมาจักให้เป็นเส้นเข้าเครื่องเสียดให้มีขนาดเท่ากันตลอดทั้งเส้น เสียดก่อน จึงนำไปแช่น้ำเพื่อให้หวายอ่อนตัวและเหนียว แล้วนำไปใช้งาน ข้อปฏิบัติที่สำคัญอย่างยิ่งในการทำเครื่องจักสานด้วยหวาย คือ จะต้องนำเส้นหวายมาตากให้แห้งสนิทเพื่อป้องกันการหดตัวในภายหลัง และป้องกันมอดและแมลงบางชนิด (สนไชย ฤทธิโชติ, 2539 และ ราชาวดี งามสง่า, 2540)

ในงานจักสานจะสามารถใช้หวายทั้งชนิดที่เป็นเส้นหวายและดอก ส่วนใหญ่เส้นหวายจะถูกนำมาสานตะกร้าเท่านั้น ไม่นิยมนำมาสานภาชนะอย่างอื่น ส่วนหวายที่จักเป็นดอกนิยมนำมาผูกมัด ตกแต่ง และสานภาชนะบางอย่างได้ โดยทั่วไปหวาย 1 เส้น สามารถจักเป็นดอกได้ 8 เส้น

ย่านลิเภา

ย่านลิเภาเป็นพืชไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง ขึ้นตามป่าธรรมชาติ มีสีน้ำตาลเข้ม สีนาก และสีดำ ลำต้นเหนียว ทนทาน มีชื่อเรียกอื่น ได้แก่ ย่านนิเภา ย่านยายเภา ย่านลำเภา หรือย่านเภา (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2537) มี 2 ชนิด คือ ย่านลิเภาเล็ก มีลักษณะคดงอ พันกันใช้ทำเครื่องจักสานไม่ได้ นิยมใช้ผูกมัดเท่านั้น ส่วนย่านลิเภาใหญ่ ลำต้นโตกว่าและไม่คดงอมากนัก จึงนิยมใช้ทำเครื่องจักสาน

วิธีการเลือกและเตรียม

วิเชียร ณ นคร และคณะ (2521) ได้กล่าวถึงการเลือกและเตรียมนิเภาว่ามีขั้นตอนดังนี้

1. ต้องเลือกย่านลิเภาที่แก่จัด มีขนาดยาวพองาม เด็ดใบทิ้งแล้วฉีกออกเป็น 2 ซีก เอาไส้ออก จากนั้นลอกเปลือกออกแล้วแขวนในที่ร่มจนค่อย ๆ แห้งไปเอง
2. การทำให้ย่านลิเภามีขนาดเท่ากันโดยการชุดเกลือตากแห้งใหม่

กระจุต

กระจุตเป็นพันธุ์ไม้จำพวกกก ขึ้นตามชายหนองบึง ลำต้นกลมขนาดราวดินสอดำ ก่อนจะนำมาสานเป็นเสื่อต้องนำไปแช่ลงในโคลน เพราะโคลนจะช่วยรักษาไม่ให้เปลือกกระจุตแตกและมีสีเหลืองสวยงาม หลังจากนั้นนำไปตากแดดจนเกือบแห้ง แต่ปัจจุบันนิยมย้อมสีกระจุตเป็นสีต่าง ๆ แล้วนำไปสานสลับลวดลาย แหล่งกระจุตที่สำคัญ คือ ตำบลทะเลน้อย อ.ควนขนุน จ.พัทลุง (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2537)

ผักตบชวา

การเตรียมก้านผักตบชวาเพื่อทำผลิตภัณฑ์จักสานมี 6 ขั้นตอน ตามที่กองอุตสาหกรรมในครอบครัว (2541) ได้กล่าวไว้

1. การคัดเลือกลำต้น ควรเลือกลำต้นคุณภาพดี ขนาดความยาวตั้งแต่ 70 ซม. ขึ้นไป ถ้าลำต้นแก่ ขณะสดอยู่จะมีสีเขียวเข้ม เมื่อตากแห้งแล้วจะเป็นสีน้ำตาลแก่ แต่ถ้าเป็นต้นอ่อนสีจะเขียวตองอ่อน ปลายโคนของลำต้นเขียว เมื่อตากแห้งแล้วจะเป็นสีเขียวจาง
2. การตัด ควรตัดให้ถึงปลายโคน และปลายใบ เพื่อจะได้ก้านของผักตบชวาที่ยาวเต็มที่
3. การล้าง
4. การผ่าซีก การสานผลิตภัณฑ์บางชนิดใช้ผักตบชวาทั้งเส้น แต่บางชนิดควรผ่าซีกก่อน โดยจะทำหลังจากล้างน้ำแล้ว วิธีผ่าใช้มีดคม ๆ ผ่าเป็น 2-4 ชิ้น แล้วนำไปตาก
5. การทำให้แห้ง มี 2 วิธี คือ การตาก และการอบแห้ง ซึ่งการตากนั้น มีทั้งการวางตากในแนวนอน และการตากโดยแขวนตามแนวตั้ง ส่วนการอบแห้ง มีทั้งการอบไอน้ำ และการอบแห้ง
6. การป้องกันเชื้อรา มี 2 วิธี คือ การใช้สารละลายบอริก แอซิด (Boric Acid) ในอัตราส่วน 30 กรัมต่อน้ำ 1 ลิตร และการชุบผิวด้วยแลกเกอร์แห้งทึบในน้ำเดือด ผสมเกลือป่นและสารส้มเล็กน้อย ปล่อยให้แห้งก่อน แล้วใช้แปรงทาสีทาผิวเครื่องจักสาน และนำไปตากให้แห้ง

นอกเหนือจากการป้องกันเชื้อราด้วยวิธีดังกล่าว สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า มีสารเคมี 2 ชนิด ที่สามารถป้องกันเชื้อราในเส้นใยพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด และปลอดภัยในการใช้มากที่สุด คือ Traetex 243 ซึ่งใช้สำหรับแช่เส้นใยผักตบชวาในปริมาณความเข้มข้น 1% โดยปริมาตร และ Acticide EP Paste ซึ่งใช้ผสมในแลกเกอร์ สำหรับทาเคลือบผิวภายนอกของผลิตภัณฑ์ ในปริมาณความเข้มข้น 2% โดยปริมาตร (กองอุตสาหกรรมในครอบครัว, 2541)

ไบลาน

ก่อนการนำไบลานมาใช้ทำเครื่องจักสานจะต้องผ่านขั้นตอนการเตรียมไบลาน การเลียดไบลาน การฟอกขาวไบลาน และการย้อมสีไบลาน (กองอุตสาหกรรมในครอบครัว, 2528)

1. การเตรียมไบลาน มีขั้นตอนหลัก 3 ประการ คือ การตัดยอดลาน การทอนไบลาน และการคัดเลือกไบลาน
2. การเลียดไบลาน เพื่อให้ไบลานเป็นเส้นตรงตลอดทั้งเส้น และได้ขนาดกว้างตามต้องการ
3. การฟอกขาวไบลาน ใช้น้ำยาเคมีฟอกขาว ได้แก่ โซเดียมไฮโดรซัลไฟท์ 100 กรัม ต่อน้ำหนักไบลาน 1 กิโลกรัม
4. การย้อมสีไบลาน โดยใช้สีย้อมเส้นใยพืช หรือสีย้อมไหม (สีแอซิด)

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจักสาน

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2525) ได้แบ่งเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจักสานออกเป็น 2 ลักษณะกล่าวคือ

1. เครื่องมือและอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ทำเครื่องจักสานพื้นบ้านทั่ว ๆ ไป

เครื่องมือและอุปกรณ์สำคัญที่ใช้สำหรับทำเครื่องจักสานของชาวชนบท (มานิช กงกะนันท์, 2477; ไพโรจน์ จิระพงษ์, 2539 และ ราชาวดี งามสง่า, 2540) ได้แก่

1. เลื่อยมือ ฟันละเอียด ใช้ตัดลำไม้ตามขวางให้มีขนาดความยาวเท่ากันก่อนจะผ่าเป็นไม้ซีก
2. มีดโต้ สำหรับฟัน ตัด ลิดกิ่ง เลาะปล้อง ผ่าไม้ เป็นมีดขนาดใหญ่ มีสันหนาคม น้ำหนักมาก มีความยาว 40-50 เซนติเมตร มี 2 ชนิด คือ ชนิดสันโค้ง และสันตรง ใช้จักตอกหยาบและหนา
3. มีดจักตอก เป็นมีดรูปเรียวแหลม ค่อนข้างเบา คม ปลายแหลม คมมีดโค้งตามสมควร ด้ามกลม ยาว 12-14 นิ้ว งอนไปตามข้อศอกเพื่อสามารถสอดเข้าไปขัดตามท้องแขน ช่วยในการบังคับคมมีดขณะเลาะตอก ใช้จักตอกละเอียดและบาง มีน้ำหนักเบา ช่างมักจะใช้เป็นมีดประจำตัว
4. คีมไม้ ซึ่งทำด้วยไม้แข็งและเหนียว เช่น ไม้ชิงชัน แก่นไม้มะขาม ใช้ดึงเส้นใยที่มือไม่สามารถจับได้
5. เหล็กหมาด มี 2 ชนิด คือ ปลายแหลม และปลายแบน ลักษณะคล้าย ๆ เหล็กไขควง แต่เส้นเล็กกว่า และมีด้ามไม้จับขนาดเหมาะสมมือ
เหล็กหมาดปลายแหลม - ใช้สำหรับเจาะรูร้อยเส้นตอก หรือเส้นหวาย ทำด้วยเหล็กกล้า เป็นรูปเรียวแหลม ยาวประมาณ 3 นิ้ว ส่วนด้ามจะกลวง
เหล็กหมาดปลายแบน - ใช้สำหรับจัด หรือ แะ เข้าไประหว่างเส้นตอกที่สานไว้แล้ว ทำด้วยเหล็กกล้าเป็นรูปเรียว ยาวประมาณ 4 นิ้ว มีด้ามยาว 1 ฟุต
6. เลื่อย ทำด้วยแผ่นเหล็ก สังกะสี หรืออลูมิเนียม เจาะเป็นรูกลมขนาดต่าง ๆ ตามต้องการ ใช้สำหรับหวายที่จะนำมาลบความคม เหลาเป็นเส้น เพื่อให้เส้นสม่ำเสมอ สำหรับผูกและถัก

สำหรับงานจักสานจากผักตบชวาจะใช้เครื่องมือและอุปกรณ์เพิ่มเติม (กองอุตสาหกรรมในครอบครัว, 2541) ได้แก่

1. เครื่องรีดผักตบชวา ซึ่งประกอบด้วยลูกกลิ้งโลหะ ใช้สำหรับรีดผักตบชวาให้แบนเรียบ
2. ส้อมหัวเหล็ก ใช้สำหรับทุบ หรือ ตอกตะปูลงบนหุ่นไม้
3. เข็มใหญ่ และเล็ก ใช้สอดเส้นใย หรือเย็บทำผลิตภัณฑ์
4. กรรไกร ใช้ตัดแต่งขนาดของเส้นผักตบชวา ก่อนนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
5. ตะปูเข็ม ใช้ตอกลงบนหุ่นไม้

6. ขวดฉีดน้ำ ก่อนทำผลิตภัณฑ์ทุกครั้งควรใช้น้ำฉีดหรือพรมเส้นผักตบชวา เพื่อให้เส้นผักตบชวาขึ้น และน้ำ
7. หนุ่นไม้ รูปแบบต่าง ๆ ใช้กำหนดขนาดและรูปแบบต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์ที่ทำ

2. เครื่องมือและอุปกรณ์ที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมพัฒนาขึ้น

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้พัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์ขึ้นเพื่อใช้ในงานจักสานโดยเฉพาะรวม 4 ประเภท

1. เครื่องจักตอกด้วยมือ ใช้เลียดตอกไม้ไผ่ให้มีความหนาบางตามต้องการ ไม้ไผ่ที่ใช้กับเครื่องมือนี้ต้องเป็นไม้ไผ่สดหรือไม้ไผ่แห้งที่แช่น้ำแล้วอย่างน้อย 2 วัน และหนา 5 มม. ตอกที่จักได้จะมีความหนา 0.5-2.5 มม. และกว้าง 3-35 มม.
2. เครื่องจักตอกแบบใช้มอเตอร์ไฟฟ้า ใช้เลียดตอกไม้ไผ่ให้มีขนาดหนาบาง เหมาะกับการนำตอกที่ได้ไปใช้ในงานสานหยาบ ๆ เช่น สานเชิง หลัว เสือลำแพน เป็นต้น สามารถเลาะข้อและจักไม้ซึ่งยาว 3 เมตร กว้างไม่เกิน 1 นิ้ว ได้ตอกบาง 1 มม.
3. เครื่องเลียดบาง ใช้เลียดตอกไม้ไผ่หรือวัสดุอื่น ๆ ให้หนาบางตามต้องการ เหมาะกับการใช้เลียดตอกในงานที่ละเอียดประณีตมากขึ้น ในขั้นต่อไปจากการใช้เครื่องจักตอกด้วยมือหรือ ใช้มอเตอร์ไฟฟ้า เพราะสามารถเลียดตอกไม้ไผ่ได้บางถึง 0.2 มม. และหน้าตอกกว้างได้ถึง 25 มม.
4. เครื่องเลียดด้วยมือ ใช้เลียดตอกไม้ไผ่หรือวัสดุอื่นให้มีขนาดกว้างแคบตามต้องการ สามารถเลียดตอกไม้ไผ่ได้กว้างถึง 11/16 นิ้ว (5 หนุนครึ่ง) และสามารถปรับใช้เลียดบางได้แต่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ

กรรมวิธีการจักสาน

แม้ว่าเครื่องจักสานจะมีเส้นทางวิวัฒนาการอันยาวนาน แต่รูปแบบและกรรมวิธีการผลิตในปัจจุบันยังคงไม่แตกต่างจากในอดีตมากนัก มาโนช กงกะนันท์ (2477) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเครื่องจักสานราชบุรี สรุปได้ว่ากรรมวิธีในการทำเครื่องจักสานนั้นยังคงเหมือนเดิม สำหรับกรรมวิธีในการจักสานนั้นโดยปกติมีการดำเนินการ 5 อย่าง คือ จัก ถัก เย็บ สาน และทอ

สำหรับงานที่ใช้ผักตบชวาจะเพิ่มกรรมวิธีอีก 3 ลักษณะ (กองอุตสาหกรรมในครอบครัว, 2541) ได้แก่ พัน ซึ่งประกอบด้วยการพันข้าม และการพันไขว้ ตีเกลียว และ ผูก เช่น การผูกเป็นรูปถุง หรือ ผูกเป็นรูปเปลยวน ซึ่งจะผูกตะแคงหรือตั้งก็ได้

ลายจักสาน

ลายจักสานนับเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของการขึ้นโครงสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน การเลือกใช้ลายจักสานใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ เช่น อาจใช้ลายขัตรีกรรมดา

เพื่อให้เกิดความแข็งแรงทนทานและความสะดวกในการสาน หรือถ้าต้องการสานภาชนะที่มีตาต่างๆ เช่น ชะลอม เข่ง มักสานด้วยลายเฉลว เป็นต้น (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2525)

หลักเกณฑ์ในการแบ่งแม่ลายจักสาน

หลักเกณฑ์การแบ่งแม่ลายจักสาน สามารถทำได้หลายลักษณะตามแนวคิดของนักวิชาการ จากการศึกษารวบรวมข้อมูลของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2525) พบว่ามีการจำแนกหลักเกณฑ์ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 จากการศึกษาวิจัยของ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2524) ได้ใช้หลักเกณฑ์แบ่งแม่ลายจักสานเป็น 4 แม่ลาย คือ ลายขัด ลายทแยง ลายซด และลายอิสระ การแบ่งแม่ลายตามลักษณะนี้ พิจารณาจากการวางแนวเส้นตอกหรือวัสดุอื่นที่ใช้สานตามแนวต่าง ๆ เช่น แนวตั้ง แนวนอน และแนวทแยง

ลักษณะที่ 2 นิกร นุชเจริญผล (2525) ใช้หลักเกณฑ์แบ่งแม่ลายจักสานเป็น 10 แม่ลาย คือ ลายขัด ลายเฉลว ลายสอง ลายสาม ลายคุป ลายเวียนรัศมี ลายส้ม ลายไพล ลายกลม และลายเบ็ดเตล็ด

การแบ่งแม่ลายตามลักษณะนี้ แบ่งตามลักษณะวิธีการสาน และตามชื่อลายสานที่ปรากฏ เป็นลวดลายสำเร็จรูป และแบ่งการพัฒนาลายสานออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ลายแม่บท ลายพัฒนา และลายประดิษฐ์

ลักษณะที่ 3 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2525) ใช้หลักเกณฑ์แบ่งลายจักสานเป็น 4 แม่ลาย คือ ลายขัด ลายเหลี่ยม (ลายเฉลว) ลายพระจันทร์ (ลายหัวส้ม) และลายกันหอย การแบ่งแม่ลายตามลักษณะนี้ ใช้หลักเกณฑ์ตามวิธีการสานขึ้นลายจักสานของเส้นตอก หรือวัสดุอื่นที่ใช้ในการสาน

การมัดหวาย

งานจักสานส่วนใหญ่จะเสร็จลงไม่ได้ถ้าขาดการมัดหวาย หรือถักหวาย ซึ่งเป็นการนำหวายเส้นเล็ก ๆ มาผูกให้ลายสานไม่หลุดออกจากกัน เพิ่มความคงทนแข็งแรงให้กับเครื่องจักสาน และตกแต่งงานสานให้มีคุณค่าเพิ่มขึ้น เช่น ตรงขอบปากของภาชนะ มุมกันของภาชนะ และหูของภาชนะ เป็นต้น ลายมัดหวายมีหลายลายด้วยกัน ได้แก่ มัดหวายเดี่ยว มัดหวายคู่ มัดสามหวาย มัดห้าหวาย ลายจูงนาง ลายกระดุก สันปลาช่อน และกวางเหลียวหลัง

การรมควัน

ภายหลังจากการจักสานเครื่องใช้ขึ้นได้เสร็จแล้ว ควรนำไปรมควัน ซึ่งเกิดจากการเผาไหม้ของฟางข้าวเพื่อให้เครื่องจักสานมีสีส้มสวยงามและมีกลิ่นหอมอ่อน ๆ และยังทำให้สีของไม้ไผ่กลายเป็นสีเดียวกันทั้งหมด (สีส้มเข้มอมทั้งขึ้น)

ช่องทางการจัดจำหน่าย

จากการศึกษาของ ราชาวดี งามสง่า (2540) เกี่ยวกับอาชีพช่างจักสานในตำบลบางเจ้าฉ่า จ.อ่างทอง พบว่าช่องทางการจัดจำหน่ายเครื่องจักสาน ประกอบด้วย

1. พ่อค้ารวบรวม ซึ่งเป็นร้านค้าในหมู่บ้านจะรับสินค้าจากชาวบ้าน แล้วนำไปส่งต่อยังแหล่งรับซื้อต่าง ๆ
2. ติดต่อลูกค้าโดยตรง ซึ่งมีทั้งลูกค้าจาก อ.เมือง ต่างจังหวัด และกรุงเทพฯ สำหรับช่างที่มีฝีมือดีมากจะได้รับการส่งของผลงานในราคาสูง จนทำให้ปริมาณสินค้าไม่เพียงพอกับความต้องการตลาด
3. นักท่องเที่ยว โดยนำไปขายตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในจังหวัด

ปัญหาเกี่ยวกับงานจักสาน

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับงานจักสาน พบว่าในการพัฒนางานจักสานนั้นมีปัญหาอยู่หลายประเด็น ทั้งในด้านการผลิต การเงิน กฎระเบียบของรัฐและภาษีอากร การตลาด และการอนุรักษ์และส่งเสริมผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2537; ไชยวัฒน์ เปรมจิตต์ และคณะ, 2528; พยุร โมสิกรัตน์, 2535; กองอุตสาหกรรมในครอบครัว, 2528 และกองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2537)

ปัญหาด้านการผลิต

1. การขาดแคลนวัตถุดิบ
  - ไม่ไผ่ขาดแคลนในบางพื้นที่ เนื่องจากเมื่อผู้ผลิตนำมาใช้แล้ว ไม่มีการปลูกทดแทน
  - หวายในไทยส่วนใหญ่ขึ้นในป่าสงวนและเป็นของป่าหวงห้าม ไม่สามารถตัดเป็นจำนวนมากได้ ทำให้หายขาดตลาด ต้องสั่งซื้อจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม อินโดนีเซีย ลาว และพม่า สำหรับได้หวาย ผิวหวาย ซึ่งมีสีนวลคุณภาพสูง และผ่านการกำจัดความชื้นแล้ว ต้องสั่งซื้อจาก อินโดนีเซีย และฮ่องกง
  - ผักตบชวา เริ่มหายาก เนื่องจากบางหน่วยงานให้การส่งเสริม ในขณะที่บางหน่วยงานกีดกัน
  - ต้นลาน ในปัจจุบันมีเหลืออยู่น้อยมาก ป่าลานที่นับว่าสมบูรณ์ที่สุดแห่งสุดท้าย คือ บ้านทับลาน บ้านขุนศรี บ้านบุพราหมณ์ บ้านวังมิด ต.บุพราหมณ์ อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี ซึ่งอุทยานแห่งชาติทับลานนั้นเป็นเขตหวงห้ามและใบลานถูกกำหนดให้เป็นของป่าหวงห้าม
  - ปอสา หายาก เพราะส่วนใหญ่ขึ้นในป่าสงวน ต้องสั่งซื้อจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว พม่า
  - กก ส่วนใหญ่ขึ้นเอง และบางส่วนชาวบ้านปลูกไว้เพื่อใช้ทำผลิตภัณฑ์ แต่มักประสบปัญหาโรคและแมลงทำให้เส้นกกมีคุณภาพต่ำ
2. การขาดแคลนแรงงานฝีมือ ช่างฝีมือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพการใช้แรงงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากได้ค่าจ้างแรงงานสูง

3. ปริมาณการผลิตไม่แน่นอน เนื่องจากวัตถุดิบขาดแคลนจึงทำให้ไม่สามารถวางแผนการผลิตได้เต็มที่
4. เทคโนโลยีการผลิต
  - เทคโนโลยีการผลิตไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ช่างสานยังใช้เครื่องมือและวิธีการแบบดั้งเดิม ทำให้ทำงานได้ช้า งานบางชิ้นใช้เวลานานนับเดือนหรือหลายเดือน แต่ไม่สามารถตั้งราคาจำหน่ายให้คุ้มกับเวลาที่เสียไปได้ จึงไม่สามารถประกอบเป็นอาชีพหลักได้
  - เทคโนโลยีการผลิตเครื่องจักสานด้วยไบลาน
    - การย้อมสีไบลาน มักจะมีสีตก ไม่ได้สีตามที่ต้องการ
    - การเลียดไบลานทำได้ช้า เส้นลานไม่สม่ำเสมอ
    - การตัดทอนไบลาน มักมีเศษเหลือจำนวนมากและไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์
    - การเคลือบผิวผลิตภัณฑ์ ในปัจจุบันผู้ผลิตมักใช้แลคเกอร์ทาเคลือบผิว ทำให้เส้นลานกรอบ และผิวไบลานค่อนข้างแข็ง
  - ผู้ผลิตขาดความรู้เกี่ยวกับการกำจัดเชื้อราและมอด
5. ลักษณะของผลิตภัณฑ์มีแนวโน้มตามความต้องการตลาดทำให้เอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นเริ่มสูญหายไป

ปัญหาด้านการเงิน

ขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียน

ปัญหาด้านกฎระเบียบของรัฐและภาษีอากร

1. ด้านภาษีการนำเข้าหวายจากต่างประเทศ
2. ด้านการตัดหวายซึ่งเป็นของป่าหวงห้าม และกำหนดจำนวนการมีไว้ในครอบครอง
3. ด้านการนำออกของป่าหวงห้าม
4. ภาษีอากรตาช้าง ซึ่งเริ่มใช้ในปี 2537
5. พรบ. ปิดป่า ทำให้ไม้ไผ่ขาดแคลน เพราะไม้ไผ่ที่ปลูกเองมีคุณภาพด้อยกว่าไม้ไผ่จากป่า

ปัญหาด้านการตลาด

1. การพึ่งพาพ่อค้าคนกลางซึ่งเข้ามารับซื้อในหมู่บ้าน นำไปสู่ปัญหาการกดราคา
2. การขยายตลาดไปสู่ตลาดบนทำได้ยาก
3. คู่แข่งส่งออกเครื่องจักสานมีหลายประเทศ เช่น จีน และฟิลิปปินส์ โดยเฉพาะจีนนั้นได้เปรียบไทยในด้านค่าจ้างแรงงาน
4. ราคาจำหน่าย งานบางชิ้นใช้เวลาผลิตนานแต่ตั้งราคาขายได้ไม่สูง เช่น งานจักสานไม้ไผ่ ส่วนงานบางชิ้นใช้ฝีมือชั้นเลิศและถมทอง เช่น กระเป๋าย่านลิเภา จะตั้งราคาได้สูง

แต่ไม่สนใจให้คนซื้อ ช่างส่วนใหญ่จึงหันไปผลิตสินค้าที่ทำได้ง่าย ใช้เวลาน้อย เช่น กำไลข้อมือ

5. ข้อจำกัดในการใช้สอย เครื่องจักสานฝีมือสูงของไทยเน้นความงามและหรูหรา เช่น เครื่องสานย่านลิเภา เครื่องสานลายচিত และเครื่องสานยกดอก ซึ่งเหมาะแก่การใช้งานในบางโอกาส การแต่งกายที่มีเอกลักษณ์ไทย และใช้ในสังคมชั้นสูงหรือผู้มีรายได้ดี
6. ผลิตรภัณฑ์จากไผ่สานที่มีขายในท้องตลาดปัจจุบัน บางอย่างขาดการออกแบบที่ดี และมักมีรูปแบบซ้ำ ๆ อีกทั้งมีปัญหาคาการบรรจุหีบห่อ และการขนส่งด้วย
7. ขาดข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดที่ต่อเนื่อง

ปัญหาด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน

เนื่องจากสภาพแวดล้อมของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต การผลิตเครื่องจักสานบางชนิดจึงลดลง เช่น หนังสื่อไผ่สาน ตาลปัตรไผ่สาน และไม่มีการผลิตเพื่อประโยชน์ใช้สอยดังเคยทำในอดีต เช่น หางอวน อีกทั้งขาดการแนะนำส่งเสริมให้นำเครื่องจักสานแบบดั้งเดิมที่ควรอนุรักษ์มาพัฒนาปรับปรุงผลิตใหม่เพื่อจำหน่าย ส่วนผลิตภัณฑ์ในสมัยใหม่มักขาดความประณีตสวยงาม ไม่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านโบราณมักขาดการอนุรักษ์ เช่น คัมภีร์โบราณของวัดเก่า ๆ ในภาคเหนือ

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

2.1.1 สภาพทางกายภาพ

บ้านสันปาม่วงใต้ หมู่ที่ 4 ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองพะเยา 10 กิโลเมตร บ้านสันปาม่วงใต้ แบ่งออกเป็น 6 คุ่ม 1 ซอย มีพื้นที่ทั้งหมด 1,016 ไร่ การคมนาคมเข้าหมู่บ้านมีหลายเส้นทาง เส้นทางที่ชาวบ้านนิยมใช้มากที่สุด คือ จากทางหลวงหมายเลข 1 เส้นพะเยาเชียงราย แยกเข้าทางหลวงหมายเลข 1127 มีป้ายบอกทางไป อบต. บ้านต้า ตรงไปพบสี่แยก เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 1193 ประมาณ 5 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าซอยก่อนถึงวัดสันปาม่วง เข้าไปประมาณ 4 กิโลเมตร จะเป็นบ้านสันปาม่วงใต้ หมู่ที่ 4 มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือติดต่อบ้านสันปาม่วงกลาง หมู่ที่ 8 ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ทิศใต้ติดต่อบ้านสันปาด่าง หมู่ที่ 5 ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ทิศตะวันออกต่อกว๊านพะเยา

ทิศตะวันตกติดต่อบ้านสันปาม่วงกลาง หมู่ที่ 8 ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ลักษณะพื้นที่ของบ้านสันปาม่วงใต้ เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสำหรับการทำนาข้าว เนื่องจากติดกับกว๊านพะเยา สัดส่วนของการแบ่งพื้นที่ใช้สอย จัดเป็นที่อยู่อาศัย 30% หรือ 305 ไร่ และพื้นที่ทำการเกษตร 70% หรือ 711 ไร่ ซึ่งทั้งหมดเป็นที่ นอกจากนี้ยังมีลำเหมืองสาธารณะจากลำห้วยแม่ต๋อมผ่านหมู่บ้าน

2.1.2 สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก

การคมนาคม ถนนในหมู่บ้าน สายหลักเป็นถนนคอนกรีต ส่วนในซอยต่างๆ ยังเป็นถนนดินลูกรัง

น้ำกินน้ำใช้ บ้านสันปาม่วงใต้ มีประปาหมู่บ้าน สำหรับอุปโภคบริโภค มีลำเหมืองสาธารณะจากลำห้วยแม่ต๋อม และน้ำจากกว๊านพะเยาเพื่อใช้สำหรับการเกษตร

ไฟฟ้า บ้านสันปาม่วงใต้ครัวเรือนทั้งหมด 144 ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้

การโทรคมนาคม ครัวเรือนมีโทรศัพท์ 20 ครัวเรือน ในหมู่บ้านมีโทรศัพท์สาธารณะ 1 เครื่อง

สถานพยาบาล สถานีนอนามัยเฉลิมพระเกียรติ อนุบาลโย อยู่ใกล้หมู่บ้านมากที่สุด คือ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ต๋อม ห่างจากหมู่บ้าน 4 กิโลเมตร และเป็นสถานพยาบาลที่ประชากรในหมู่บ้านนิยมไปใช้บริการมากที่สุด

โรงเรียน บ้านสันปาม่วงใต้ไม่มีโรงเรียนเนื่องจากเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ดังนั้นลูกหลานต้องไปเรียนที่โรงเรียนบ้านสันปาม่วงกลาง หมู่ที่ 8 ซึ่งเปิดสอนระดับสูงสุด คือ ประถมศึกษาปีที่ 6

ธนาคาร ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาเมืองพะเยา เป็นธนาคารที่อยู่ใกล้หมู่บ้านมากที่สุด คือ อยู่ห่างจากหมู่บ้าน 13 กิโลเมตร แหล่งเงินทุนที่สำคัญของประชากร คือ ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์ การเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าม่วง และประชาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา

ร้านค้า บ้านสันป่าม่วงได้มีร้านค้าจำนวน 6 ร้าน เป็นร้านขายของชำจำนวน 4 ร้าน และร้านขายอาหาร 2 ร้าน และมีโรงสีข้าว 2 โรง ประชากรในหมู่บ้านนิยมไปจับจ่ายใช้สอยที่ตลาดสด ในหมู่บ้านสันป่าม่วงกลาง หมู่ที่ 8 บ้านสันป่าม่วงได้เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก จึงไม่มีสถานที่ราชการ

2.2 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

พื้นที่ของบ้านสันป่าม่วง ในอดีตเป็นป่าที่มีต้นมะม่วงเป็นส่วนใหญ่ และมีต้นมะม่วงขนาด 5 คนโอบเรียงรายกัน จำนวน 7 ต้น ต่อมานายวัน ไม่ทราบนามสกุล มาจากบ้านทุ่งบ่อแป้น อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ได้อพยพมาตั้งรกราก และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านสันป่าม่วง” “ต่อมามีประชากรอพยพมาเพิ่มขึ้น และมีการขยายหมู่บ้าน แยกออกเป็น 3 คุ่ม เรียกกันว่า สันป่าม่วงเหนือ สันป่าม่วงกลาง และสันป่าม่วงใต้ อยู่ในตำบลแม่ต๋อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ในปี พ.ศ.2536 จึงได้แยกออกจากตำบลแม่ต๋อม มาตั้งเป็นตำบลสันป่าม่วง และบ้านสันป่าม่วงได้แยกออกเป็น 3 หมู่บ้าน ตามจำนวนคุ่ม

2.3 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

2.3.1 สภาพทางสังคม

บ้านสันป่าม่วงได้มีครัวเรือน 114 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 379 คน โดยแบ่งเป็นประชากรชาย 177 คน ประชากรหญิง 202 คน ขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ย ครัวเรือนละ 4 คน เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด ผู้ที่มีช่วงอายุ ที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 13 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 ช่วงอายุ 14 – 19 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 ช่วงอายุ 20 – 44 ปี คิดเป็นร้อยละ 30 ช่วงอายุ 45 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 และอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (ตารางที่ 2.1)

ระดับการศึกษาของประชากรบ้านสันป่าม่วงได้ เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด ผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 40 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 30 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 20 จบปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมด และไม่ได้รับการศึกษามีสัดส่วนร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมด (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.1 ช่วงอายุของประชากรบ้านสันป่าม่วงใต้

ช่วงอายุ	สัดส่วน (%)
≤ 13 ปี	20
14 – 19 ปี	20
20 – 44 ปี	30
45 – 60 ปี	20
60 ปีขึ้นไป	10

ที่มา : จากการสัมภาษณ์นางผ่องศรี ปริซางขมิตร ผู้ใหญ่บ้านสันป่าม่วงใต้ วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2545

ตารางที่ 2.2 ระดับการศึกษาสูงสุดของประชากรบ้านสันปาม่วงใต้

ระดับการศึกษาสูงสุดของประชากร	สัดส่วน (%)
ประถมศึกษา (ป.1 – ป.6)	40
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 – ม.3)	30
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.6)	20
ปริญญาตรี	5
ไม่ได้รับการศึกษา	5

ที่มา : จากการสัมภาษณ์นางผ่องศรี ปรีชาพวงคิมิตร ผู้ใหญ่บ้านสันปาม่วงใต้ วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2545

บ้านสันปาม่วงใต้มีกลุ่มเยาวชนเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ทั้งสองกลุ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2543 เพื่อร่วมกิจกรรมในหมู่บ้าน และงานประเพณีต่างๆ กลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันปาม่วง กลุ่มออมทรัพย์ ทั้งสองกลุ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2540 และกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2543 เพื่อเป็นอาชีพเสริมให้แม่บ้าน และเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมการบริหารประปาหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการอนุรักษ์กว๊านพะเยา และคลองส่งน้ำ (ตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3 กลุ่มในหมู่บ้าน

กลุ่ม	ปีที่ก่อตั้ง	บทบาทต่อชุมชน
คณะกรรมการอนุรักษ์กว๊านพะเยาและคลองส่งน้ำ	2359	ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมบริเวณรอบกว๊านและคลองส่งน้ำ
กลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวา	2540	สร้างรายได้ให้ชาวบ้าน ช่วยเหลือผู้พิการ และผู้ติดเชื้อ
กลุ่มออมทรัพย์	2540	ให้ชาวบ้านรู้จักการออม
คณะกรรมการบริหารประปาหมู่บ้าน	2541	เก็บค่าประปา และดูแลการใช้น้ำประปาในหมู่บ้าน
กลุ่มเยาวชนเกษตรกร	2543	ร่วมกิจกรรมในหมู่บ้าน
กลุ่มเกษตรกร	2543	ร่วมกิจกรรมในหมู่บ้าน
กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า	2543	ร่วมกิจกรรมในหมู่บ้าน
คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	2544	พิจารณาการกู้ยืมเงินของชาวบ้าน

ที่มา : จากการสัมภาษณ์นางผ่องศรี ปรีชาพวงคิมิตร ผู้ใหญ่บ้านสันปาม่วงใต้ วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2545

2.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรบ้านสันปาม่วงใต้มีงานทำ 239 คน คิดเป็นร้อยละ 63 ของประชากรทั้งหมด ที่เหลือ 140 คน หรือร้อยละ 37 ไม่มีงานทำ เนื่องจากบางส่วนเรียนหนังสือ เป็นผู้สูงอายุ เป็นผู้พิการ และเป็นผู้ติดเชื้อ เอชไอวี อาชีพหลักของประชากรคือการทำนา ซึ่งมีจำนวน 46 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60 ของครัวเรือนทั้งหมด อาชีพประมงจำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13 และอาชีพรับจ้างทั่วไป 31 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 27 ของ

ครัวเรือนทั้งหมด อาชีพรองคือการรับจ้างทั่วไปทั้งในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร จำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12 ของครัวเรือนทั้งหมด และการทำหัตถกรรมผักตบชวาจำนวน 40 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35 ของครัวเรือนทั้งหมด (ตารางที่ 2.4)

รายได้เฉลี่ยของประชากรในบ้านสันปาม่วงใต้ ประมาณเดือนละ 1,000 บาท ต่อคน หรือประมาณเดือนละ 4,000 บาทต่อครัวเรือน โดยรายได้ส่วนใหญ่มาจากนอกภาคเกษตร เป็นรายได้จากการรับจ้าง และหัตถกรรมผักตบชวา โดยมีรายละเอียดดังนี้

งานหัตถกรรมผักตบชวา	หญิงวันละ 100 บาท	ชายวันละ 100 บาท
รับจ้างภาคเกษตร	หญิงวันละ 120 บาท	ชายวันละ 150 บาท
รับจ้างนอกภาคเกษตร	หญิงวันละ 120 บาท	ชายวันละ 150 บาท

ตารางที่ 2.4 อาชีพของเกษตรกรบ้านสันปาม่วงใต้

ชนิดงาน/อาชีพ	สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพนี้ (%)	ช่วงเดือนที่ทำ	สาเหตุที่เลือกอาชีพนี้	หน่วยงานที่แนะนำ/สนับสนุน	รายได้/ครัวเรือน/เดือน (บาท)
อาชีพหลัก					
- ทำนา	60	ส.ค.-ธ.ค.	-ทำมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย และเก็บไว้บริโภคตลอดทั้งปี	-เกษตรตำบล/อำเภอ -สหกรณ์การเกษตร อ.เมือง -ธกส. - สอน. ประชาสงเคราะห์	เก็บไว้บริโภค
- ประมง	13	ตลอดปี	-อยู่ใกล้กว๊านพะเยา	-	4,000
- รับจ้างทั่วไป	27	ตลอดปี		-	4,000
อาชีพรอง					
- รับจ้าง	12	ตลอดปี		-	3,000
- ผักตบชวา	35	ตลอดปี	เสริมรายได้ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	เกษตรตำบล/อำเภอ -สหกรณ์การเกษตร อ.เมือง -ธกส. - สอน. ประชาสงเคราะห์ - พาณิชย์จังหวัด - อบต. สันปาม่วง	3,000

ที่มา : จากการสัมภาษณ์นางผ่องศรี ปรีชาพงศ์มิตร ผู้ใหญ่บ้านสันปาม่วงใต้ วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2545

2.4 ทุนทางสังคมและภูมิปัญญาชาวบ้านของประชากรในหมู่บ้าน

หัตถกรรมจักสานผักตบชวา เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านสำคัญของบ้านสันปาม่วงใต้ ซึ่งเริ่มในปี พ.ศ. 2520 โดยมีแม่ชี 2 คน จากสำนักสงฆ์แห่งหนึ่งในจังหวัดพะเยา ซึ่งมีความรู้การทำหัตถกรรมผักตบชวา เมื่อเข้ามาอยู่ในตำบลสันปาม่วง และต้องการให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริมหลังจากทำนาข้าว และเห็นว่าผักตบชวาเป็นจำนวนมาก ในช่วงแรกได้สอนให้ชาวบ้านสานเปลญวน และของชำร่วย ซึ่งมีวิธีการที่ไม่ซับซ้อนมากนัก โดยเริ่ม

จากการนำผักตบชวามาตากให้แห้ง และสานเป็นรูปต่างๆ ตามที่ต้องการ แต่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมาในช่วงแรก ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ไม่มีความคงทน ขึ้นราง่าย ใช้วัตถุดิบ และเวลามาก เช่น เปลญวน แต่ผลตอบแทนที่ได้ไม่คุ้มค่า กับเวลาที่ทำลงไป แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีประชากรบางส่วนที่ทำเป็นอาชีพเสริม หลังจากว่างเว้นจากการทำนา

บ้านสันปาม่วงใต้ มีบุคคลที่สำคัญ และเป็นที่ยึดถือของชาวบ้าน คือ พ่อหนานหรั่ง มหามิตร อายุ 73 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญด้านอักษรล้านนา เขียนยันต์มีความรู้ด้านคาถาอาคม และพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ นอกจากนี้ยังเคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหลายสมัย

ชาวบ้านสันปาม่วงนับถือศาสนาพุทธ ประเพณีที่ชาวบ้านนับถือ และปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ สงกรานต์ ลอยกระทง เข้าพรรษา และออกพรรษา เป็นต้น โดยจะร่วมกับบ้านสันปาม่วงกลาง ประชากรบางส่วน มีความเชื่อทางไสยศาสตร์ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ

บ้านสันปาม่วงใต้ มีการทำหัตถกรรมผักตบชวาและมีบุคคลที่เป็นผู้มีความชำนาญด้านหัตถกรรมผักตบชวา ที่สอนให้ลูกหลานทำสืบทอดกันมาได้แก่

1. นางนวล ยาเย็น   อายุ 56 ปี มีประสบการณ์ 20 ปี
2. นางหล้า สุธะวงศ์   อายุ 63 ปี มีประสบการณ์ 25 ปี
3. นางนาย เหล็กกล้า   อายุ 53 ปี มีประสบการณ์ 20 ปี

กระบวนการสืบทอดหัตถกรรมผักตบชวา ให้เด็กในหมู่บ้านโดยเริ่มจากให้สานเส้นเปีย สานลายง่ายๆ เป็นกระเป๋าก และให้แกะลาย โดยจะสอนกันภายในครอบครัว

2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

บ้านสันปาม่วงใต้ ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทมากที่สุด คือ สำนักงานประชาสัมพันธ์อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ที่ให้งบประมาณสงเคราะห์ครอบครัวยากจน และสนับสนุนเงินทุนให้กลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันปาม่วง รายละเอียดดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

หน่วยงาน	ความช่วยเหลือที่ได้รับ
สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพะเยา	สงเคราะห์ครอบครัวยากจน จำนวน 20,000 บาท เงินสนับสนุนกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวา
สำนักงานปศุสัตว์เมือง จังหวัดพะเยา	ฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดต่อ
สำนักงานเกษตรอำเภอ เมืองพะเยา	พันธุ์ข้าว การตลาด และการจัดจำหน่าย
สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	สุขอนามัยชุมชน
สโมสรโรตารีพะเยา	สนับสนุนทุนการศึกษานักเรียนและผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน จำนวน 7,500 บาท
สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดพะเยา	พันธุ์ปลาดุกจำนวน 12,200 ตัว
องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	เครื่องรีดผักตบชวา 3 เครื่อง คิดเป็นเงิน 5,000 บาท
สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	สนับสนุนกลุ่มผักตบชวา ด้านวัสดุอุปกรณ์การฝึกอบรม การศึกษาดูงานต่างจังหวัด และการตลาด (การออกร้านแสดงสินค้า)
สหกรณ์อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	เงินสนับสนุนกลุ่มผักตบชวา
สำนักงานจัดหางานจังหวัดพะเยา	สนับสนุนกลุ่มผักตบชวา ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และการฝึกอบรม
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	สนับสนุนวิทยากรฝึกอบรม แก่กลุ่มผักตบชวา
อุตสาหกรรมจังหวัดพะเยา	สนับสนุนวิทยากรฝึกอบรม แก่กลุ่มผักตบชวา
ลำพาณิชย์จังหวัด พะเยา	ประชาสัมพันธ์กลุ่มผักตบชวา และ สนับสนุนการออกร้านจำหน่ายสินค้า
สหกรณ์จังหวัดพะเยา	สนับสนุน เงินกู้ปลอดดอกเบี้ย กลุ่มหัตถกรรมผักตบชวา

ที่มา : จากการสำรวจ

2.6 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านและสภาพปัญหา

2.6.1 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน

บ้านสันป่าม่วงใต้ เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กริมกว๊านพะเยา การคมนาคมเข้าออกค่อนข้างลำบาก และคับแคบ ทำให้ค้าขายไม่สะดวก ต่อมามีการพัฒนาเป็นถนนคอนกรีต ทำให้การติดต่อกับค้าขายกับภายนอกทำได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ประกอบกับมีการตั้งกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีงานทำ และมีรายได้ตลอดทั้งปี ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.6.2 สภาพปัญหาและการแก้ไข

ปัญหาและการแก้ไขด้านสังคม

เดิมบ้านสันปาม่วงมีทั้งบ่อนการพนัน บ่อนไก่ ชาวบ้านทั้งในหมู่บ้าน จะเข้ามามั่วสุมไม่ทำงาน เมื่อนางผ่องศรีได้เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วงเมื่อปี พ.ศ. 2540 ได้รวบรวมชาวบ้านเพื่อตั้งกลุ่มผลิตภัณฑผักตบชวขึ้น เมื่อเริ่มผลิตได้มีการนำไปจำหน่ายตามงานแสดงสินค้าต่างๆ และมีคำสั่งซื้อจากลูกค้า ทำให้สมาชิกต้องผลิตผลิตภัณฑผักตบชวา และเมื่อเห็นว่ามียาได้เข้ามา ชาวจึงหันมาผลิตผลิตภัณฑผักตบชวา ไม่มีเวลาไปเล่นการพนัน บ่อนต่างๆ จึงต้องปิดตัวไป ประกอบกับ ในปี พ.ศ. 2541 เมื่อนางผ่องศรีได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้มีการแบ่งเขตหมู่บ้านออกเป็น 6 คุ่ม ให้มีคณะกรรมการประจำคุ้ม มีการแข่งขันกันในเรื่องความสะอาด การจัดระเบียบในส่วนของแต่ละคุ้มด้วย

2.7 ศักยภาพการพัฒนาของหมู่บ้าน

บ้านสันปาม่วงใต้ เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีพื้นที่ติดต่อกับกว๊านพะเยาทางทิศตะวันออก และบริเวณใกล้เคียงยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ วัดอนาลโยทิพยาราม (ดอยบุษราคัม) และน้ำตกขุนต่อม ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วงมีโครงการที่จะพัฒนาตำบลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยจะมีการบริการนำเที่ยวสถานที่ต่างๆ และให้มาขึ้นแพที่บ้านสันปาม่วงใต้เพื่อจะล่องแพข้ามฝั่งล่องกว๊านพะเยา เพื่อชมวิถีชีวิตของชาวบ้านบริเวณริมฝั่งกว๊านพะเยา นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วงยังมีโครงการในปี พ.ศ. 2545 ในการก่อสร้างถนน คสล. จำนวน 3 เส้นทางในหมู่บ้าน ซึ่งจะทำให้การคมนาคมในหมู่บ้านเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น อีกทั้งจะให้งบประมาณสนับสนุนในการก่อสร้างศูนย์ฝึกอาชีพบ้านสันปาม่วงใต้ เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพให้แก่ประชากรในหมู่บ้าน และเป็นศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑที่ผลิตในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้ประชากรในหมู่บ้านต่อไป

จากกองทุนหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้กู้เงินเพื่อเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย และเลี้ยงปลา เป็นต้น และในหมู่บ้านยังมีกลุ่มผลิตภัณฑผักตบชวา ซึ่งได้รับรางวัลกลุ่มอาชีพดีเด่นระดับจังหวัด ในปี พ.ศ. 2543 ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

บทที่ 3

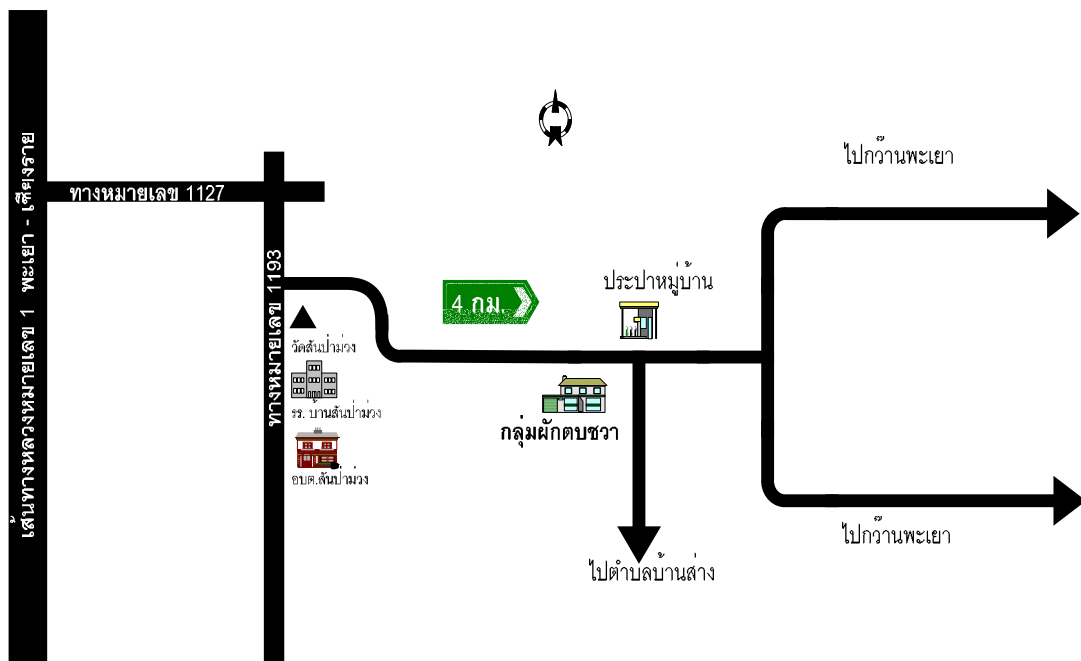
ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มฯ

3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มฯ

3.1.1 ชื่อสถานประกอบการ : กลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง

3.1.2 สถานที่ตั้ง

กลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง (กลุ่มฯ) ตั้งอยู่เลขที่ 30 หมู่ที่ 4 ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โทร. (054) – 458688 และ 01 – 6027771 จากทางหลวงหมายเลข 1193 เลี้ยวขวาก่อนถึงวัดสันป่าม่วง ประมาณ 4 กิโลเมตร กลุ่มฯ ตั้งอยู่ด้านขวามือ (แผนภาพที่ 3.1)

แผนภาพที่ 3.1 ที่ตั้งของสถานประกอบการ

3.1.3 ผู้นำคนสำคัญของกลุ่มฯ

นางผ่องศรี ปรีชาพงศ์มิตร อายุ 42 ปี ตำแหน่งประธานกลุ่ม และเป็นผู้ใหญ่บ้านสันปาม่วงได้ หมู่ที่ 4 จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สมรสกับ นายสมพล ปรีชาพงศ์มิตร อายุ 48 ปี รับราชการที่เทศบาลเมืองพะเยา ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ทะเบียนราษฎร และ เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสันปาม่วงได้

หลังจากจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนพะเยาพิทยาคม นางผ่องศรีได้ไปศึกษาต่อที่ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นระยะเวลา 1 ปี ต้องพักการเรียนเพราะ ต้องกลับมาดูแลบิดาที่จังหวัดพะเยาซึ่งล้มป่วย และได้ทำงานเป็นพนักงานจำหน่ายตั๋วโดยสารรถขนส่ง บริษัท ตะวันทัวร์ จึงลาออกจากการเรียน และสมัครเรียนที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จน จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังจากทำงานที่บริษัทตะวันทัวร์ เป็นระยะเวลา 5 ปี จึงออกมาค้าขาย ในปี พ.ศ. 2540 ได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วง และเป็นเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วน ตำบล และในปีนี้อเอง หมู่บ้านสันปาม่วงได้ได้ก่อตั้งกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาขึ้น นางผ่องศรีจึงได้รับเลือกจาก สมาชิกในกลุ่มให้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มฯ ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 ผู้ใหญ่บ้านสันปาม่วงได้หมดวาระ นาง ผ่องศรีจึงได้ลาออกจากการบริหารส่วนตำบลสันปาม่วง มาลงสมัครคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านสันปาม่วง และชนะการเลือกตั้ง และดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ นาง ผ่องศรียังทำงานในหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับจังหวัด และในชุมชน (ตารางที่ 3.1)

นางผ่องศรี และนายสมพลมีบุตรธิดารวมกัน 2 คน คือ

นายวชิรพงษ์ ปรีชาพงศ์มิตร อายุ 22 ปี ศึกษาที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาค พายัพ สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า ชั้นปีที่ 3

นางสาวอังคณาพร ปรีชาพงศ์มิตร อายุ 15 ปี ศึกษาที่โรงเรียนพะเยาพิทยาคม ชั้นมัธยมศึกษา ปี ที่ 4

นอกจากนี้ยังมีสมาชิกในครอบครัวอีก 2 คน คือ

นายหรั่ง มหามิตร เป็นบิดาของนางผ่องศรี ปรีชาพงศ์มิตร

นางฟองคำ มหามิตร เป็นมารดาของนางผ่องศรี ปรีชาพงศ์มิตร

นางผ่องศรี ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวา ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่ม จนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 3.1 ผลงานของนางผ่องศรี ปรีชาพงศ์มิตร

ผลงาน	ปี
ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรี ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา (กพสต.)	8 ธันวาคม พ.ศ. 2543 – 8 ธันวาคม พ.ศ. 2547
คณะกรรมการพัฒนาสตรี อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา (กพสอ)	6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 - 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548
ประธานกรรมการเครือข่ายกลุ่มอาชีพเมืองพะเยา	-
ประธานลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ชบ.) รุ่น 6038	ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน
คณะกรรมการโครงการจัดหาทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสตำบลสันปาม่วง	-
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสันปาม่วง	-
คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มโรงเรียนตอมสันปาม่วง	-
เลขานุการคณะกรรมการบริหารศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์สถาบันการเกษตร จังหวัดพะเยา	-
ผู้ประสานงานระดับตำบลศูนย์ส่งเสริมวิสาหกิจประจำหมู่บ้านของตำบลสันปาม่วง	-
ประธานศูนย์ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์กลุ่มสตรีสหกรณ์	-
คณะกรรมการบริหารชมรมลูกเสือชาวบ้าน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	ตั้งแต่วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2542
ได้รับรางวัล “ผู้นำอาชีพก้าวหน้า รางวัลสิงห์ทอง” ประจำปี พ.ศ. 2544	1 พฤษภาคม พ.ศ. 2544
ได้รับรางวัล “ผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยม” ประจำปี พ.ศ. 2544	วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2544

ที่มา : จากการสำรวจ

3.2 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่มฯ

การผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวาในบ้านสันปาม่วงได้ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 โดยเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ลักษณะของการผลิตจะมีตั้งแต่ การขายผักตบชวาแห้ง การสานเส้นเปีย และการสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ แต่การตลาดในตอนแรกมีปัญหา ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์เหมือนกัน ผลิตภัณฑ์ไม่ทนทาน ปัญหาเชื้อรา มอด โดยเฉพาะการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง จึงมีสมาชิกบางส่วนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวาในหมู่บ้านสันปาม่วงได้ ไปเป็นสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาที่บ้านสันปาม่วงกลาง หมู่ที่ 8 แต่ปัญหาดังกล่าวก็ไม่ลดลงแต่อย่างใด ในปี พ.ศ. 2540 ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวาในบ้านสันปาม่วงได้ จึงได้รวมกลุ่มกันเองโดยแยกออกมาจากกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันปาม่วงกลาง เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันปาม่วง มีสมาชิก 56 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมผลผลิตของสมาชิก รวมกันขาย และเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิก

กลุ่มฯ ได้ไปขอความร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดพะเยา ในการออกฐานจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และการประชาสัมพันธ์กลุ่มฯ และผลิตภัณฑ์

ในปี พ.ศ. 2542 กลุ่มฯ ได้เสนอโครงการขอรับการสนับสนุน ตามโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง งบประมาณตามมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ (มรพ.) ปี พ.ศ. 2542 เพื่อดำเนินการอบรมเพิ่มพูนทักษะศึกษาดูงาน และจัดหาครุภัณฑ์ให้แก่กลุ่มฯ และส่งเสริมการตลาดโดยติดต่อผู้ส่งออกรายใหญ่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทาง Internet www.NOVICA.com กลุ่มฯ ได้รับการติดต่อให้ไปแสดงสินค้า และจำหน่ายสินค้าทั้งใน และต่างจังหวัด เป็นประจำทุกเดือน ทำให้สมาชิกกลุ่มฯ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 2,000 – 3,000 บาท ทำให้กลุ่มฯ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และมีกลุ่มต่างๆ จากใน และต่างจังหวัดมาศึกษาดูงานด้านกลุ่มอาชีพ และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง (ตารางที่ 3.2) และสมาชิกได้เป็นวิทยากรในการฝึกอบรมให้กลุ่มต่างๆ ทั้งในและต่างจังหวัด (ตารางที่ 3.3) จนกระทั่งกลุ่มฯ ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มอาชีพดีเด่น ชนะเลิศการประกวดระดับจังหวัด ประจำปี พ.ศ. 2543 ของกรมพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย และจากการที่ได้รับรางวัลกลุ่มอาชีพดีเด่นระดับจังหวัด ทำให้ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล

ตารางที่ 3.2 คณะดูงานกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง

คณะศึกษาดูงาน	พ.ศ.
โรงเรียนรัชดาภิเษก อำเภอปง จังหวัดพะเยา	20 พฤษภาคม 2542
สโมสรโรตารีพะเยา นำคณะศึกษาดูงานจากประเทศเนเธอร์แลนด์	15 กรกฎาคม 2542
คณะศึกษาดูงานจากหน่วยสันติภาพอเมริกัน กรุงเทพฯ	20 ตุลาคม 2542
คณะกลุ่มสตรี อำเภอสันป่าตอง และอำเภอหางดงจังหวัดเชียงใหม่	21 มิถุนายน 2543
คณะนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพะเยา และเชียงราย	13 สิงหาคม 2543
คณะสื่อมวลชนจากประเทศญี่ปุ่น มาทำสารคดีกลุ่มผักตบชวา	25 สิงหาคม 2543
คณะนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	27 สิงหาคม 2543
กลุ่มแม่บ้านสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่	15 กันยายน 2543
คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอป่าซาง (กพสอ.) และกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านหนองหอย	18 กันยายน 2543
คณะกรรมการหมู่บ้าน (กพสม) และสมาชิกกลุ่มบ้านป่าแฝกเหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลป่าแฝก อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา	24 กันยายน 2543
คณะกลุ่มแม่บ้านแม่ฮ่องน้อย ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	20 ธันวาคม 2543
นักวิชาการพัฒนาชุมชนเขต 5 ลำปางตรวจโครงการ มพร. ปี 2542	6 กุมภาพันธ์ 2544
คณะศึกษาดูงานเขตพญาไทย กรุงเทพฯ	17 กุมภาพันธ์ 2544
มหาวิทยาลัยนเรศวร และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพะเยา	20 กุมภาพันธ์ 2544
รายการ “มหาดไทยชวนรู้” สารคดี 5 นาทีช่อง 11	20 มีนาคม 2544

ที่มา : สมุดเยี่ยมของกลุ่มฯ

ตารางที่ 3.3 การเป็นเป็นวิทยากรให้กลุ่มต่างๆ

สถานที่	วิทยากร
กลุ่มผักตบชวา หมู่ที่6 ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	นางกุหลาบ มหามิตร
กลุ่มผักตบชวา หมู่ที่1 ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	นางกุหลาบ มหามิตร
กลุ่มผักตบชวา หมู่ที่3 ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	นางกุหลาบ มหามิตร
กลุ่มผักตบชวา หมู่ที่10 ตำบลตุน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	นางทองสิน เรือนทอง นางสาวศิริมา อินทรศร
กลุ่มผักตบชวา หมู่ที่11 ตำบลตุน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	นางกัลยา หอมยา
กลุ่มผักตบชวา หมู่ที่6 ตำบลต้อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	นางกุหลาบ มหามิตร
เทศบาลตำบลดงเจน กิ่งอำเภอภูกามยาว จังหวัดพะเยา	นางกุหลาบ มหามิตร นางทองเพียร ชำนาญยา
กลุ่มผักตบชวา หมู่ที่ 3 ตำบลป่าแฝกใหม่ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา	นางบังอร เกตรา นางกุหลาบ มหามิตร
กลุ่มผักตบชวาทำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอภูกามยาว จังหวัดพะเยา	นางบังอร เกตรา นางกุหลาบ มหามิตร
กลุ่มผักตบชวา หมู่ที่ 11 บ้านแม่ร่องน้อย ตำบลอุโมงค์ จังหวัดลำพูน	นางทองสิน เรือนทอง นางแก้ว เลาสัตว์

ที่มา : จากการสัมภาษณ์

3.3 บทบาทของกลุ่มฯ ต่อชุมชน

กลุ่มฯ ได้ช่วยเหลือชุมชน โดยการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน เช่น ผู้ป่วยโรคเอดส์ เด็กกำพร้า และผู้พิการ โดยให้การดูแล ให้เงินช่วยเหลือบางโอกาส กลุ่มฯ ยังร่วมกิจกรรมกับหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ งานประเพณีต่างๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานบวช และงานศพ เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มฯ ยังสนับสนุนงานกีฬาทั้งใน และนอกหมู่บ้าน ในรูปของงบประมาณ และเครื่องแต่งกาย

3.4 การจัดการองค์กรและการบริหารงานของกลุ่มฯ

3.4.1 การบริหารและจัดการองค์กรของกลุ่มฯ

กลุ่มฯ ได้จัดตั้งคณะกรรมการบริหารออกเป็น 10 ตำแหน่ง และกรรมการที่ปรึกษา 4 ตำแหน่ง (แผนภาพ 3.1) จากการลงคะแนนของสมาชิก หลักในการคัดเลือกคณะกรรมการทุกตำแหน่งคือ ให้สมาชิกเสนอชื่อ และออกเสียงโดยเปิดเผย หนึ่งคนต่อ 1 เสียง โดยคัดเลือกที่ละตำแหน่ง คณะกรรมการมีวาระ 4 ปี ตั้งแต่ก่อตั้งกลุ่มฯ มามีการเลือกตั้ง 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 2 ยังคงเป็นคณะกรรมการบริหารชุดเดิม กลุ่มฯ จะมีการประชุมวิสามัญเดือนละ 1 ครั้ง และประชุมสามัญปีละ 1 ครั้งเพื่อชี้แจงรายรับ - รายจ่าย และแผนการดำเนินงานในปีต่อไปให้สมาชิกทราบ นอกจากนี้ ยังมีการประชุมย่อยหากมีเรื่องเร่งด่วน และเรื่องการรับรายการสั่งซื้อของลูกค้า เพื่อวางแผนการผลิตต่อไป

จากโครงสร้างองค์กร กลุ่มได้แบ่งหน้าที่ให้บุคคลต่างๆ ดังนี้

1. ประธานกลุ่ม คือ นางผ่องศรี ปรีชาพงศ์มิตร มีหน้าที่ รับคำสั่งซื้อจากลูกค้า ควบคุมการผลิต ส่งสินค้า เก็บเงินจากลูกค้า ทำบัญชีกลุ่มฯ
2. รองประธาน คือ นางกุหลาบ มหามิตร มีหน้าที่ดูแลการผลิต และดูแลกลุ่มฯ หากประธานไม่อยู่
3. เลขานุการ คือ นางสาวสมร ใจกล้า มีหน้าที่เป็นเลขานุการในที่ประชุมกลุ่มฯ จะเป็นผู้จดบันทึกการประชุมทุกครั้ง
4. เภรญญิก คือ นางมาลี เรือนทอง มีหน้าที่ เก็บเงินออมทรัพย์จากสมาชิก
5. นักพัฒนาอาชีพ คือ นางทองเพียร ชำนาญยา มีหน้าที่ แกะลาย ออกแบบผลิตภัณฑ์ และสอนสมาชิกสานแบบใหม่ๆ

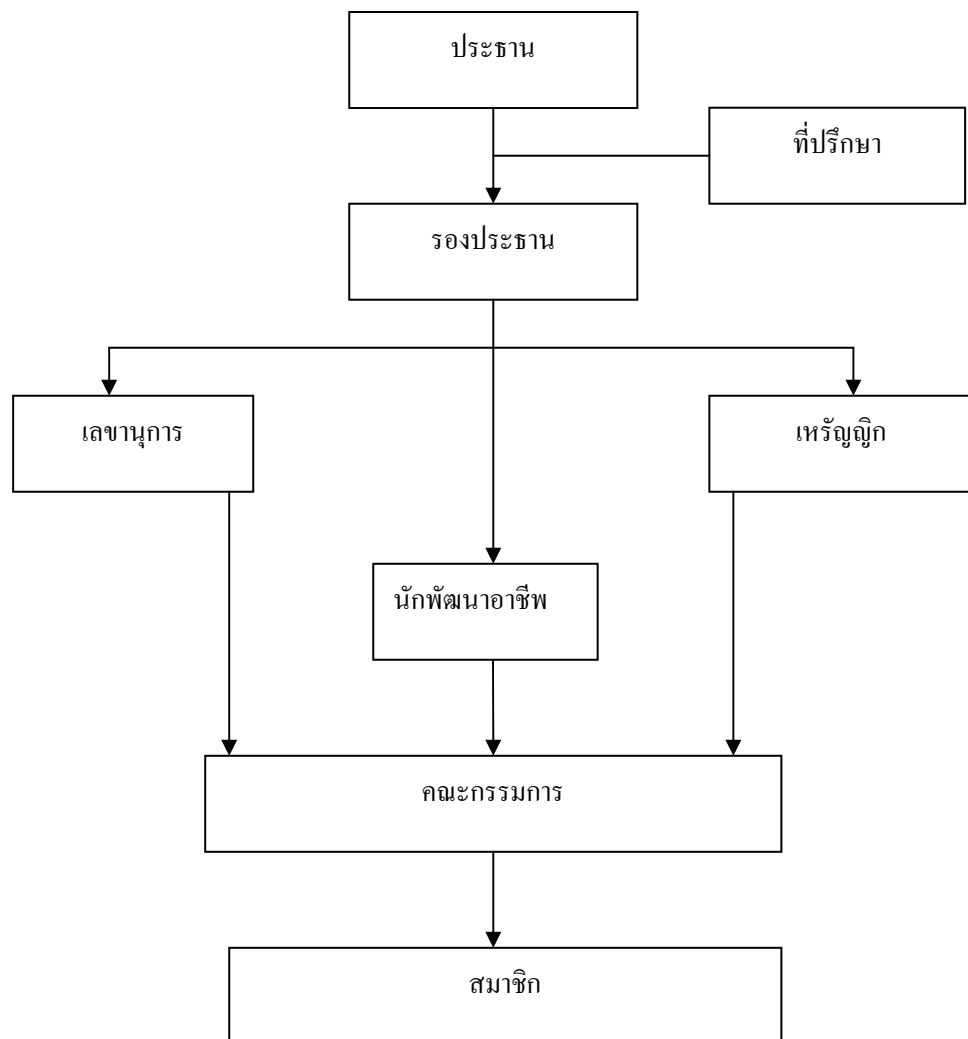
กรรมการมีหน้าที่ช่วยบริหารจัดการกลุ่ม ในเรื่องการตัดสินใจเรื่องต่างๆ มี 5 คน คือ

- 1.นางบังอร เกตรา
2. นางทองสิน เรือนทอง
3. นางกัลยา หอมยา
4. นางฟองจันทร์ชำนาญยา
5. นางแก้ว เลาสัตย์

ที่ปรึกษาคณะกรรมการการกลุ่มฯ มี 4 คน คือ

1. นายวชิระ อินทรีย์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสันป่าม่วง หมู่ที่ 4
2. นายสมมี เรือนทอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสันป่าม่วง หมู่ที่ 4
3. นายมงคล จินโน ครูใหญ่โรงเรียนสันป่าม่วง
4. นางศศิกันต์ ชำนาญยา ครูโรงเรียนสันป่าม่วง

ปัจจุบันคณะกรรมการส่วนใหญ่ได้หันมาประกอบอาชีพสานผักตบชวา เนื่องจากสามารถผลิตได้ตลอดปี ทำให้มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ (ตารางที่ 3.4)

แผนภาพที่ 3.2 โครงสร้างการบริหารกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง

3.4.2 ปัญหาการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ

คณะกรรมการของกลุ่มฯ มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และสามารถทำงานได้เป็นอย่างดี ในส่วนของการตลาด ประธานกลุ่มฯ เป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด และยังคงดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านสันป่าม่วงหมู่ที่ 4 ซึ่งมีภารกิจอื่นๆ ตามตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ทำให้การทำงานเกิดความล่าช้า ในการรับคำสั่งซื้อ และการกระจายการผลิตให้สมาชิก อีกส่วนหนึ่ง คือ ตำแหน่งเหรัญญิกไม่สามารถทำบัญชีรับจ่ายกลุ่มฯ ได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านการศึกษา การเรียนรู้ค่อนข้างช้า ประกอบกับมาความต้องการที่จะเป็นผู้ผลิตมากกว่า ประธานกลุ่มฯ จึงต้องรับหน้าที่ในการทำบัญชีเอง

ตารางที่ 3.4 โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มฯ ปี พ.ศ. 2545

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	เพศ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	ตำแหน่ง	หน้าที่	อาชีพเดิม	อาชีพปัจจุบัน	เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น	บทบาทในชุมชน
1	นางผ่องศรี วิชาพงษ์มิตร	42	หญิง	สมรส	ม. 6	ประธาน	การตลาด รับค่า สั่งซื้อ ควบคุมการ ผลิต ส่งสินค้า เก็บเงิน ทำบัญชี	ค้าขาย	ผู้ใหญ่บ้าน	กรรมการที่ปรึกษากลุ่ม ออมทรัพย์ กรรมการที่ปรึกษากลุ่ม ตัดเย็บเสื้อผ้า	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 (ตารางที่ 3.1)
2	นางกุหลาบ มหามิตร	40	หญิง	สมรส	ป.6	รองประธาน	ดูแลการผลิต	ทำนา	อาจารย์ พิเศษ สอน กศน. (จัก สาน ผักตบชวา)	รองประธานกลุ่มออม ทรัพย์ เลขานุการกลุ่มเครือข่าย ประธานกลุ่มแม่บ้าน	ร่วมกิจกรรมของ หมู่บ้าน
3	นางสายสมร ใจกล้า	40	หญิง	สมรส	ป.7	เลขานุการ	บันทึกการประชุม	ทำนา รับจ้าง	หัตถกรรม ผักตบชวา	ประธานกลุ่มตัดเย็บ เสื้อผ้า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์	ร่วมกิจกรรมของ หมู่บ้าน
4	นางมาลี เรือนทอง	40	หญิง	สมรส	ป.7	เหรัญญิก	เก็บเงินออมทรัพย์ จากสมาชิก	ทำนา รับจ้าง	หัตถกรรม ผักตบชวา	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์	ร่วมกิจกรรมของ หมู่บ้าน
5	นางทองเพียร จ्ञานาญยา	40	หญิง	สมรส	ป.7	นักพัฒนา อาชีพ	แกะลาย ออกแบบ ผลิตภัณฑ์	ทำนา รับจ้าง	หัตถกรรม ผักตบชวา	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ อสม.	ร่วมกิจกรรมของ หมู่บ้าน

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	เพศ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	ตำแหน่ง	หน้าที่	อาชีพเดิม	อาชีพปัจจุบัน	เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น	บทบาทในชุมชน
6	นางบังอร เภาตรา	43	หญิง	สมรส	ป.4 การศึกษา	กรรมการ	ช่วยเหลืองานกลุ่มฯ	ทำนา รับจ้าง	หัตถกรรม ผักตบชวา	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
7	นางทองสิน เรือนทอง	39	หญิง	สมรส	ป.7	กรรมการ	ช่วยเหลืองานกลุ่มฯ	ทำนา รับจ้าง	หัตถกรรม ผักตบชวา	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
8	นางกัลยา หอมยา	33	หญิง	สมรส	ป.6	กรรมการ	ช่วยเหลืองานกลุ่มฯ	ทำนา รับจ้าง	หัตถกรรม ผักตบชวา	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
9	นางพองจันทร์ จันทนุญา	51	หญิง	สมรส	ป.6	กรรมการ	ช่วยเหลืองานกลุ่มฯ	ทำนา รับจ้าง	หัตถกรรม ผักตบชวา	เหรียญิกกลุ่มออมทรัพย์ อสม.	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
10	นางแก้ว เภาสสัย	43	หญิง	สมรส	ป.4	กรรมการ	ช่วยเหลืองานกลุ่มฯ	ทำนา รับจ้าง	หัตถกรรม ผักตบชวา	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ อสม.	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
11	นายวิระ ดินพิริย์	33	ชาย	สมรส	ม.6	ที่ปรึกษา กรรมการ	ช่วยเหลืองานกลุ่มฯ	ทำนา รับจ้าง	ทำนา รับจ้าง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เลขานุการกลุ่มออมทรัพย์	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
12	นายสมมี เรือนทอง	33	ชาย	สมรส	ม.3	ที่ปรึกษา กรรมการ	ช่วยเหลืองานกลุ่มฯ	ทำนา รับจ้าง	ทำนา รับจ้าง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	เพศ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	ตำแหน่ง	หน้าที่	อาชีพเดิม	อาชีพปัจจุบัน	เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น	บทบาทในชุมชน
13	นายมงคล จินใจ	46	ชาย	สมรส	ป.ตรี	กรรมการที่ปรึกษา	ให้คำปรึกษา กลุ่มฯ	รับราชการ ครู	รับราชการ ครู	กรรมการที่ปรึกษากลุ่ม ออมทรัพย์ กรรมการที่ปรึกษากลุ่ม ตัดเย็บเสื้อผ้า	ร่วมกิจกรรมของ หมู่บ้าน
14	นางศศิภานต์ ขำนายยา	47	หญิง	สมรส	ป.ตรี	กรรมการที่ปรึกษา	ให้คำปรึกษา กลุ่มฯ	รับราชการ ครู	รับราชการ ครู	กรรมการที่ปรึกษากลุ่ม ออมทรัพย์ กรรมการที่ปรึกษากลุ่ม ตัดเย็บเสื้อผ้า	ร่วมกิจกรรมของ หมู่บ้าน

ที่มา : จากสารสำรวจ

3.5 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ

กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และเอกชนหลายหน่วยงาน ที่มีบทบาทสำคัญ และให้การสนับสนุนกลุ่มฯ มาโดยตลอด ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา สหกรณ์อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพะเยา และประธานกลุ่มฯ (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

หน่วยงาน	ความช่วยเหลือที่ได้รับ
สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	วัสดุอุปกรณ์ การฝึกอบรม การศึกษาดูงานต่างจังหวัด และการตลาด(การออกร้านแสดงสินค้า) คิดเป็นเงิน 100,000 บาท
สำนักงานประชาสัมพันธ์ จังหวัดพะเยา	ปี พ.ศ. 2542 เงินสนับสนุนจำนวน 10,000 บาท
สหกรณ์อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	เงินสนับสนุนกลุ่มฯ 45,000 บาท
องค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	เครื่องรีดผักตบชวา 3 เครื่อง คิดเป็นเงิน 5,000 บาท ปี พ.ศ. 2544 เงินกู้ปลอดดอกเบี้ย 100,000 บาท
สำนักงานจัดหางานจังหวัดพะเยา	วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และการฝึกอบรม คิดเป็นเงิน 25,000 บาท
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	วิทยากรฝึกอบรม คิดเป็นเงิน 34,500 บาท
อุตสาหกรรมจังหวัดพะเยา	วิทยากรฝึกอบรม
สำนักงานพาณิชย์จังหวัด พะเยา	ประชาสัมพันธ์กลุ่มฯ สนับสนุนการออกร้านจำหน่ายสินค้า
ประธานกลุ่มฯ	โรงเก็บผลิตภัณฑ์ และที่ทำการกลุ่มฯ

ที่มา : จากการสำรวจ

3.6 ศักยภาพการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ

มองในภาพรวม กลุ่มฯ มีศักยภาพด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากมีประธานกลุ่มฯ ที่มีความสามารถ และเป็นผู้กว้างขวาง ทั้งยังเคยดำรงตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วง ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ (กพสอ.) และยังได้รับรางวัลผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยม ปี พ.ศ. 2544 และได้รับตำแหน่งผู้นำอาชีพก้าวหน้าปี พ.ศ. 2544 ทำให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป เป็นที่เชื่อถือของลูกค้าในเรื่องความซื่อสัตย์ และตรงต่อเวลา และยังเขียนโครงการเพื่อรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ขณะนี้อยู่ในช่วงของการพิจารณา

นอกจากนี้ กลุ่มฯ ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐอย่างต่อเนื่อง เพราะกลุ่มฯ ได้รับรางวัลให้เป็นกลุ่มอาชีพจักษสานผักตบชวา มีผลงานพัฒนาชุมชนดีเด่น ตามโครงการคัดเลือกกิจกรรมพัฒนาชุมชนดีเด่น

ประจำปี พ.ศ. 2543 มีหน่วยงานราชการช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนให้ออกร้านจำหน่ายสินค้าทั้งใน และต่างจังหวัด อีกทั้งสนับสนุนในรูปอุปกรณ์การผลิตและงบประมาณ

การบริหารในรูปของคณะกรรมการ และการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ทำให้สมาชิกมีความเข้าใจ และปฏิบัติตรงกันทั้งในเรื่องของรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่จะผลิต ราคารับซื้อ ตลอดจนการแบ่งรายการรับซื้อตามกำลังการผลิตของสมาชิก ทำให้การผลิตไม่มีปัญหา จากการที่กลุ่มฯ ได้รับรางวัลจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ให้เป็นกลุ่มอาชีพจักสานผักตบชวา มีผลงานพัฒนาชุมชนดีเด่น ตามโครงการคัดเลือกกิจกรรมพัฒนาชุมชนดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2543 ทำให้กลุ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป

บทที่ 4

การผลิตและเทคโนโลยีการผลิต

4.1 ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ในกลุ่มฯ ผลิตเองแบ่งออกเป็น 4 หมวดใหญ่ๆ คือ กระเป๋าคัดกรอง ตะกร้า หมวก และการสานผักตบชวาล้อมภาชนะต่างๆ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมากที่สุด คือ กระเป๋า ส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตตามรายการสั่งซื้อจากลูกค้า โดยเฉพาะกระเป๋าคัดกรองกลมเป็นผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าให้ความนิยม ทั้งผู้ส่งออก และพ่อค้าคนกลาง ในประเทศ การผลิตจะมีทั้งเป็นผลิตภัณฑ์ในกลุ่มฯ ทำการผลิตอยู่แล้ว และผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าเป็นผู้ออกแบบมาให้ (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ

หมวดผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์
กระเป๋า	กระเป๋าคัดกรองกลมจัมโบ้ (ลายดอกหมาก) กระเป๋าคัดกรองกลมใหญ่ (ลายดอกหมาก) กระเป๋าคัดกรองกลมกลาง (ลายดอกหมาก) กระเป๋าคัดกรองกลมเล็ก (ลายดอกหมาก) กระเป๋าคัดกรองกลมจิ๋ว (ลายดอกหมาก) กระเป๋าทรงเต่งไม่จัมโบ้ (ลายดอกหมาก) กระเป๋าทรงเต่งโมใหญ่ (ลายดอกหมาก) กระเป๋าทรงเต่งโมกลาง (ลายดอกหมาก) กระเป๋าทรงเต่งโมเล็ก (ลายดอกหมาก) กระเป๋าชาว่าใหญ่ (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก) กระเป๋าชาว่ากลาง (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก) กระเป๋าชาว่าเล็ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก) กระเป๋าทรงบ้านใหญ่ (ลายเปื้อน 2)** กระเป๋าทรงบ้านกลาง (ลายเปื้อน 2) กระเป๋าทรงบ้านเล็ก (ลายเปื้อน 2)** กระเป๋าทรงรีใหญ่ (ลายเปื้อน 2) กระเป๋าทรงรีกลาง (ลายเปื้อน 2) กระเป๋าทรงรีเล็ก (ลายเปื้อน 2) กระเป๋าสี่เหลี่ยมจัมโบ้ (ลายเปื้อน 2)** กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่ (ลายเปื้อน 2) กระเป๋าสี่เหลี่ยมกลาง (ลายเปื้อน 2)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

หมวดผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์
	กระเป๋าสีเหลี่ยมเล็ก(ลายเป็ย 2) กระเป๋াপากเว้าใหญ่(ทรงรีลายเป็ย 2)** กระเป๋াপากเว้ากลาง(ทรงรีลายเป็ย 2) กระเป๋াপากเว้าเล็ก(ทรงรีลายเป็ย 2)** กระเป๋ามงมใหญ่ กระเป๋ามงมกลาง กระเป๋ามงมเล็ก กระเป๋าคูณาย(จีบข้างลายตะกร้อ) กระเป๋าคูณิง(ลายดอกหมาก) กระเป๋ารูจัก(ลายเป็ย 2) ภาคผนวก ก รูปที่ 9 กระเป๋าชิ่ง(ลายเป็ย 2) เป้(ลายตะกร้อ) เป้(ลายเป็ย 2) ย่ามใหญ่ (ลายไทย) ย่ามเล็ก(ลายไทย)
ตะกร้า	ตะกร้าคอก่านใหญ่ (ลายเป็ย 1) ตะกร้าคอก่านเล็ก((ลายเป็ย 1) ตะกร้าทรงรีใหญ่(ลายเป็ย 1) ตะกร้าทรงรีกลาง(ลายเป็ย 1) ตะกร้าทรงรีเล็ก(ลายเป็ย 1) ตะกร้าทรงเรือใหญ่(ลายเป็ย 1) ตะกร้าทรงเรือกลาง(ลายเป็ย 1) ตะกร้าสีเหลี่ยมใหญ่(ลายเป็ย 1) ตะกร้าสีเหลี่ยมกลาง(ลายเป็ย 1) ตะกร้าสีเหลี่ยมเล็ก(ลายเป็ย 1)
หมวก	หมวกควบอย หมวกผู้ชายปีกเล็ก หมวกผู้ชายปีกใหญ่** หมวกผู้หญิงปีกเล็ก** หมวกผู้หญิงปีกใหญ่ หมวกวิลสัน
การสานหวายล้อมภาชนะ	การสานหวายล้อมภาชนะ

หมายเหตุ : ** ไม่มีการผลิตในปี พ.ศ. 2544

ที่มา : จากการสำรวจ

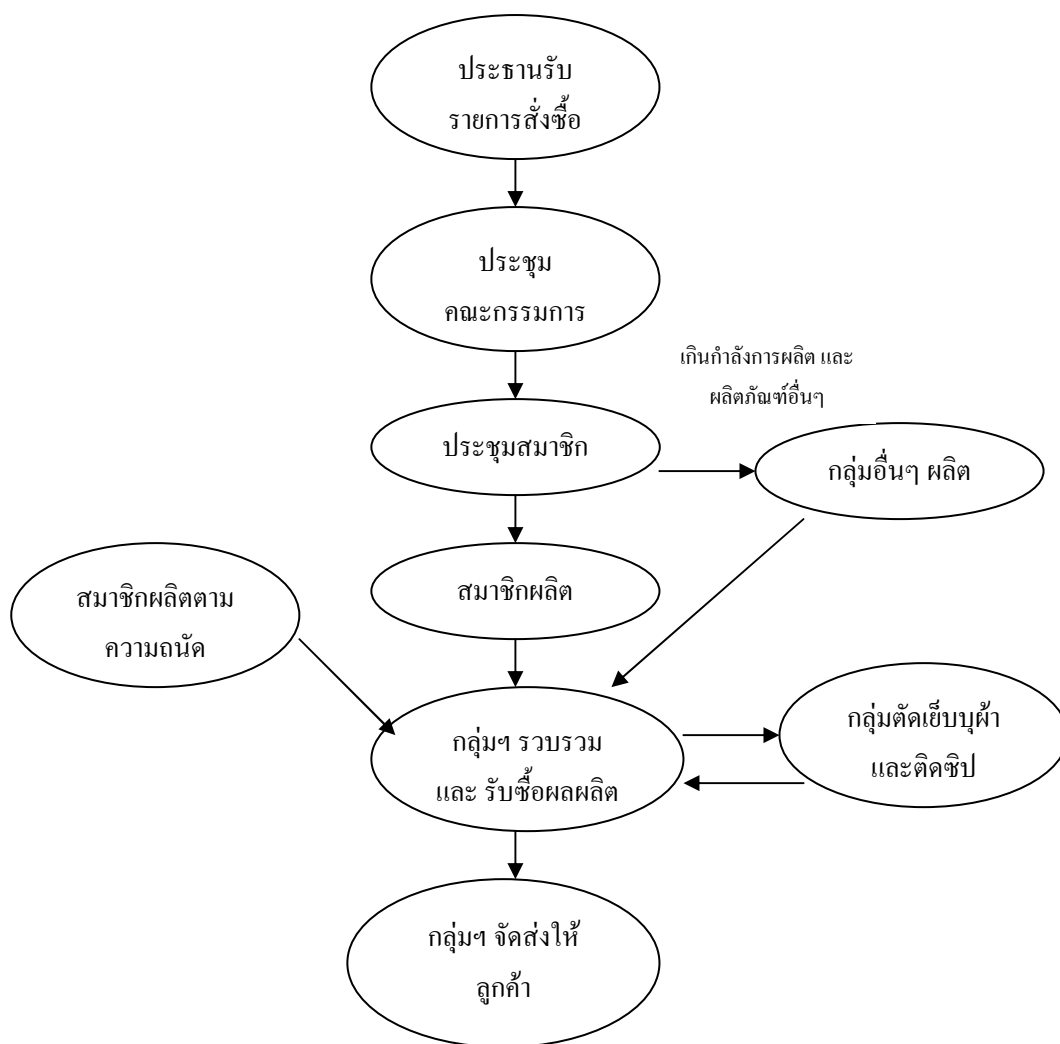
ผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มฯ คือ กระเป๋าครีวงกลม(ลายดอกหมาก) กระเป๋าสีเหลี่ยม (ลายเป็ด 2) กระเป๋ามะมูม (ทรงสี่เหลี่ยม) และการสานหวายล้อมภาชนะ

4.2 การบริหารการผลิต และการวางแผนการผลิต

4.2.1 การบริหารการผลิต

การบริหารการผลิตของกลุ่มฯ จะควบคุมโดยนางผ่องศรีประธานกลุ่มฯ และคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ นางผ่องศรีจะเป็นรับคำสั่งซื้อจากลูกค้า และคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ จะเป็นผู้กระจายคำสั่งซื้อให้สมาชิกผลิต

เมื่อมีรายการสั่งซื้อจากลูกค้ามายังประธานกลุ่มฯ โดยลูกค้าจะกำหนดราคารับซื้อไว้ก่อนแล้ว ประธานจะต่อรองราคาหากเห็นว่าราคาต่ำไป จากนั้น ประธานจะเรียกประชุมคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ เพื่อวางแผนการผลิต การกระจายรายการสั่งซื้อไปให้สมาชิก เพื่อให้ตรงตามกำหนดส่งสินค้า และกำหนดราคารับซื้อจากสมาชิก จากนั้นจะประชุมสมาชิกเพื่อกระจายรายการสั่งซื้อ และชี้แจงราคารับซื้อ หากเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ เช่นกระเป๋ารูปทรงใหม่ ลายใหม่ๆ กลุ่มฯ จะให้นักพัฒนาผลิตภัณฑ์ศึกษาแบบ ทดลองทำ แล้วนำมาสอนสมาชิกที่มีพื้นฐานในรูปแบบที่ใกล้เคียงกัน และทำการผลิตต่อไป ถ้าเป็นผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มไม่สามารถผลิตได้ หรือมีรายการสั่งซื้อเกินกว่ากำลังการผลิตของกลุ่มฯ ก็จะกระจายรายการสั่งซื้อให้กลุ่มอื่นๆ ที่มีฝีมือในการผลิตผลิตภัณฑ์ชนิดนั้น ทั้งใน และนอกเครือข่ายผักตบชวา เมื่อสมาชิกผลิตผลิตภัณฑ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ประธานจะเป็นผู้รวบรวมในส่วนของกระเป๋าและตะกร้า บางผลิตภัณฑ์จะส่งให้กลุ่มตัดเย็บบุผ้าด้านใน และดิ้นขอบเพื่อความเรียบร้อย สวยงาม และเพิ่มมูลค่าให้สินค้า จากนั้นประธานจะทำหน้าที่จัดส่งผลิตภัณฑ์ให้ลูกค้าต่อไป (แผนภาพที่ 4.1) หากไม่มีรายการสั่งซื้อ สมาชิกจะผลิตผลิตภัณฑ์ตามความถนัดของตน มาส่งขายให้ประธานกลุ่มฯ เพื่อรวบรวมและจำหน่ายต่อไป

แผนภาพที่ 4.1 การบริหารและการวางแผนการผลิตของกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง

4.2.2 การวางแผนการผลิต

กลุ่มฯ ไม่ได้วางแผนการผลิต แต่สามารถผลิตผลิตภัณฑ์ตลอดทั้งปี มีการผลิตน้อยลงในช่วงเดือนกรกฎาคม – กันยายน ซึ่งเป็นฤดูฝน และผลิตภัณฑ์ที่ได้มักจะขึ้นราคาเนื่องจากมีความชื้นสูง ไม่เป็นที่ต้องการของลูกค้า มีรายการสั่งซื้อน้อย ประกอบกับสมาชิกประมาณร้อยละ 80 มีอาชีพทำนาทำไร่ จะทำการจักสานผักตบชวาเฉพาะช่วงเวลากลางคืน (ตารางที่ 4.2)

ปริมาณการผลิตสูงสุดของกลุ่มฯ สามารถผลิตกระเป๋าได้ประมาณเดือนละ 500 ใบ ตะกร้าประมาณเดือนละ 200 ใบ หมวกประมาณเดือนละ 300 ใบ และ สานผักตบชวาล้อมภาชนะ เช่น แจกันฐานโคมไฟประมาณเดือนละ 100 ใบ (ตารางที่ 4.3)

ในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มฯ มีการผลิต กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่ (ลายเปี๊ยะ 2) มากที่สุด คือ 400 ใบ รองลงมาคือ การสานผักตบชวาล้อมภาชนะ 300 ชิ้น และ กระเป๋าแฉกมุมกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม) 220 ใบ (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.2 ช่วงเวลาการผลิตผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ ของกลุ่มฯ

หมายเหตุ: → ช่วงที่มีการผลิตมาก ----> ช่วงที่มีการผลิตน้อย

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.3 ปริมาณการผลิตสูงสุดของกลุ่มฯ

ผลิตภัณฑ์	กำลังการผลิตโดยเฉลี่ย
ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า	500 ใบ / เดือน
ผลิตภัณฑ์ประเภทตะกร้า	200 ใบ / เดือน
ผลิตภัณฑ์ประเภทหมวก	300 ใบ / เดือน
สานผักตบชวาล้อมภาชนะ	100 ใบ / เดือน

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.4 ปริมาณการผลิตในปี พ.ศ. 2544

ผลิตภัณฑ์	หน่วย	ปริมาณ
กระเป๋าครีงวงกลมจัมโบ้ (ลายดอกหมาก)	ใบ	60
กระเป๋าครีงวงกลมใหญ่(ลายดอกหมาก)	ใบ	140
กระเป๋าครีงวงกลมกลาง(ลายดอกหมาก)	ใบ	85
กระเป๋าครีงวงกลมเล็ก(ลายดอกหมาก)	ใบ	75
กระเป๋าครีงวงกลมจิ๋ว(ลายดอกหมาก)	ใบ	50
กระเป๋าทรงแตงโมจัมโบ้(ลายดอกหมาก)	ใบ	5
กระเป๋าทรงแตงโมใหญ่(ลายดอกหมาก)	ใบ	10
กระเป๋าทรงแตงโมกลาง(ลายดอกหมาก)	ใบ	15
กระเป๋าทรงแตงโมเล็ก(ลายดอกหมาก)	ใบ	20
กระเป๋าชาร่าใหญ่(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)	ใบ	5
กระเป๋าชาร่ากลาง(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)	ใบ	25
กระเป๋าชาร่าเล็ก(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)	ใบ	5
กระเป๋าทรงบ้านกลาง(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	5
กระเป๋าทรงรีใหญ่(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	45
กระเป๋าทรงรีกลาง(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	55
กระเป๋าทรงรีเล็ก(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	92
กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	400
กระเป๋าสี่เหลี่ยมกลาง(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	65
กระเป๋าสี่เหลี่ยมเล็ก(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	70
กระเป๋াপากเว้ากลาง(ทรงรีลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	15
กระเป๋แฉ่งมุมใหญ่	ใบ	20
กระเป๋แฉ่งมุมกลาง	ใบ	220
กระเป๋แฉ่งมุมเล็ก	ใบ	30
กระเป๋าคูณนาย(จีบข้างลายตะกร้อ)	ใบ	10
กระเป๋าคูณหญิง(ลายดอกหมาก)	ใบ	65
กระเป๋ารูทึบ(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	35
กระเป๋าชิง(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	80
เป้(ลายตะกร้อ)	ใบ	70
เป้(ลายเปี๊ยะ 2)	ใบ	25

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	หน่วย	ปริมาณ
ย่ามใหญ่ (ลายไทย)	ใบ	35
ย่ามเล็ก(ลายไทย)	ใบ	5
ตะกร้าคอกห่านใหญ่ (ลายเป็ย 2)	ใบ	30
ตะกร้าคอกห่านกลาง(ลายเป็ย 2)	ใบ	30
ตะกร้าทรงรีใหญ่(ลายเป็ย 2)	ใบ	10
ตะกร้าทรงรีกลาง(ลายเป็ย 2)	ใบ	65
ตะกร้าทรงรีเล็ก(ลายเป็ย 2)	ใบ	45
ตะกร้าทรงเรือใหญ่(ลายเป็ย 2)	ใบ	10
ตะกร้าทรงเรือกลาง(ลายเป็ย 2)	ใบ	15
ตะกร้าสี่เหลี่ยมใหญ่(ลายเป็ย 2)	ใบ	125
ตะกร้าสี่เหลี่ยมกลาง(ลายเป็ย 2)	ใบ	75
ตะกร้าสี่เหลี่ยมเล็ก(ลายเป็ย 2)	ใบ	130
หมวกควาบอย	ใบ	20
หมวกผู้ชายปีกเล็ก	ใบ	150
หมวกผู้หญิงปีกใหญ่	ใบ	45
หมวกวิลสัน	ใบ	50
การสานหวายล้อมภาชนะ	ใบ	300

ที่มา : จากการสำรวจ

4.3 การจัดหาปัจจัยการผลิต

4.3.1 วัตถุดิบ

วัตถุดิบหลัก

1. ผักตบชวา เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตผลิตภัณฑ์จักสานจากผักตบชวา โดยผักตบชวาที่จัดว่าเป็นวัตถุดิบหลักนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ เส้นผักตบชวาแห้ง และผักตบชวาถักเปีย เส้นผักตบชวาแห้งที่ทางกลุ่มฯ ใช้ในกระบวนการผลิต สั่งซื้อมาจาก จังหวัดสุพรรณบุรีในราคา ขึ้นอยู่กับขนาดและความยาวของเส้นผักตบชวาหาก้านยาว จำหน่าย 1,300 บาท/10,000 ก้าน หากก้านสั้น จำหน่าย 1,000 บาท/10,000 โดยพ่อค้าจะเป็นผู้ขนส่งมาให้ที่กลุ่มฯ โดยมีนางนงศราญสมาชิกในกลุ่มฯ เป็นผู้รับซื้อ และจำหน่ายให้สมาชิกคนอื่นๆ ในราคา 15 บาท/100 เส้น บางครั้ง ในช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม เป็นช่วงที่มีการผลิตมาก และนางนงศราญไม่มีเงินหมุนเวียนเพียงพอที่จะซื้อจำนวนมากขึ้น ประธานกลุ่มฯ จะรับซื้อจากพ่อค้า ปริมาณการสั่งซื้อครั้งละประมาณ 200,000 เส้น/เดือน

2. ผักตบชวาเส้นเปีย ใช้ผักตบชวา 3 เส้น จะมีสมาชิกในกลุ่มฯ ที่เป็นผู้สูงอายุจะถักเส้นเปีย 3 ขนาด คือเส้นเปียเล็ก เส้นเปี๋ยกลาง และเส้นเปี๋ยใหญ่ จำหน่ายให้สมาชิกในกลุ่มราคาหวละ 1 บาท ทุกขนาด นอกจากนี้ ยังมีสมาชิกในกลุ่มฯ ที่ถักเส้นเปีย ใช้ผักตบชวา 6 เส้น ถักเป็นสายกระเป๋าสะพาย และสายกระเป๋าทื่อ จำหน่ายให้สมาชิกในกลุ่ม ความยาวน้อยกว่า 20 นิ้ว ราคาคู่ละ 5 บาท ความยาว 20 – 30 นิ้ว ราคาคู่ละ 6 บาท ความยาว 31 - 35 นิ้ว ราคาคู่ละ 7 บาท ความยาว 36 – 40 นิ้ว ราคาคู่ละ 8 บาท ความยาว 41 – 45 นิ้ว ราคาคู่ละ 9 บาท และความยาว 80 นิ้ว ราคาเส้นละ 10 บาท

3. กล้วยดอกพุก สามารถเก็บได้ตามท้องนาในเดือนสิงหาคม ปีละ 1 ครั้ง แล้วนำมาตากแดดให้แห้ง เก็บไว้สานด้านบนของหมวกผู้ชายปีกเล็ก หมวกผู้ชายปีกใหญ่ หมวกผู้หญิงปีกเล็ก และหมวกหญิงปีกใหญ่ โดยทั่วไปจำหน่ายในราคา 5 บาท/100 ก้าน

วัตถุดิบรอง

1. กำมะถัน ใช้ในการอบเส้นผักตบชวาแห้ง ให้สามารถทนต่อรา มอด และให้สีของผักตบชวาสวยขึ้น กำมะถันมีจำหน่ายทั่วไปตามร้านค้าในหมู่บ้าน โดยจำหน่ายกิโลกรัมละ 20 บาท ทางร้านจะแบ่งเป็นถุงบรรจุขาย 1.5 กิโลกรัม ราคา 3 บาท สามารถอบเส้นผักตบชวาแห้งได้ 500 เส้น

2. ถ่าน ใช้ในขั้นตอนการอบเส้นผักตบชวาแห้ง โดยจะเป็นตัวเผากำมะถันให้เป็นควัน มีจำหน่ายทั่วไปตามร้านค้าในหมู่บ้าน โดยทางร้านจะแบ่งบรรจุถุงละ 1 กิโลกรัม ราคา 10 บาท สามารถใช้ในการอบกำมะถันได้ 5 ครั้ง ครั้งละ 500 ก้าน

3. วานิช สมาชิกส่วนใหญ่ใช้วานิชยี่ห้อซัลโก ขนาดบรรจุ 0.946 ลิตร ราคา 80 บาท ซื้อได้ตามร้านค้าทั่วไป

4. น้ำมันเบนซิน 95 จำนำมาผสมกับวานิชในอัตราส่วน วานิช 2 ส่วน น้ำมันเบนซิน 1 ส่วน สำหรับทาเคลือบผลิตภัณฑ์เมื่อผลิตเรียบร้อยแล้ว โดยเฉลี่ยแล้ว ราคาน้ำมันเบนซินในบ้านสันป่าม่วงจำหน่ายในราคาลิตรละ 15 บาท

5. ลวด เป็นส่วนประกอบของหูตะกร้า เพื่อความแข็งแรง แล้วหุ้มด้วยผักตบชวาเส้นเปีย มีจำหน่ายทั่วไปในราคากิโลกรัมละ 50 บาท

6. สายไฟ ใช้เป็นหูกระเป๋าสาย เช่น กระเป๋าครีวงกลม และกระเป๋าสายร่า เป็นต้น แล้วใช้เส้นเปียพันรอบ กลุ่มฯ โดยประธานจะเป็นผู้จัดซื้อจากร้านค้าในเมือง ในราคาคู่ละ 10 บาท

7. หูกระเป๋าม้า โดยทั่วไปลูกค้าจะเป็นผู้นำมาให้ หรือประธานจะนำมาจำหน่ายให้สมาชิกในราคา คู่ละ 25 บาท

8. หูกระเป๋าวาย โดยทั่วไปลูกค้าจะเป็นผู้นำมาให้ หรือประธานจะนำมาจำหน่ายให้สมาชิกในราคา คู่ละ 25 บาท

9. ไข่มุกพลาสติก นำมาตกแต่งกระเป๋าสายและตะกร้า เพื่อความสวยงาม โดยหาซื้อจากร้านค้าในเมือง

10. กระดุมไม้ นำมาตกแต่งกระเป๋าสาย โดยประธานจะเป็นผู้จัดซื้อจากร้านค้าในเมือง ในราคา 100 เม็ด 60 บาท แล้วจำหน่ายให้สมาชิก เม็ดละ 1 บาท

วัตถุดิบหลัก และวัตถุดิบรองสามารถจัดหาได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นหนัสดอกพุดที่มีเฉพาะเดือน
สิงหาคมเท่านั้น (ตารางที่ 4.5 และ 4.6)

ตารางที่ 4.5 ช่วงเวลาการจัดซื้อวัตถุดิบ

วัตถุดิบ	เดือน											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ผักตบชวาแห้ง	↓							↔		----->		
หญ้าดอกพุท								↔				
กำมะถัน (ถุงบรรจุ 0.15 กก.)	↓											↑
กำมะถัน (ถุงบรรจุ 0.15 กก.)	↓											↑
ถ่าน(ถุงบรรจุ 1 กก.)	↓											↑
วานิช	↓											↑
น้ำมันเบนซิน 95	↓											↑
ลวด	↓											↑
สายไฟ	↓											↑
หุกระเป่าไม้	↓											↑
หุกระเป่าหวาย	↓											↑
ใบไม้พลาตติก	↓											↑
กระดุมไม้ (เม็ด)	↓											↑

หมายเหตุ:   → ช่วงจัดหาง่าย   -----> ช่วงเวลาจัดหายาก
ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.6 การจัดหาวัตถุดิบ

วัตถุดิบ	แหล่งซื้อ	ปริมาณซื้อในแต่ละครั้ง	ราคาต่อหน่วย (บาท)	อัตราการซื้อ	วิธีการชำระเงิน
ผักตบชวาแห้ง	สุพรรณบุรี	20,000 ก้าน	2,600	1 ครั้ง / เดือน	เงินสด
หญ้าดอกฟูก	ในหมู่บ้าน	5,000 ก้าน	250	ปีละ 1 ครั้ง	เงินสด
กำมะถัน (ถุงบรรจุ 0.15 กก.)	ร้านค้าในหมู่บ้าน	1 ถุง	3	2-3 ครั้ง / เดือน	เงินสด
ถ่าน (ถุงบรรจุ 1 กก.)	ร้านค้าในหมู่บ้าน	1 ถุง	10	1 ครั้ง / เดือน	เงินสด
วานิช	ร้านค้าในเมือง	1 กระป๋อง	80	1 ครั้ง / เดือน	เงินสด
น้ำมันเบนซิน 95	สถานีบริการน้ำมัน หมู่ 8	1 ลิตร	15	1 ครั้ง / เดือน	เงินสด
ลวด	ร้านค้าในหมู่บ้าน	0.5 กก.	40	1 ครั้ง / เดือน	เงินสด
สายไฟ	ประธาน	1 คู่	10	**	เงินสด
หุกระเป่าไม้	ประธาน	1 คู่	25	**	เงินสด
หุกระเป่าหวาย	ประธาน	1 คู่	25	**	เงินสด
ใบไม้พลาสติก	ร้านค้าในเมือง	1 คู่	1	**	เงินสด
กระดุมไม้ (เม็ด)	ประธาน	**	1	**	เงินสด

หมายเหตุ : ** ไม่แน่นอน

ที่มา : จากการสำรวจ

4.3.2 วัสดุและอุปกรณ์การผลิต

วัสดุ

วัสดุที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์จักสานผักตบชวา มีดังนี้ (ตารางที่ 4.7)

1. เชือกขนาด 4.5 นิ้ว ใช้เก็บรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ ราคาห่อละ 15 บาท (บรรจุ 12 เล่ม) อายุการใช้งาน 6 เดือน
2. เชือกมัด ใช้มัดเส้นผักตบชวาติดกับแบบขึ้นรูปโฟม (กระเป๋ และตะกร้า) ราคาแผงละ 10 บาท อายุการใช้งาน 1 ปี
3. เชือกเย็บกระสอบ ใช้เก็บขอบปากผลิตภัณฑ์ ที่สานเรียบร้อยแล้ว ราคาเล่มละ 15 บาท อายุการใช้งาน 6 เดือน
4. สายวัด ใช้วัดผลิตภัณฑ์ให้ได้ขนาดตามต้องการ ราคาเส้นละ 10 บาท อายุการใช้งาน 1 ปี
5. แปรงทาสี ใช้ในขั้นตอนของการเคลือบผลิตภัณฑ์ด้วยส่วนผสมของน้ำมันเบนซิน 95 และน้ำมันวานิช ราคาตัวละ 20 บาท อายุการใช้งาน 5 เดือน
6. ตะปูขนาด 0.5 นิ้ว ใช้ตอกเส้นผักตบชวาติดกับแบบขึ้นรูปหมวกไม้ ราคา กิโลกรัมละ 50 บาท อายุการใช้งาน 1 ปี
7. แบบขึ้นรูป(โฟม)กระเป๋ทุกขนาด ใช้เป็นแม่พิมพ์ในการสานผลิตภัณฑ์กระเป๋ ราคาอันละ 70 บาท อายุการใช้งาน 1 ปี สมาชิกจ้างนางเจริญศรี ที่ตำบลแม่ใส
8. แบบขึ้นรูป(โฟม)ตะกร้าทุกขนาด ใช้เป็นแม่พิมพ์ในการสานผลิตภัณฑ์ตะกร้า ราคาอันละ 70 บาท อายุการใช้งาน 1 ปี สมาชิกจ้างนางเจริญศรี ที่ตำบลแม่ใส

อุปกรณ์

อุปกรณ์การผลิต ที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์จักสานผักตบชวา มีดังนี้ (ตารางที่ 4.7)

1. ไม้ ใช้ในขั้นตอนของการอบเส้นผักตบชวาแห้งด้วยก้ามะถัน ราคาใบละ 150 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี
2. เครื่องรีดผักตบชวาแบบหมุนมือ ใช้รีดผักตบชวาให้เป็นเส้นแบน เพื่อสานผลิตภัณฑ์หมวก ราคาเครื่องละ 1,667 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี
3. กระบอกฉีดน้ำ ใช้ฉีดพรมน้ำ ระหว่างการจักสาน เพื่อให้เส้นผักตบอ่อนตัว สานง่าย ราคาใบละ 35 บาท อายุการใช้งาน 2 ปี
4. กรรไกร ใช้ตัดเส้นผักตบชวาให้ได้ขนาดที่ต้องการ ราคาตัวละ 50 บาท อายุการใช้งาน 2 ปี
5. ค้อน ใช้ตอกตะปูให้เส้นผักตบชวาติดกับแบบขึ้นรูป(ไม้)หมวก ราคาอันละ 20 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี
6. แบบขึ้นรูป(ไม้) หมวก ใช้เป็นแม่พิมพ์ในการสานผลิตภัณฑ์หมวก ราคาอันละ 80 บาท อายุการใช้งาน 20 ปี

4.3.3 บรรจุภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์ที่กลุ่มฯ ใช้เก็บผักตบชวาที่อบกัมมะถันแล้ว คือ ถุงพลาสติก ขนาด 20 X 30 นิ้ว สมาชิกจะมีคนละ 1 ถุง โดยซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้านในราคาใบละ 5 บาท อายุการใช้งาน 1 ปี (ตารางที่ 4.7) การตรวจสอบคุณภาพและการเก็บรักษาปัจจัยการผลิต

4.3.4 โรงเรือน

กลุ่มฯ ได้ใช้บริเวณโรงรถของบ้านประธาน เป็นที่เก็บรวบรวมผลิตภัณฑ์ ก่อนออกจำหน่าย โดยมีมูลค่า 4,500 บาท อายุการใช้งาน 30 ปี (ตารางที่ 4.7)

4.3.5 การตรวจสอบคุณภาพปัจจัยการผลิต

แม้ว่าสมาชิกจะทราบถึงคุณลักษณะที่ดีของปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะผักตบชวา เส้นต้องยาว อวบ ความกว้างสม่ำเสมอ และสีขาวนวล แต่ในทางปฏิบัติแล้ว กลุ่มฯ มีข้อจำกัดด้านแหล่งวัตถุดิบ ต้องสั่งซื้อมาจาก จังหวัดสุพรรณบุรี บางครั้งต้องรับซื้อเส้นผักตบชวาที่ด้อยมาตรฐานมาผลิต

ตารางที่ 4.7 วัตถุดิบ อุปกรณ์การผลิต บรรจุภัณฑ์ และโรงเรือน

รายการ	แหล่งที่มา	จำนวน	ราคาต่อหน่วย (บาท)	อายุการใช้งาน	ลักษณะการได้มา
เข็มขนาด 4.5 นิ้ว (1 แผง มี 12 เล่ม)	ร้านค้าในหมู่บ้าน	56	15	6 เดือน	ซื้อ
เข็มหมุด (1 แผง มี 12 เล่ม)	ร้านค้าในหมู่บ้าน	56	10	3 เดือน	ซื้อ
เข็มเย็บกระสอบ(อัน)	ร้านค้าในหมู่บ้าน	56	15	6 เดือน	ซื้อ
สายวัด(เส้น)	ร้านค้าในเมือง	56	10	5 ปี	ซื้อ
ตะปู 0.5 นิ้ว (กก.)	ร้านค้าในหมู่บ้าน	56	50	1 ปี	ซื้อ
แบบขึ้นรูปกระเป๋ (ทุกขนาด)	คุณเจริญศรี ต. แม่ใส	168	70	1 ปี	จ้างทำ
แบบขึ้นรูปตะกร้า (ทุกขนาด)	คุณเจริญศรี ต. แม่ใส	27	70	1 ปี	จ้างทำ
ถุงพลาสติกขนาด 20 X 30 นิ้ว	ร้านค้าในหมู่บ้าน	56	5	1 ปี	ซื้อ
โอ่ง(ใบ)	พ่อค้าเร่	20	150	10 ปี	ซื้อ
เครื่องผักตบชวาแบบมือหมุน	อบต. สันป่าม่วง	3	1,667	10 ปี	ได้เปล่า
กระบอกฉีดน้ำ (ใบ)	ร้านค้าในเมือง	56	35	2 ปี	ซื้อ
กรรไกร (ด้าม)	ร้านค้าในเมือง	56	50	2 ปี	ซื้อ
แปรงทาสี(ด้าม)	ร้านค้าในเมือง	56	20	5 เดือน	ซื้อ
ค้อน(อัน)	ร้านค้าในเมือง	14	20	10 ปี	ซื้อ
แบบขึ้นรูปหมวก (ทุกขนาด)	ช่างไม้ในหมู่บ้าน	28	80	20 ปี	จ้างทำ
โรงเก็บผลิตภัณฑ์ (โรงรถ)	ประธาน	1	4,500	30 ปี	ได้เปล่า

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ไม่แน่นอน

4.4 แรงงานและการจ้างงาน

กลุ่มฯ มีสมาชิกทั้งหมด 56 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 54 คน แรงงานในการผลิตจะแบ่งเป็น การสานเส้นเปีย สายกระเป๋ายาย การสานผลิตภัณฑ์ และการสานลอมภาชนะ (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 แรงงานและการจ้างงานของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง

ลักษณะงาน/หน้าที่	จำนวนแรงงานที่ใช้ (คน)		ลักษณะการจ้างงาน	อัตราค่าจ้าง	สถานภาพการเป็นกลุ่ม (เป็น/ไม่เป็น)
	ชาย	หญิง			
สานเส้นเปีย	-	4	รายชิ้น	วาละ 1 บาท	เป็น
สานสายกระเป๋า	-	1	รายชิ้น	ตามขนาด	เป็น
สานกระเป๋ายาย	2	56	รายชิ้น	ตามราคาซื้อ	เป็น
สานตะกร้า	4	5	รายชิ้น	ตามราคาซื้อ	เป็น
สานหมวก	4	10	รายชิ้น	ตามราคาซื้อ	เป็น
สานผักตบชวาลอมภาชนะ		56	รายชิ้น	ตามราคาซื้อ	เป็น

หมายเหตุ : สมาชิกจะผลิตตามรายการสั่งซื้อ ถ้าไม่มีรายการสั่งซื้อจะทำผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ ตามความถนัด สมาชิกสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ได้หลายชนิด

ที่มา : จากการสำรวจ

4.5 ต้นทุนและผลตอบแทน

การคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์จักสานผักตบชวา ทำการคำนวณต่อหนึ่งหน่วยการผลิต (ภาคผนวก ค.) ต้นทุนของแต่ละผลิตภัณฑ์รวม 10 ผลิตภัณฑ์ พิจารณาจากยอดขายต่อปี และอัตรากำไรต่อหน่วยของกลุ่มฯ

กระเป๋าเครื่องวงกลมใหญ่(ลายดอกหมาก) (ตารางที่ 4.9) เมื่อพิจารณาต้นทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 121.10 บาท ต้นทุนเงินสด 79.71 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 41.39 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 79.71 บาท คิดเป็นร้อยละ 65.82 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 33.03 และ 1.15 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคาซื้อของกลุ่มฯ กระเป๋าเครื่องวงกลมใหญ่(ลายดอกหมาก) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 10.30 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 50.30 บาท และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 8.90 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 7.92 38.69 และ 6.85 บาท ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋าเครื่องวงกลมใหญ่(ลายดอกหมาก) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 20 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือ

ต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 13.33 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.9 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าร่วงกลมใหญ่ (ลายดอกหมาก)

รายการ	กระเป๋าร่วงกลมใหญ่ (ลายดอกหมาก)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	79.71	41.39	121.10	100.00
ต้นทุนผันแปร	79.71	40.00	119.71	98.85
1. ปัจจัยการผลิต	79.71	0.00	79.71	65.82
- วัตถุดิบหลัก	54.00	0.00	54.00	44.59
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	25.71	0.00	25.71	21.23
2. แรงงาน	0.00	40.00	40.00	33.03
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	1.39	1.39	1.15
1. ค่าเสื่อม	0.00	1.39	1.39	1.15
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย (บาท/หน่วย)	79.71	41.39	121.10	100.00
ราคารับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก	130.00	0.00	130.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			10.30	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/หน่วย)			50.30	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			8.90	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			7.92	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			38.69	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			6.85	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	130.00	0.00	130.00	

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

รายการ	กระเป๋าค้างวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมา)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ราคาขายส่ง(บาท)	150.00	0.00	150.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			13.33	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			13.33	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			13.33	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

กระเป๋าทรงแตงโมกลาง (ลายดอกหมา) (ตารางที่ 4.10) เมื่อพิจารณาต้นทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อชิ้น เท่ากับ 61.08 บาท ต้นทุนเงินสด 33.32 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 27.75 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 33.32 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.56 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 44.21 และ 1.23 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคาขายของกลุ่มฯ กระเป๋าทรงแตงโมกลาง (ลายดอกหมา) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 9.68 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 36.68 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 8.93 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 13.82 52.39 และ 12.75 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋าทรงแตงโมกลาง (ลายดอกหมา) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 20 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 22.22 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.10 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าทรงเต่งโมกกลาง (ลายดอกหมาก)

รายการ	กระเป๋าทรงเต่งโมกกลาง(ลายดอกหมาก)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	33.32	27.75	61.08	100.00
ต้นทุนผันแปร	33.32	27.00	60.32	98.77
1. ปัจจัยการผลิต	33.32	0.00	33.32	54.56
- วัตถุดิบหลัก	24.00	0.00	24.00	39.30
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	9.32	0.00	9.32	15.27
2. แรงงาน	0.00	27.00	27.00	44.21
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	0.75	0.75	1.23
1. ค่าเสื่อม	0.00	0.75	0.75	1.23
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย(บาท/หน่วย)	33.32	27.75	61.08	100.00
ราคารับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก	70.00	0.00	70.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			9.68	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			36.68	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			8.93	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			13.82	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			52.39	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			12.75	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	70.00	0.00	70.00	
ราคาขายส่ง(บาท)	90.00	0.00	90.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			22.22	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			22.22	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			22.22	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

กระเป๋าทรงเต่งโมเล็ก (ลายดอกหมา) (ตารางที่ 4.11) เมื่อพิจารณาต้นทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 25.29 บาท ต้นทุนเงินสด 24.74 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 20.54 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 24.74 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.65 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 44.17 และ 1.18 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคาซื้อขายของกลุ่มฯ กระเป๋าทรงเต่งโมเล็ก (ลายดอกหมา) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 5.26 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 25.26 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 4.72 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 10.52 50.52 และ 9.44 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋าทรงเต่งโมเล็ก (ลายดอกหมา) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 20 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 28.57 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.11 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าทรงเต่งโมเล็ก (ลายดอกหมา)

รายการ	กระเป๋าทรงเต่งโมเล็ก(ลายดอกหมา)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	24.74	20.54	45.28	100.00
ต้นทุนผันแปร	24.74	20.00	44.74	98.82
1. ปัจจัยการผลิต	24.74	0.00	24.74	54.64
- วัตถุดิบหลัก	17.90	0.00	17.90	39.53
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	6.84	0.00	6.84	15.11
2. แรงงาน	0.00	20.00	20.00	44.17
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	0.54	0.54	1.18
1.ค่าเสื่อม	0.00	0.54	0.54	1.18
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย(บาท/หน่วย)	24.74	20.54	45.28	100.00

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

รายการ	กระเป๋าทรงแดงโมเล็ก(ลายดอกหมา)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของ ต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ราคารับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก	50.00	0.00	50.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			5.26	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			25.26	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			4.72	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			10.52	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			50.52	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			9.44	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	50.00	0.00	50.00	
ราคาขายส่ง(บาท)	70.00	0.00	70.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			28.57	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			28.57	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			28.57	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

กระเป๋าร่ำเล็ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา) (ตารางที่ 4.12) เมื่อพิจารณาด้านทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อชิ้น เท่ากับ 56.63 บาท ต้นทุนเงินสด 35.88 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 20.75 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 55.88 บาท คิดเป็นร้อยละ 98.68 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนที่ ร้อยละ 35.32 และ 1.32 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคารับซื้อของกลุ่มฯ กระเป๋าร่ำเล็ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 14.12 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 34.12 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 13.37 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 20.17 48.74 และ 19.10 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋ารำเล็ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 20 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 22.22 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.12 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋ารำเล็ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)

รายการ	กระเป๋ารำเล็ก(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	35.88	20.75	56.63	100.00
ต้นทุนผันแปร	35.88	20.00	55.88	98.68
1. ปัจจัยการผลิต	35.88	0.00	35.88	63.36
- วัตถุดิบหลัก	17.00	0.00	17.00	30.02
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	18.88	0.00	18.88	33.34
2. แรงงาน	0.00	20.00	20.00	35.32
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	0.75	0.75	1.32
1. ค่าเสื่อม	0.00	0.75	0.75	1.32
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย(บาท/หน่วย)	35.88	20.75	56.63	100.00
ราคารับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก	70.00	0.00	70.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			14.12	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			34.12	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			13.37	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			20.17	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			48.74	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			19.10	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	70.00	0.00	70.00	

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

รายการ	กระเป๋าร่ำเล็ก(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของ ต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ราคาขายส่ง(บาท)	90.00	0.00	90.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			22.22	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			22.22	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			22.22	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่ (ลายเปี๊ยะ 2) (ตารางที่ 4.13) เมื่อพิจารณาต้นทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 99.61 บาท ต้นทุนเงินสด 58.54 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 41.07 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 58.54 บาท คิดเป็นร้อยละ 58.77 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 40.16 และ 1.08 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคารับซื้อของกลุ่มฯ กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่ (ลายเปี๊ยะ 2) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 1.46 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 41.46 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 0.39 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 1.16 41.46 และ 0.39 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่ (ลายเปี๊ยะ 2) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 20 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 16.67 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.13 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าสีเหลืองมใหญ่ (ลายเป็ย 2)

รายการ	กระเป๋าสีเหลืองมใหญ่ (ลายเป็ย 2)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	58.54	41.07	99.61	100.00
ต้นทุนผันแปร	58.54	40.00	98.54	98.92
1. ปัจจัยการผลิต	58.54	0.00	58.54	58.77
- วัตถุดิบหลัก	45.70	0.00	45.70	45.88
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	12.84	0.00	12.84	12.89
2. แรงงาน	0.00	40.00	40.00	40.16
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	1.07	1.07	1.08
1. ค่าเสื่อม	0.00	1.07	1.07	1.08
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย(บาท/หน่วย)	58.54	41.07	99.61	100.00
ราคารับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก	100.00	0.00	100.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			1.46	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			41.46	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			0.39	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			1.46	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			41.46	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			0.39	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	100.00	0.00	100.00	
ราคาขายส่ง(บาท)	120.00	0.00	120.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			16.67	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			16.67	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			16.67	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

กระเป๋ามงมูลกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม) (ตารางที่ 4.14) เมื่อพิจารณาต้นทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 62.33 บาท ต้นทุนเงินสด 34.36 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 27.97 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 34.36 บาท คิดเป็นร้อยละ 55.13 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 43.32 และ 1.55 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคารับซื้อของกลุ่มฯ กระเป๋ามงมูลกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 28.64 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 55.64 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 27.67 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 32.82 61.82 และ 30.75 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋ามงมูลกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม) ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 20 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 18.18 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.14 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋ามงมูลกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม)

รายการ	กระเป๋ามงมูลกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	34.36	27.97	62.33	100.00
ต้นทุนผันแปร	34.36	27.00	61.36	98.45
1. ปัจจัยการผลิต	34.36	0.00	34.36	55.13
- วัตถุดิบหลัก	23.00	0.00	23.00	36.90
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	11.36	0.00	11.36	18.23
2. แรงงาน	0.00	27.00	27.00	43.32
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	0.97	0.97	1.55
1. ค่าเสื่อม	0.00	0.97	0.97	1.55
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย(บาท/หน่วย)	34.36	27.97	62.33	100.00

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

รายการ	กระเป๋ามงมูลกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของ ต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ราคาซื้อวัตถุดิบจากสมาชิก	90.00	0.00	90.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			28.64	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			55.64	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			27.67	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			31.82	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			61.82	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			30.75	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	90.00	0.00	90.00	
ราคาขายส่ง(บาท)	110.00	0.00	110.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			18.18	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			18.18	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			18.18	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

กระเป๋าช้าง (ลายเป็ย 2) (ตารางที่ 4.15) เมื่อพิจารณาต้นทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 43.78 บาท ต้นทุนเงินสด 27.35 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 16.43 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 27.35 บาท คิดเป็นร้อยละ 43.89 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 25.67 และ 0.69 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคาซื้อของกลุ่มฯ กระเป๋าช้าง (ลายเป็ย 2) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ -3.35 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 12.65 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -3.78 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -8.39 31.62 และ -9.46 ตามลำดับ มีค่าเป็นลบ แสดงว่า แสดงว่า ผลผลิตขั้นนี้ขาดทุน

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋าสั่ง (ลายเป็ย 2) ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 20 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 33.33 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.15 ต้นทุน และผลตอบแทนกระเป๋าสั่ง (ลายเป็ย 2)

รายการ	กระเป๋าสั่ง(ลายเป็ย 2)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	27.35	16.43	43.78	100.00
ต้นทุนผันแปร	27.35	16.00	43.35	99.02
1. ปัจจัยการผลิต	27.35	0.00	27.35	62.48
- วัตถุดิบหลัก	21.80	0.00	21.80	49.79
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	5.55	0.00	5.55	12.69
2. แรงงาน	0.00	16.00	16.00	36.54
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	0.43	0.43	0.98
1.ค่าเสื่อม	0.00	0.43	0.43	0.98
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย(บาท/หน่วย)	27.35	16.43	43.78	100.00
ราคารับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก	40.00	0.00	40.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			-3.35	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			12.65	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			-3.78	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			-8.39	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			31.62	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			-9.46	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	40.00	0.00	40.00	

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

รายการ	กระเป๋าสั่ง(ลายเปี๊ยะ 2)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ราคาขายส่ง(บาท)	60.00	0.00	60.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			33.33	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			33.33	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			33.33	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

ย่านมเล็ก (ลายไทย) (ตารางที่ 4.16) เมื่อพิจารณาต้นทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 59.42 บาท ต้นทุนเงินสด 38.64 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 20.80 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 38.64 บาท คิดเป็นร้อยละ 65. รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 33.65 และ 1.35 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคารับซื้อของกลุ่มฯ ย่านมเล็ก (ลายไทย) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 16.36 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 36.36 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 15.56 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 21.82 48.48 และ 20.74 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง ย่านมเล็ก (ลายไทย) ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 25 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 25 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.16 ต้นทุน และผลตอบแทนย่ำมเล็ก (ลายไทย)

รายการ	ย่ำมเล็ก(ลายไทย)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	38.64	20.80	59.44	100.00
ต้นทุนผันแปร	38.64	20.00	58.64	98.65
1. ปัจจัยการผลิต	38.64	0.00	38.64	65.00
- วัตถุดิบหลัก	29.25	0.00	29.25	49.21
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	9.39	0.00	9.39	15.79
2. แรงงาน	0.00	20.00	20.00	33.65
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	0.80	0.80	1.35
1. ค่าเสื่อม	0.00	0.80	0.80	1.35
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย(บาท/หน่วย)	38.64	20.80	59.44	100.00
ราคารับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก	75.00	0.00	75.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			16.36	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			36.36	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			15.56	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			21.82	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			48.48	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			20.74	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	75.00	0.00	75.00	
ราคาขายส่ง(บาท)	100.00	0.00	100.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			25.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			25.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			25.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			25.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			25.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			25.00	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

หมวดผู้ขายปลีกเล็ก (ตารางที่ 4.17) เมื่อพิจารณาต้นทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 46.26 บาท ต้นทุนเงินสด 16.69 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 29.57 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 16.69 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.18 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 58.36 และ 5.56 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคาขายปลีกของกลุ่มฯ หมวดผู้ขายปลีกเล็ก มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 11.31 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 38.31 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 8.74 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 20.56 69.65 และ 15.89 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง หมวดผู้ขายปลีกเล็ก ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 25 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 31.25 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.17 ต้นทุน และผลตอบแทนหมวดผู้ขายปลีกเล็ก

รายการ	หมวดผู้ขายปลีกเล็ก			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	16.69	29.57	46.26	100.00
ต้นทุนผันแปร	16.69	27.00	43.69	94.44
1. ปัจจัยการผลิต	16.69	0.00	16.69	36.08
- วัตถุดิบหลัก	13.50	0.00	13.50	29.18
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	3.19	0.00	3.19	6.90
2. แรงงาน	0.00	27.00	27.00	58.36
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	2.57	2.57	5.56
1. ค่าเสื่อม	0.00	2.57	2.57	5.56
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย(บาท/หน่วย)	16.69	29.57	46.26	100.00

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

รายการ	หมวดผู้ขายปลีก			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ราคาซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก	55.00	0.00	55.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			11.31	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			38.31	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			8.74	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			20.56	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			69.65	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			15.89	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	55.00	0.00	55.00	
ราคาขายส่ง(บาท)	80.00	0.00	80.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			25.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			25.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			25.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			31.25	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			31.25	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			31.25	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

หมวดผู้ขายปลีก (ตารางที่ 4.18) เมื่อพิจารณาด้านทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อพื้นที่ เท่ากับ 63.42 บาท ต้นทุนเงินสด 20.62 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 42.81 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 20.62 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.50 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 63.07 และ 4.43 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคาซื้อของกลุ่มฯ หมวดผู้ขายปลีก มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ -0.62 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 39.39 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -3.42 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -1.03 65.64 และ -5.70 ตามลำดับ ค่าเป็นลบ แสดงว่าผลิตภัณฑ์นี้ขาดทุน

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง หมวกผู้ชายวิลสัน ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 20 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 25 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.18 ต้นทุน และผลตอบแทนหมวกวิลสัน

รายการ	หมวกวิลสัน			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	20.62	42.81	63.42	100.00
ต้นทุนผันแปร	20.62	40.00	60.62	95.57
1. ปัจจัยการผลิต	20.62	0.00	20.62	32.50
- วัตถุดิบหลัก	17.00	0.00	17.00	26.80
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	3.62	0.00	3.62	5.70
2. แรงงาน	0.00	40.00	40.00	63.07
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	2.81	2.81	4.43
1. ค่าเสื่อม	0.00	2.81	2.81	4.43
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย(บาท/หน่วย)	20.62	42.81	63.42	100.00
ราคาซื้อวัตถุดิบจากสมาชิก	60.00	0.00	60.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			-0.62	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			39.39	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			-3.42	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			-1.03	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			65.64	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			-5.70	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	60.00	0.00	60.00	
ราคาขายส่ง(บาท)	80.00	0.00	80.00	

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

รายการ	หมวดวิสัยทัศน์			
	เงินสด	ไม่เป็น เงินสด	รวม	อัตราส่วนของ ต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			25.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			25.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			25.00	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

สถานผักตบชวาล้อมภาชนะ (ตารางที่ 4.19) เมื่อพิจารณาด้านต้นทุนของสมาชิก ที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 61.72 บาท ต้นทุนเงินสด 20.86 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 40.86 บาท ต้นทุน การผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 20.86 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.80 รองลงมาคือ ค่าแรง และต้นทุน คงที่ ร้อยละ 64.81 และ 1.39 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่อราคาซื้อขายของกลุ่มฯ สถานผักตบชวาล้อมภาชนะ มี ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 19.14 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 59.14 และ ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 18.28 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตรา ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 23.92 73.92 และ 22.85 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มได้รับต่อราคาขายส่ง สถานผักตบชวาล้อมภาชนะผลตอบแทนสุทธิ เหนือต้นทุนผันแปร ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากัน คือ เท่ากับ 20 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตรา ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด มีค่าเท่ากัน คือ เท่ากับ 20 ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4.19 ต้นทุน และผลตอบแทนसानผักตบชวาล้อมภาชนะ

รายการ	सानผักตบชวาล้อมภาชนะ			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิตของสมาชิก	20.86	40.86	61.72	100.00
ต้นทุนผันแปร	20.86	40.00	60.86	98.61
1. ปัจจัยการผลิต	20.86	0.00	20.86	33.80
- วัตถุดิบหลัก	17.00	0.00	17.00	27.54
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	3.86	0.00	3.86	6.26
2. แรงงาน	0.00	40.00	40.00	64.81
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	0.86	0.86	1.39
1. ค่าเสื่อม	0.00	0.86	0.86	1.39
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตสมาชิกทั้งหมดต่อหน่วย (บาท/หน่วย)	20.86	40.86	61.72	100.00
ราคาซื้อวัตถุดิบจากสมาชิก	80.00	0.00	80.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			19.14	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/หน่วย)			59.14	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			18.28	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			23.92	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			73.92	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			22.85	
ต้นทุนกลุ่มฯ ทั้งหมดต่อหน่วย	80.00	0.00	80.00	
ราคาขายส่ง (บาท)	100.00	0.00	100.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/หน่วย)			20.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			20.00	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			20.00	

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

จากการวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์ทุกชนิด พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีต้นทุนการผลิตสูงสุด คือ กระเป๋าครีวงกลม (ลายดอกหมา) ใบละ 121.10 บาท รองลงมาได้แก่ กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่ (ลายเป็ 2) ขึ้นละ 99.61 บาท ส่วนผลิตภัณฑ์ที่มีต้นทุนการผลิตต่ำที่สุดคือ กระเป๋าซิง (ลายเป็ 2) ใบละ 43.78 บาท

พิจารณาผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด และอัตราผลตอบแทนเหนือต้นทุนทั้งหมด ต่อราคาซื้อขายของกลุ่มฯ ที่สมาชิกได้รับ ผลิตภัณฑ์ที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด คือ กระเป๋าแมงมุมกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม) มีค่าเท่ากับ 30.75 รองลงมาได้แก่ สานผักตบชวาล้อมภาชนะ ผลิตภัณฑ์ให้ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด และอัตราผลตอบแทนเหนือต้นทุนทั้งหมดต่ำที่สุด คือ กระเป๋าซิง (ลายเป็ 2) มีค่าเท่ากับ -9.46

พิจารณาผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด ต่อราคาขายส่งที่กลุ่มฯ ได้รับผลิตภัณฑ์ทุกชนิด มีค่าใกล้เคียงกัน คือระหว่าง 10 – 25 บาท โดยผลิตภัณฑ์ให้ผลตอบแทนสูงสุด คือ ยามเล็ก (ลายไทย) และหมวกผู้ชายปีกเล็ก มีค่าเท่ากับ 25 บาท ส่วนอัตราผลตอบแทนเหนือต้นทุนทั้งหมด ผลิตภัณฑ์ที่มีค่ามากที่สุด คือ กระเป๋าซิง (ลายเป็ 2) ร้อยละ 33.33 รองลงมา ได้แก่ และอัตราผลตอบแทนเหนือต้นทุนทั้งหมด คือ หมวกผู้ชายปีกเล็ก ร้อยละ 32.25 และผลิตภัณฑ์ที่มีค่าต่ำที่สุด คือ กระเป๋าครีวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมา) มีค่าร้อยละ 13.33

4.6 กรรมวิธีการผลิต

ในการผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวา เส้นผักตบชวาแห้ง ก่อนจะนำไปสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ต้องนำไปอบก่ามะถัน เพื่อป้องกันมอด แมลง และให้เส้นผักตบชวาแห้งมีความมันวาว มีการใช้วัตถุดิบ เครื่องอุปกรณ์ ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4. 20 วัตถุดิบ เครื่องมือและอุปกรณ์การอบก่ามะถัน

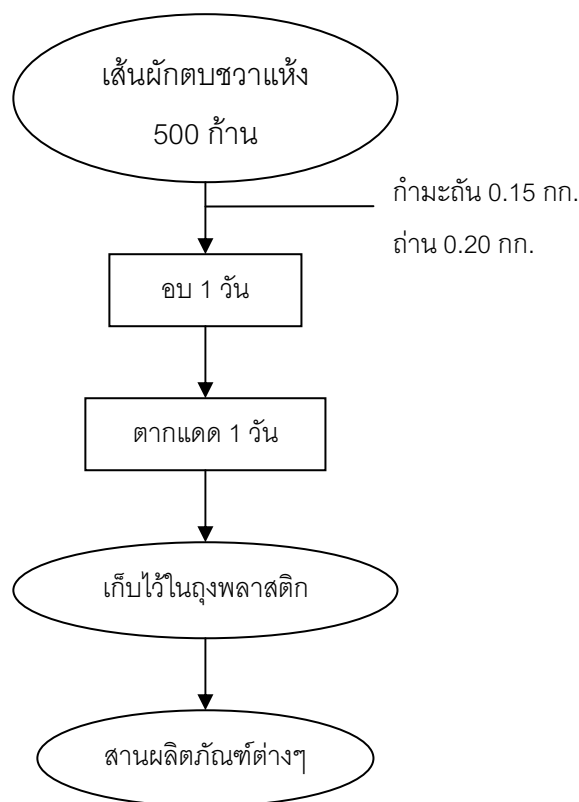
วัตถุดิบ	เครื่องมือและอุปกรณ์
<u>วัตถุดิบหลัก</u> 1. ผักตบชวาแห้ง 500 ก้าน <u>วัตถุดิบรอง</u> 1. ก่ามะถัน 0.15 กก. 2. ถ่าน 0.20 กก.	1. โถงใส่น้ำขนาด 100 ลิตร 2. ถ้วยกระเบื้องใสถ่าน 3. แผ่นไม้ปิดฝาโถง 4. ถุงพลาสติกขนาด 2 x 2 นิ้ว

ที่มา : จากการสำรวจ

กรรมวิธีการผลิต

- นำผักตบชวาแห้ง จำนวน 500 ก้าน มาขดเป็นวงกลมตามรูปทรงของโถง ให้เหลือพื้นที่ว่างตรงกลาง
- นำถ่านเผาไฟให้ร้อนแดงทั่ว นำใส่ถ้วยกระเบื้อง วางไว้ตรงกันโถง
- นำก่ามะถันใส่ถุงพลาสติก รัดให้แน่น นำไปวางไว้ที่กลางถ่านที่ติดไฟในโถง
- รีบปิดปากโถงด้วยแผ่นไม้ และทับด้วยก้อนหินเพื่อไม่ให้ควันก่ามะถันลอยออกมาได้ ทิ้งไว้ 1 วัน

5. เปิดฝาโอ่ง แล้วนำผักตบชวามาตากแดดทิ้งไว้ 1 วัน นำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ได้ (แผนภาพที่ 4.2)

แผนภาพที่ 4.2 ขั้นตอนการเตรียมวัตถุดิบ เส้นผักตบชวาอบแห้ง

4.6.1 การผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋า

ผลิตภัณฑ์ในกลุ่มนี้ จะใช้เส้นผักตบชวาทั้งเส้น ไม่รีดให้เป็นเส้นแบน หากผักตบชวาเส้นใหญ่จะใช้กรรไกรตัดให้ได้ความกว้างตามต้องการ บางรูปแบบจะใช้เส้นเปียสานเป็นเส้นนอน ซึ่งมีการใช้วัตถุดิบ และอุปกรณ์ ดังตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.21 วัสดุและอุปกรณ์การผลิตกระเป๋

ผลิตภัณฑ์	วัสดุ	อุปกรณ์
กระเป๋าครีงวงกลมจัมโบ้ (ลายดอกหมา)	<u>วัสดุหลัก</u> - เส้นผ้าดิบขาวแห้ง 350 เส้น - เส้นเย็บ 6 เมตร <u>วัสดุรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.025 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.050 ลิตร - สายไฟ 1 คู่	<u>วัสดุ</u> - เข็มขนาด 4.5 นิ้ว - เข็มหมุด - เข็มเย็บกระสอบ - สายวัด - แปรงทาสี - แบบขึ้นรูปกระเป๋ (ทุกขนาด)
กระเป๋าครีงวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมา)	<u>วัสดุหลัก</u> - เส้นผ้าดิบขาวแห้ง 300 เส้น - เส้นเย็บ 6 เมตร <u>วัสดุรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.033 ลิตร - สายไฟ 1 คู่	- ถุงพลาสติกใส <u>อุปกรณ์</u> - กระบอกฉีดน้ำ - กรรไกร
กระเป๋าครีงวงกลมกลาง (ลายดอกหมา)	<u>วัสดุหลัก</u> - เส้นผ้าดิบขาวแห้ง 300 เส้น - เส้นเย็บ 6 เมตร <u>วัสดุรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.025 ลิตร - สายไฟ 1 คู่	
กระเป๋าครีงวงกลมเล็ก (ลายดอกหมา)	<u>วัสดุหลัก</u> - เส้นผ้าดิบขาวแห้ง 100 เส้น - เส้นเย็บ 6 เมตร <u>วัสดุรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.020 ลิตร - สายไฟ 1 คู่	

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
กระเป๋าคีรีวงกลมจิ๋ว(ลายดอกหมา)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 70 เส้น - เส้นเบียว 6 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.008 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.017 ลิตร - สายไฟ 1 คู่	
กระเป๋าทรงเต่งโมจิญี่ปุ่น(ลายดอกหมา)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 200 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.025 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.050 ลิตร - สายกระเป๋ 45 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าทรงเต่งโมใหญ่(ลายดอกหมา)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 150 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.17 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.033 ลิตร - สายกระเป๋ 30 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าทรงเต่งโมกลาง(ลายดอกหมา)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.025 ลิตร - สายกระเป๋ 30 นิ้ว 1 คู่	

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
กระเป๋าทรงเต่งโมเล็ก(ลายดอกหมา)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 70 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.020 ลิตร - สายกระเป๋ 25 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าราวใหญ่(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 250 เส้น - เส้นเปีย 6 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.033 ลิตร - สายไฟ 1 คู่	
กระเป๋าราวกลาง(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 150 เส้น - เส้นเปีย 6 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.025 ลิตร - สายไฟ 1 คู่	
กระเป๋าราวเล็ก(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น - เส้นเปีย 6 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.020 ลิตร - สายไฟ 1 คู่	

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
กระเป๋าทรงบ้านกลาง(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 70 เส้น - เส้นเป็ย 30 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.025 ลิตร - สายกระเป๋ 35 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าทรงรีใหญ่(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 110 เส้น - เส้นเป็ย 40 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.033 ลิตร - สายกระเป๋ 36 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าทรงรีกลาง(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น - เส้นเป็ย 30 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.025 ลิตร - สายกระเป๋ 30 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าทรงรีเล็ก(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 77 เส้น - เส้นเป็ย 25 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.020 ลิตร - สายกระเป๋ 28 นิ้ว 1 คู่	

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
กระเป๋าสีเหลืองมใหญ่(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 110 เส้น - เส้นเป็ย 40 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.033 ลิตร - สายกระเป๋ 33 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าสีเหลืองมกลาง(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น - เส้นเป็ย 30 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.025 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.030 ลิตร - สายกระเป๋ 38 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าสีเหลืองมเล็ก(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 77 เส้น - เส้นเป็ย 25 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.020 ลิตร - สายกระเป๋ 28 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋ปากเว้ากลาง(ทรงรีลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น - เส้นเป็ย 30 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.025 ลิตร - สายกระเป๋ 30 นิ้ว 1 คู่	

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
กระเป๋ามงมใหญ่	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 120 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.033 ลิตร - สายกระเป๋ 30 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋ามงมกลาง	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.025 ลิตร - สายกระเป๋ 30 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋ามงมเล็ก	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 60 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.020 ลิตร - สายกระเป๋ 28 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าคูณนาย(จีบข้างลายตะกร้อ)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.033 ลิตร - สายกระเป๋ 30 นิ้ว 1 คู่	
กระเป๋าคูณหญิง(ลายดอกหมาก)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 200 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร	

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
	- น้ำมันวานิชใส 0.033 ลิตร - สายกระเป่า 20 นิ้ว 1 คู่	
กระเป่าธุรกิจ(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 150 เส้น - เส้นเป็ย 50 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.033 ลิตร - สายกระเป่า 10 นิ้ว 1 คู่	
กระเป่าชิง(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 40 เส้น - เส้นเป็ย 12 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.008 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.017 ลิตร - สายกระเป่าขนาด 40 นิ้ว 1 คู่	
เป้(ลายตะกร้อ)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 70 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.025 ลิตร - สายกระเป่า 80 นิ้ว 1 เส้น	
เป้(ลายเป็ย 2)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 70 เส้น - เส้นเป็ย 30 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชใส 0.025 ลิตร - สายกระเป่า 80 นิ้ว 1 เส้น	

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

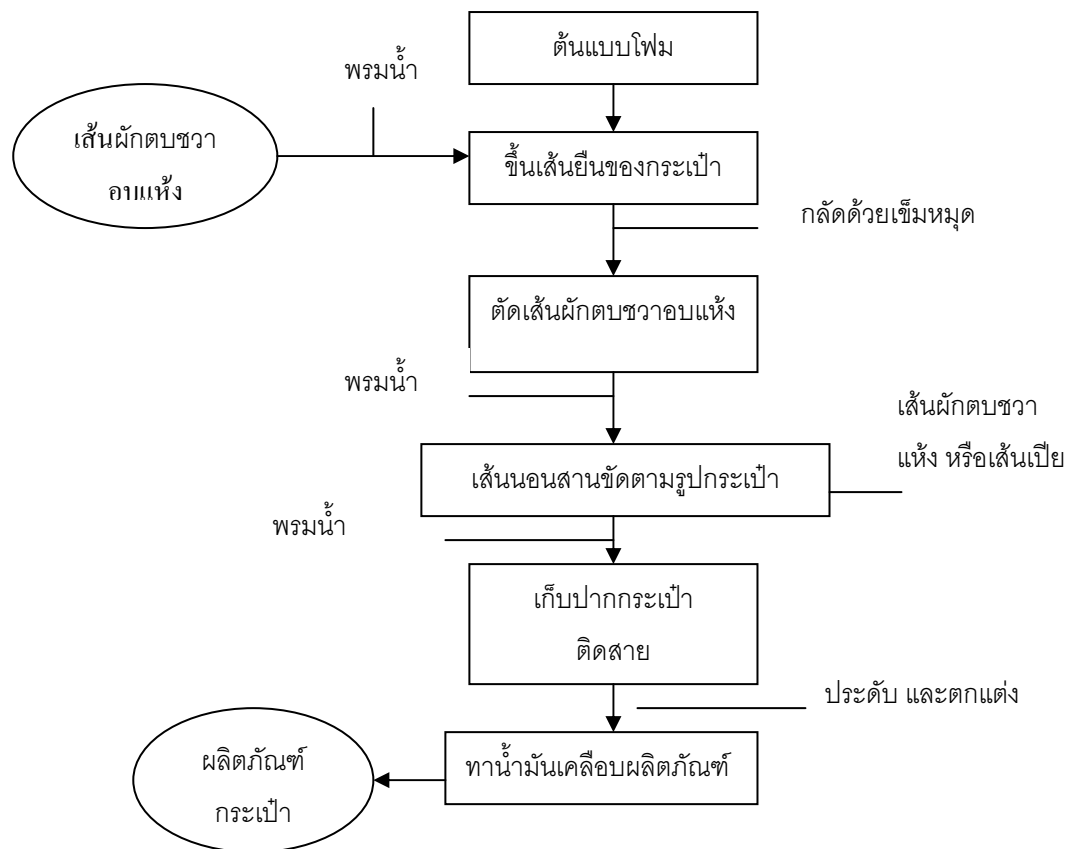
ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
ย่ามใหญ่ (ลายไทย)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 50 เส้น - เส้นเปีย 100 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชสี 0.033 ลิตร	
ย่ามเล็ก (ลายไทย)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 25 เส้น - เส้นเปีย 50 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชสี 0.020 ลิตร - สายกระเป่า 80 นิ้ว 1 เส้น	

ที่มา : จากการสำรวจ

กรรมวิธีการผลิต

การสาน การสานผลิตภัณฑ์กระเป่า จะทำการสานเริ่มต้นจากส่วนก้นของกระเป่า เรียงเส้นผักตบชวาเส้นยืนตามจำนวนที่ต้องการ ใช้เข็มหมุดกลัดติดกับต้นแบบโฟม จึงเริ่มสานขัดด้วยเส้นนอน ซึ่งมีทั้งการใช้เส้นผักตบชวาแห้ง เส้นเปีย ตามลวดลายที่ต้องการ ระหว่างการสานต้องใช้น้ำฉีดตลอดเวลาเพื่อไม่ให้ผักตบชวาแห้งกรอบ เมื่อสานขึ้นรูปตามที่ต้องการ ก็จะมีการเก็บปากกระเป่า โดยตัดปลายผักตบชวาอบแห้งให้แหลมแล้วร้อยด้วยเข็ม 4.5 นิ้ว หรือเข็มเย็บกระสอบ สอดเก็บไว้ให้เรียบร้อย แล้วติดสายกระเป่า หากเป็นกระเป่าครึ่งวงกลม กระเป่าซารา จะสานหุกระเป่าติดกับตัวกระเป่า

การตกแต่ง เมื่อทำการสานเสร็จแล้วจะต้องทำการเก็บรายละเอียด และตัดแต่งเส้นผักตบชวาที่มีการต่อเส้นให้สวยงาม แล้วทาเคลือบผิวกระเป่าด้วยส่วนผสมของน้ำมันวานิชสี กับน้ำมันเบนซิน 91 ในอัตราส่วน 2:1 ตากแดด หรือทิ้งไว้ 1 วัน กระเป่าบางรูปแบบจะมีการตกแต่งดอกไม้ โดยการนำเส้นผักตบชวามาขดให้เป็นรูปดอกกุหลาบ เส้นเปียผูกเป็นรูปโบว์ ใบไม้ประดิษฐ์ และกระดุมไม้ (แผนภาพที่ 4.3)

แผนภาพที่ 4.3 ผังการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋ผักตบชวา

4.6.2 การผลิตผลิตภัณฑ์ตะกร้า

ผลิตภัณฑ์ในกลุ่มนี้ จะใช้เส้นผักตบชวาทั้งเส้น ไม่รีดให้เป็นเส้นแบน จะใช้เส้นเปียสานเป็นเส้นนอนในการสาน จะสานสลับขึ้นหนึ่งเส้น ลงหนึ่งเส้น เรียกกันว่าลายเปีย 1 ซึ่งมีการใช้วัสดุดิบ และอุปกรณ์ ดังตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์การผลิตตะกร้า

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
ตะกร้าคอกห่านใหญ่ (ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 110 เส้น - เส้นเปีย 40 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮส 0.033 ลิตร - ลวด 0.05 กก.	<u>วัสดุ</u> - เชื้อขนาด 4.5 นิ้ว - เชื้อหมุด - เชื้อเย็บกระสอบ - สายวัด - แปรงทาสี - แบบขึ้นรูปตะกร้า (ทุกขนาด)
ตะกร้าคอกห่านเล็ก (ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 90 เส้น - เส้นเปีย 40 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮส 0.025 ลิตร - ลวด 0.04 กก.	- ถุงพลาสติกใส <u>อุปกรณ์</u> - กระบอกฉีดน้ำ - กรรไกร
ตะกร้าทรงรีใหญ่ (ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 85 เส้น - เส้นเปีย 34 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮส 0.033 ลิตร - ลวด 0.05 กก.	
ตะกร้าทรงรีกลาง (ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 55 เส้น - เส้นเปีย 22 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮส 0.025 ลิตร - ลวด 0.04 กก.	

ตารางที่ 4.22 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
ตะกร้าทรงรีเล็ก(ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 55 เส้น - เส้นเปีย 22 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.020 ลิตร - ลวด 0.03 กก.	
ตะกร้าทรงเรือใหญ่(ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น - เส้นเปีย 40 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.033 ลิตร - ลวด 0.05 กก.	
ตะกร้าทรงเรือกลาง(ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 85 เส้น - เส้นเปีย 30 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.025 ลิตร - ลวด 0.04 กก.	
ตะกร้าสี่เหลี่ยมใหญ่(ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 85 เส้น - เส้นเปีย 40 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.017 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.033 ลิตร - ลวด 0.05 กก.	

ตารางที่ 4.22 (ต่อ)

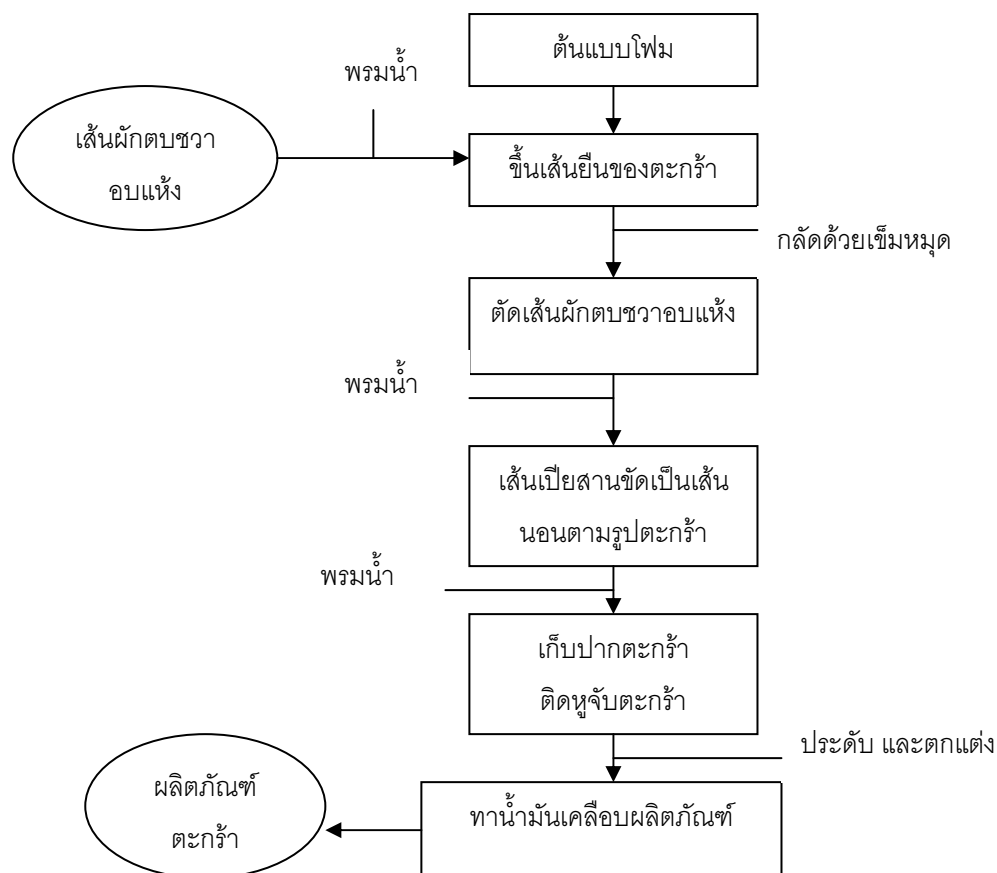
ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
ตะกร้าสี่เหลี่ยมกลาง(ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 70 เส้น - เส้นเปีย 30 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮส 0.025 ลิตร - ลวด 0.04 กก.	
ตะกร้าสี่เหลี่ยมเล็ก(ลายเปีย 1)	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 55 เส้น - เส้นเปีย 24 เมตร <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮส 0.020 ลิตร - ลวด 0.03 กก.	

ที่มา : จากการสำรวจ

กรรมวิธีการผลิต

การสาน การสานผลิตภัณฑ์ตะกร้า จะทำการสานเริ่มต้นจากส่วนก้นของตะกร้า เรียงเส้นผักตบชวาเส้นยืนตามจำนวนที่ต้องการ ใช้เข็มหมุดกลัดติดกับต้นแบบโฟม จึงเริ่มสานขัดเส้นนอนด้วยเส้นเปีย สานสลับขึ้นหนึ่งลงหนึ่ง สานขัดกัน เพื่อความแข็งแรงของตะกร้า ระหว่างการสานต้องใช้น้ำจืดตลอดเวลาเพื่อไม่ให้ผักตบชวาแห้งกรอบ เมื่อสานขึ้นรูปตามที่ต้องการ ก็จะมีการเก็บปากตะกร้า โดยตัดปลายผักตบชวาอบแห้งให้แหลมแล้วร้อยด้วยเข็ม 4.5 นิ้ว หรือ เข็มเย็บกระสอบ สอดเก็บไว้ให้เรียบร้อย แล้วใช้ลวดสอดจากปาก จนถึงก้นตะกร้า ทำเป็นหูตะกร้า แล้วพันด้วยเส้นเปียเพื่อความสวยงาม

การตกแต่ง เมื่อทำการสานเสร็จแล้วจะต้องทำการเก็บรายละเอียด และตัดแต่งเส้นผักตบชวาที่มีการต่อเส้นให้สวยงาม แล้วทาเคลือบผิวตะกร้าด้วยส่วนผสมของน้ำมันวานิชไฮส กับน้ำมันเบนซิน 91 ในอัตราส่วน 2:1 ตากแดด หรือทิ้งไว้ 1 วัน ตะกร้าบางรูปแบบจะมีการตกแต่งดอกไม้ โดยการนำเส้นผักตบชวามาขดให้เป็นรูปดอกกุหลาบ เส้นเปียผูกเป็นรูปโบว์ และใบไม้ประดิษฐ์ (แผนภาพที่ 4.4)

แผนภาพที่ 4.4 ผังการผลิตผลิตภัณฑ์ตะกร้าผักตบชวา

4.6.3 การผลิตผลิตภัณฑ์หมวก

ผลิตภัณฑ์ในกลุ่มนี้ จะใช้เส้นผักตบชวาทั้งเส้น รีดให้เป็นเส้นแบน ตัดให้ได้ขนาดที่ต้องการ และหั่นดอกพูกแห้ง ซึ่งมีการใช้วัสดุดิบ และอุปกรณ์ ดังตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.23 วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์การผลิตผลิตภัณฑ์หมวก

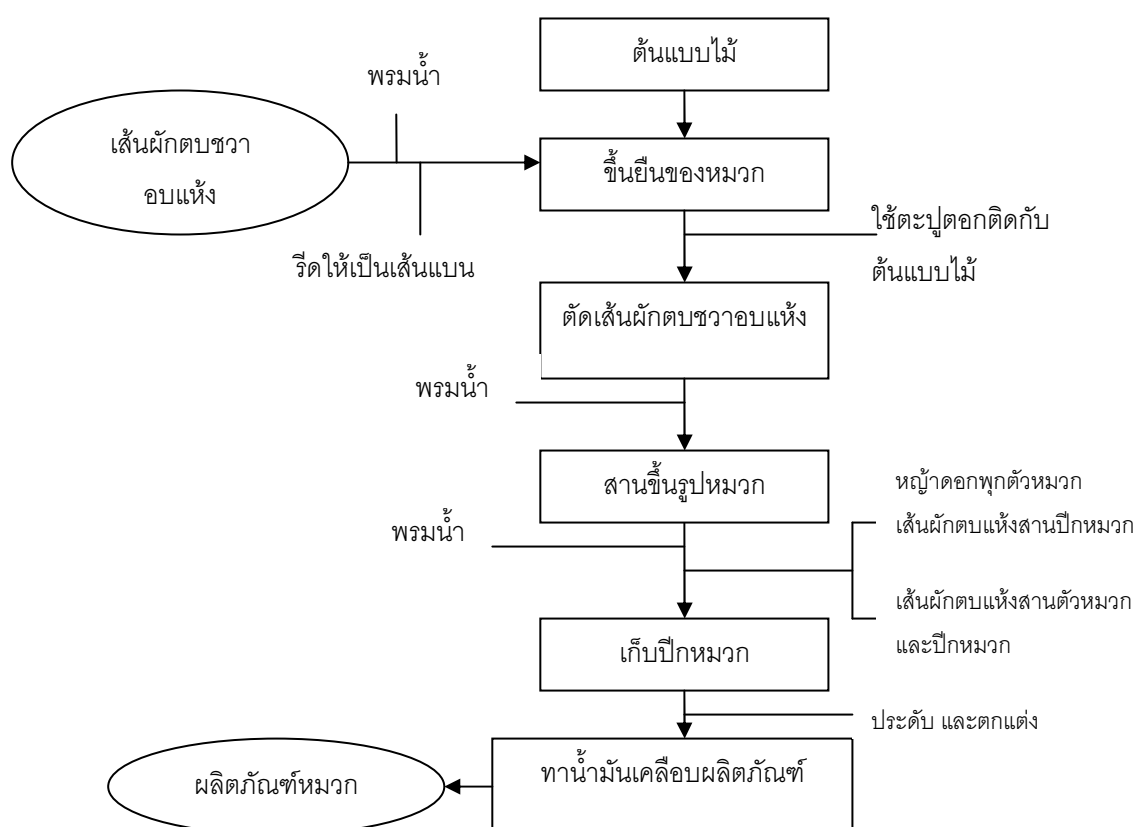
ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
หมวกควาบอย	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 150 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.020 ลิตร	<u>วัสดุ</u> - เข็มขนาด 4.5 นิ้ว - ตะปู - เข็มเย็บกระสอบ - สายวัด
หมวกผู้ชายปีกเล็ก	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 50 เส้น - หนั้วดอกพุก 100 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.008 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.017 ลิตร	- แปรงทาสี - แบบขึ้นรูปหมวก (ทุกขนาด) - ถุงพลาสติกใส <u>อุปกรณ์</u> - กระบอกฉีดน้ำ - กรรไกร
หมวกผู้หญิงปีกใหญ่	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น - หนั้วดอกพุก 100 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.020 ลิตร	- ค้อน - เครื่องรีดผักตบชวาแบบหมุนมือ
หมวกวิลสัน	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.010 ลิตร - น้ำมันวานิชไฮ 0.020 ลิตร	

ที่มา : จากการสำรวจ

กรรมวิธีการผลิต

การสาน การสานผลิตภัณฑ์หมวก การสานเริ่มต้นจากส่วนบนสุดของหมวก เรียงเส้นผักตบชวาเส้นยืนตามจำนวนที่ต้องการ ใช้ตะปูตอกติดกับต้นแบบไม้ จึงเริ่มสานขัดด้วยเส้นนอน ระหว่างการสานต้องใช้น้ำฉีดพรมเป็นระยะเพื่อไม่ให้ผักตบชวาและหนั้วดอกพุกแห้งกรอบ เมื่อสานขึ้นรูปตามที่ต้องการ ก็จะมีการเก็บปีกหมวก โดยตัดปลายผักตบชวาอบแห้งให้แหลมแล้วร้อยด้วยเข็ม 4.5 นิ้ว หรือ เข็มเย็บกระสอบ สอดเก็บไว้ให้เรียบร้อย

การตกแต่ง เมื่อทำการसानเสร็จแล้วจะต้องทำการเก็บรายละเอียด และตัดแต่งเส้นผักตบชวาที่มีการต่อเส้นให้สวยงาม แล้วทาเคลือบผิวกระเป๋าด้วยส่วนผสมของน้ำมันวานิชใส กับน้ำมันเบนซิน 91 ในอัตราส่วน 2:1 ทากแดด หรือทิ้งไว้ 1 วัน หมวกบางรูปแบบจะมีการตกแต่งดอกไม้ โดยการนำเส้นผักตบชวามาขดให้เป็นรูปดอกกุหลาบ เส้นเปียผูกเป็นรูปโบว์ และใบไม้ประดิษฐ์ (แผนภาพที่ 4.5)

แผนภาพที่ 4.5 ผังการผลิตหมวกผักตบชวา

4.6.4 การผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวาสานล้อมภาชนะ

ผลิตภัณฑ์ในกลุ่มนี้ จะใช้เส้นผักตบชวาทั้งเส้น ตัดให้ได้ขนาดที่ต้องการ ซึ่งมีการใช้วัสดุดิบและอุปกรณ์ ดังตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.24 วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์การผลิตผลิตภัณฑ์สานผักตบชวาล้อมภาชนะ

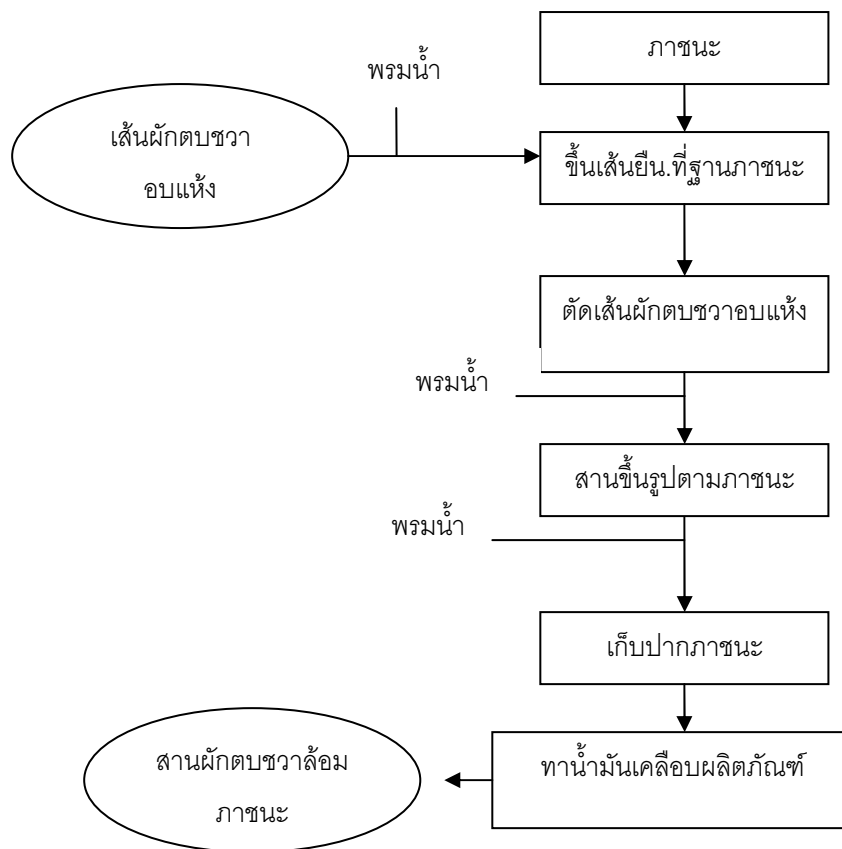
ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
สานผักตบชวาล้อมภาชนะ	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - เส้นผักตบชวาแห้ง 100 เส้น <u>วัตถุดิบรอง</u> - น้ำมันเบนซิน 95 0.013 ลิตร - น้ำมันวานิชสี 0.025 ลิตร	<u>วัสดุ</u> - เข็มเย็บกระสอบ - สายวัด - แปรงทาสี - ถุงพลาสติกใส <u>อุปกรณ์</u> - กระบอกฉีดน้ำ - กรรไกร

ที่มา : จากการสำรวจ

กรรมวิธีการผลิต

การสาน การสานผักตบชวาล้อมภาชนะจะทำการสานเริ่มต้นจากส่วนฐานภาชนะ เรียงเส้นผักตบชวาเส้นยืนตามจำนวนที่ต้องการ จึงเริ่มสานขัดด้วยเส้นนอน ระหว่างการสานต้องใช้น้ำฉีดพรมเป็นระยะเพื่อไม่ให้ผักตบชวาแห้ง เมื่อสานขึ้นรูปตามที่ต้องการ ก็จะมีการเก็บปีกขอบปาก โดยตัดปลายผักตบชวาขอบแห้งให้แหลมแล้วร้อยด้วย เข็มเย็บกระสอบ สอดเก็บไว้ให้เรียบร้อย

การตกแต่ง เมื่อทำการสานเสร็จแล้วจะต้องทำการเก็บรายละเอียด และตัดแต่งเส้นผักตบชวาที่มีการต่อเส้นให้สวยงาม แล้วทาเคลือบผิวกระเป๋าด้วยส่วนผสมของน้ำมันวานิชสี กับน้ำมันเบนซิน 95 ในอัตราส่วน 2:1 ตากแดด หรือทิ้งไว้ 1 วัน (แผนภาพที่ 4.6)

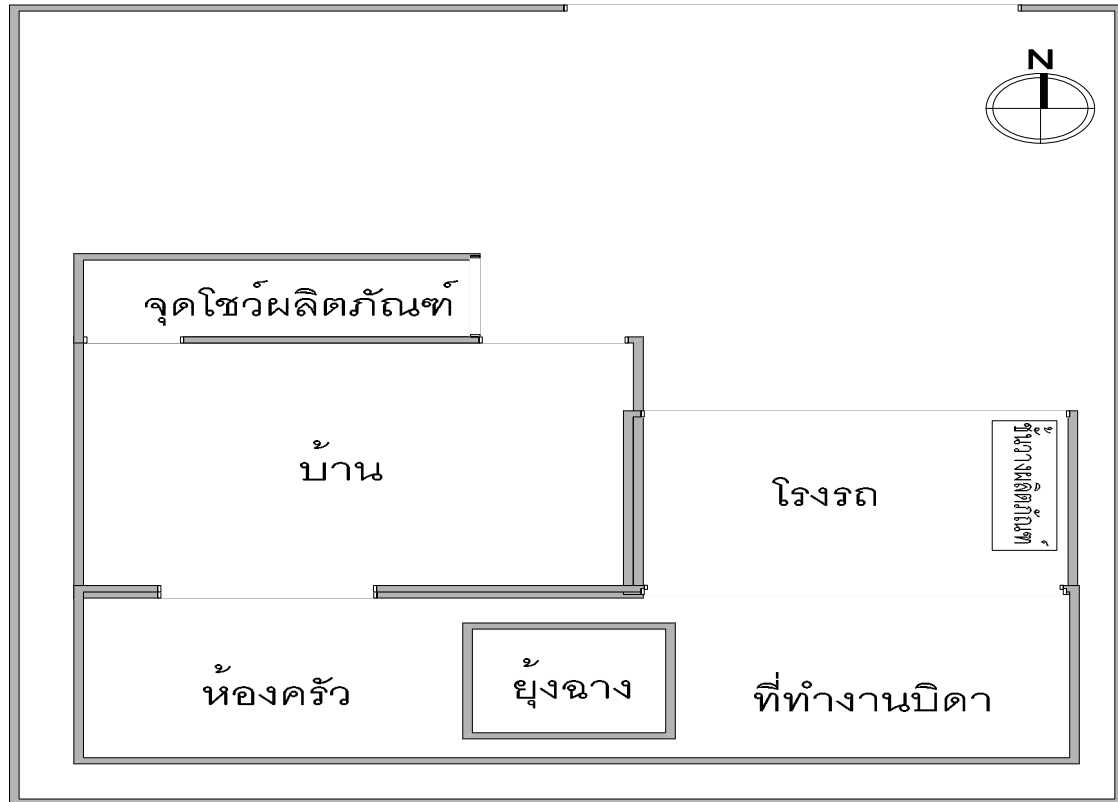

แผนภาพที่ 4.6 ผังการผลิตผลิตภัณฑ์สานผักตบชวาล้อมภาชนะ

4.7 การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต

การผลิตของกลุ่มฯ มีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิต คือในส่วนของการทำหมวก เดิม กลุ่มฯ จะใช้เครื่องหีบฝ้าย คือเครื่องที่แยกเมล็ดออกจากฝ้าย มารีดผักตบชวาให้เป็นเส้นแบนเรียบ แต่การใช้เครื่องมือดังกล่าว ทำให้เส้นผักตบชวาที่ได้ เรียบไม่เสมอกัน การตัดแบ่งจะได้เพียง 2 เส้น และมีเส้นสั้นๆ เนื่องจากช่องว่างของที่รีด ไม่สม่ำเสมอ จนปี พ.ศ. 2541 กลุ่มฯ ได้ขอความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าม่วง และได้รับการสนับสนุนเครื่องรีดผักตบชวามือ จำนวน 3 เครื่อง ทำให้กลุ่มฯ ประหยัดเส้นผักตบชวาจากเดิมเมื่อรีดแล้ว จะสามารถตัดแบ่งได้เพียง 2 เส้น เป็น 3 เส้น จากการรีดด้วยเครื่องรีด ส่วนกรรมวิธีการผลิตในส่วนอื่นๆ ยังใช้เทคโนโลยีแบบเดิมตั้งแต่เริ่มตั้งกลุ่มฯ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งการอบก้ามะถัน และการตัดเส้นด้วยกรรไกร

4.8 สภาพและผังของสถานที่ผลิต

แผนภาพที่ 4.7 ผังโรงเรือนของที่ทำการกลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง

สมาชิกจะทำการผลิตที่บ้านของตนเอง เมื่อผลิตผลิตภัณฑ์เรียบร้อยแล้ว จะนำมารวบรวมไว้ที่บ้านของประธานกลุ่มฯ โดยจะเก็บไว้ที่โรงรถ และวางโชว์ผลิตภัณฑ์ไว้ที่ระเบียงบ้านด้านหน้า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

โรงรถ มีชั้นเก็บผลิตภัณฑ์ที่รวบรวมก่อนส่งให้ลูกค้า และเครื่องรีดผักตบชวาแบบมือหมุน 3 เครื่อง

ระเบียงบ้าน จะมีตู้โชว์กระจก 1 ตู้ เพื่อวางโชว์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ

ลานหน้าบ้าน เป็นที่ประชุมกลุ่มฯ และใช้เป็นสถานที่อบรมสมาชิกกลุ่มฯ ในเรื่องต่างๆ ทั้งการเพิ่มทักษะการผลิต และเทคนิคการผลิต

การใช้บ้านประธาน เป็นที่ทำการกลุ่มฯ มีความสะดวก ในเรื่องของการติดต่อ เพราะมีอุปกรณ์สื่อสาร ทั้งโทรศัพท์บ้าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ มีโรงเก็บอุปกรณ์ และมีลานหน้าบ้านสำหรับให้สมาชิกได้ประชุมปรึกษากัน ในอนาคต หากกลุ่มฯ มีการขยายกำลังการผลิตมากขึ้น กลุ่มฯ เกรงว่า บ้านประธานอาจจะคับแคบ และไม่สะดวก โดยเฉพาะเรื่องเก็บผลิตภัณฑ์

4.9 การจัดการของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต

ในกระบวนการผลิต ในขั้นตอนของการเตรียมวัตถุดิบ จะมีของเสียเกิดขึ้น คือ ถ่านที่เผาไหม้ไม่หมด ซึ่งเมื่อถ่านมอดลงแล้ว จะมีเศษถ่านติดตามก้อนถ่าน ถ้ายังเผาไหม้ไม่หมด ก็จะนำถ่านเหล่านั้นมาตากแดด แล้วนำกลับไปใช้ เมื่อเผาอีกครั้งจะได้กลิ่นถ่านทำให้ต้องใช้ผ้าปิดจมูก ถ้าวานเผาไหม้หมดแล้วก็จะทิ้ง ซึ่งจากการสังเกตของสมาชิกบางคน พบว่า บริเวณที่ทิ้งเศษถ่าน ต้นไม้ ต้นหญ้าจะไม่ขึ้น

การสานผลิตภัณฑ์ ต้องมีการนำเส้นผักตบชวามาตัดเป็นเส้นเล็กๆ ให้ได้ขนาดตามต้องการ เส้นผักตบชวามีความกว้างไม่สม่ำเสมอ โคนต้นจะกว้างกว่าช่วงปลาย ทำให้มีเศษผักตบชวาที่เป็นเส้นสั้นๆ ไม่สามารถนำไปสานเป็นผลิตภัณฑ์ได้ สมาชิกจะนำไปเผาไฟ หรือถ้ามีจำนวนมากจะนำไปเป็นเชื้อเพลิงในการเผาถ่าน

4.10 การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์

การควบคุม และตรวจสอบคุณภาพ เป็นหน้าที่ของประธาน หากประธานไม่อยู่ รองประธานจะเป็นผู้ควบคุม และตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ โดยจะพิจารณาจากฝีมือการสาน ความละเอียด ตรงตามขนาด หากได้มาตรฐาน ก็จะรับซื้อในราคาที่กำหนด หากต่ำกว่ามาตรฐานมากจะลดราคารับซื้อ ซึ่งตัดสินโดยคณะกรรมการของกลุ่มฯ

4.11 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต

4.11.1 ปัญหาด้านการผลิต

กลุ่มฯ มีปัญหาทางด้านการผลิตดังต่อไปนี้

1. วัตถุดิบหลัก คือผักตบชวา มีราคาสูงขึ้น จากเดิม เคยซื้อ 100 ก้าน 10 บาท เป็น 100 ก้านละ 13บาท แหล่งวัตถุดิบอยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งอยู่ไกล การควบคุมคุณภาพของผักตบชวาแห้งทำได้ลำบาก เมื่อพ่อค้านำมาส่งให้ บางครั้งได้ก้านสั้น สีไม่สวย ก็ต้องซื้อ เพราะไม่มีวัตถุดิบในการผลิต

2. สมาชิกบางคนแพ้กลิ่นถ่าน เมื่อสานผลิตภัณฑ์ จะเกิดอาการผื่นคัน มีผื่นลอก แสบมือ มีสมาชิก 1 คนที่เลิกผลิตแล้วหันไปประกอบอาชีพขายกล้วยเดี่ยว

3. สมาชิกบางส่วนไม่ชอบกลิ่นของวานิช เมื่อได้กลิ่นแล้วจะเวียนศีรษะ เมื่อผลิตผลิตภัณฑ์เสร็จเรียบร้อยแล้วจะจ้างสมาชิกคนอื่น ลงวานิชให้ในราคาชิ้นเล็ก 5 บาท ชิ้นใหญ่ 10 บาท หากตนเองจะตกชิ้นละประมาณ 3 บาท ทำให้ต้นทุนของสมาชิกเพิ่ม

4. ฝีมือการสานเป็นผลิตภัณฑ์ของสมาชิกยังไม่ได้มาตรฐาน ยังยึดติดอยู่กับการผลิตแบบเดิมๆ แต่เวลารับซื้อต้องการราคาที่เท่ากับสมาชิกที่ฝีมือดี กลุ่มฯ มีการนำวิทยากรมาสอนอบรมให้ความรู้เพิ่มทักษะ อยู่เสมอ แต่ด้วยผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีความหลากหลาย ทำให้ฝีมือของสมาชิกยังไม่ได้มาตรฐาน

5. ผลิตภัณฑ์ ขึ้นร่างกาย ถ้าวานสานที่ไม่ทาวานิช (ลูกค้าไม่ให้ทาวานิช) โดยเฉพาะฤดูฝน ถึงแม้ว่าจะมีการอบถ่าน ก็ยังมีผลิตภัณฑ์บางส่วนที่ขึ้นรา ถ้าเป็นราขาว กลุ่มฯ จะนำไปซัก ตากแห้ง แล้วอบถ่าน หากเป็นสีดำ ไม่สามารถแก้ไขได้ ต้องนำไปเผาไฟ เพื่อไม่ให้แพร่ไปยังผลิตภัณฑ์ชิ้นอื่น

4.11.2 ความต้องการทางการผลิตของกลุ่มฯ

กลุ่มฯ มีความต้องการด้านการผลิต ดังนี้

กลุ่มฯ ต้องการเครื่องตัดเส้น 10 เครื่อง เพื่อให้สมาชิกได้ผลิตผลิตภัณฑ์ได้เร็วขึ้นผักตบชวาจะได้มีขนาดเท่ากัน เพราะปัจจุบันนี้ ใช้กรรไกรตัดเส้นผักตบชวา ทำให้ลำช้า และเส้นของผักตบไม่สม่ำเสมอ ผลิตภัณฑ์ที่ได้ยังไม่ได้มาตรฐาน

กลุ่มต้องการเครื่องอบลำไย 3 เครื่อง เพื่อจะได้อบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเรียบร้อยแล้ว ก่อนลงวานิช จะอบให้แห้งอีกครั้งหนึ่ง เพราะตอนสานผลิตภัณฑ์จะมีการพรมน้ำตลอด เพื่อให้เส้นผักตบชวา อ่อนตัว สานง่าย และเรียบสวย ซึ่งเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งของเชื้อรา หากอบอีกครั้ง จะทำให้ผลิตภัณฑ์แห้งสนิท และไม่ขึ้นรา

กลุ่มต้องการเครื่องรีดผักตบชวา อีก 10 เครื่อง จากเดิม มีอยู่ 3 เครื่อง เนื่องจากจะให้กระจาย อยู่ตามจุดต่างๆ ของหมู่บ้าน เพื่อที่สมาชิกไม่ต้องนำผักตบมารีดที่บ้านประธานกลุ่ม จะได้ประหยัดเวลา และไม่ต้องรอกหากมีสมาชิกหลายคนมารีดผักตบชวา

จากปัญหาผักตบชวามีราคาสูงขึ้น และควบคุมคุณภาพไม่ได้ กลุ่มฯ จึงมีแนวคิดที่จะปลูก ผักตบชวาเอง ในกว๊านพะเยาที่ติดกับหมู่บ้าน 50 ไร่ โดยจะให้ประชากรที่เป็นผู้ขายในหมู่บ้านเป็นผู้ดูแล และนำมาทำเป็นผักตบชวาแห้ง จำหน่ายให้สมาชิกในหมู่บ้านเพื่อลดต้นทุน สามารถควบคุมคุณภาพของผักตบชวา และจะเป็นการเพิ่มอาชีพในแก่บุคคลดังกล่าวด้วย ปัจจุบันได้ขออนุญาตสำนักงานประมงจังหวัดที่ดูแลพื้นที่ กว๊านพะเยา และอยู่ในขั้นตอนของการทำเอกสารของดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าว

กลุ่มฯ ต้องการที่ดินจำนวน 2 งาน พร้อมอาคารที่ทำการกลุ่มฯ เพื่อเป็นที่เก็บวัตถุดิบ ที่รวบรวมผลผลิต และเป็นร้านจำหน่ายสินค้าของกลุ่มฯ ปัจจุบันกลุ่มฯ ใช้เนื้อที่ในบ้านประธานเป็นที่รวบรวมผลผลิต และเป็นที่โชว์สินค้า ซึ่งกลุ่มฯ เห็นว่าคับแคบ และไม่สะดวกหลายอย่าง และเป็นบ้านอยู่อาศัย

4.12 ศักยภาพการผลิต

4.12.1 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์

จากผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มฯ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ในราคาขายส่งทั้งหมด (ตารางที่ 4.25) สามารถจัดลำดับผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพด้านอัตรายอดขายต่อยอดขายรวม คือ กระเป๋าสีเหลืองใหญ่ (ลายเป็ย 2) เปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์อื่น พบว่า สูงถึงร้อยละ 14.90 รองลงมา ได้แก่ สานผักตบชवाल้อม ภาชนะ มีค่าเท่ากับ 9.31 และกระเป๋ามงกุฎกลาง มีค่าเท่ากับ 7.51 เมื่อพิจารณา อัตรากำไรต่อต้นทุนรวม และอัตรากำไรต่อราคาผลผลิต หมวกวิลสัน มีค่าสูงสุด เท่ากับ 40.00 และ 0.02 รองลงมาคือ กระเป๋าสีเขียว (ลายเป็ย 2) มีค่าเท่ากับ 33.33 และ 0.01 และหมวกผู้ชายปีกเล็ก มีค่าเท่ากับ 31.25 และ 0.01 ตามลำดับ

4.12.2 ศักยภาพของปัจจัยการผลิต

ปัจจัยการผลิต ปัจจัยการผลิตหลักคือ ผักตบชวา ต้องสั่งมาจากจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีพ่อค้า นำมาส่งให้ ในระยะหลังเริ่มมีราคาสูงขึ้น บางครั้งผักตบชวาเส้นสั้น สีคล้ำไม่ได้มาตรฐาน แต่ต้องซื้อไว้เพราะไม่เช่นนั้นจะไม่มียอดผลิตในกลุ่มฯ ได้คิดแก้ไขปัญหาลำนี้ โดยมีโครงการจะปลูกผักตบชวาใช้เองในพื้นที่กว๊านพะเยา จำนวน 50 ไร่ หากโครงการนี้ประสบความสำเร็จ กลุ่มฯ จะมีแหล่งวัตถุดิบในท้องที่ ต้นทุนการ

ผลิต ก็จะลดลง และสามารถควบคุมคุณภาพของผักตบชวาได้ อีกทั้งยังสามารถจำหน่ายให้กลุ่มอื่นในจังหวัดพะเยา เป็นการเพิ่มรายได้ และเป็นรายได้เสริมให้แก่สมาชิกอีกทางหนึ่ง

แรงงาน กลุ่มมีสมาชิกที่มีความสามารถทางการผลิต โดยเฉพาะ การสานกระเป๋า หมวก ตะกร้า และการสานผักตบชวาล้อมภาชนะ ถึงแม้ว่าฝีมือการผลิตของสมาชิกบางคนยังต่ำกว่ามาตรฐาน กลุ่มฯ มีการนำวิทยากรจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 และวิทยากรจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานราชการ และเอกชน มาช่วยอบรม เพื่อพัฒนาฝีมือของสมาชิก อีกทั้งสอนลายสานใหม่ๆ และเทคนิคการสานเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ สวยงาม และมีมาตรฐานเดียวกัน

ทุน เมื่อกลุ่มฯ ได้รับรายการสั่งซื้อ ลูกค้าจะต้องมัดจำเป็นเงินสด 30% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งหมด และจ่ายส่วนที่เหลือเมื่อส่งมอบผลิตภัณฑ์แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาที่มีการรวบรวมผลิตภัณฑ์ ก่อนนำไปส่งให้ลูกค้า ต้องจ่ายเงินให้สมาชิก เมื่อนำผลิตภัณฑ์มาส่งที่ทำการกลุ่มฯ หากการผลิตจำนวนมาก และระยะเวลาในการส่งมอบนาน หรือในช่วงของการเปิดเทอม เดือนพฤษภาคม และเดือนพฤศจิกายน สมาชิกจะขอเบิกเงินก่อน แล้วค่อยผลิตผลิตภัณฑ์มาเพื่อให้ตัดหนี้ ซึ่งทำให้เงินหมุนเวียนในกลุ่มไม่เพียงพอ เป็นหน้าที่ของประธานที่ต้องสำรองเงินให้สมาชิกก่อน

รูปแบบผลิตภัณฑ์ กลุ่มฯ จะเน้นการผลิตกระเป๋าเป็นหลัก ประมาณ 70% หมวก 15% ตะกร้า 10% ส่วนการสานผักตบชวาล้อมภาชนะ คิดเป็น 5 % ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมด เพิ่งเริ่มทำตอนปี พ.ศ. 2544 ซึ่งจะมีการพัฒนารูปแบบจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้เกิดความหลากหลาย อีกทั้งมีการนำผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอื่นๆ มาจำหน่ายด้วย ทั้งกลุ่มเครือข่าย และนอกเครือข่าย ลูกค้าสามารถสั่งซื้อจากกลุ่มฯ ได้ โดยไม่ต้องไปติดต่อกลุ่มเหล่านั้นเอง

สถานที่ผลิต สมาชิกจะผลิตผลิตภัณฑ์ที่บ้านของตน แล้วนำมารวบรวมไว้ที่บ้านประธาน ซึ่งเป็นที่ทำการกลุ่มฯ อย่างไรก็ตามกลุ่มฯ ต้องการที่ทำการใหม่เพื่อเป็นที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และเป็นที่เก็บวัตถุดิบ และรวบรวมสินค้า อีกประการหนึ่งคือบ้านประธาน เป็นบ้านอยู่อาศัยไม่สะดวกในการเก็บรวบรวมผลิตภัณฑ์

4.12.3 ศักยภาพของกระบวนการผลิต

ในส่วนของกระบวนการผลิต สมาชิกมีความสามารถในการผลิต แต่การทำงานจะเป็นลักษณะผลิตในเวลาว่าง เป็นอาชีพเสริมมากกว่าเป็นอาชีพหลัก สมาชิกจึงไม่ค่อยตั้งใจ อยากรู้ทำ ทำ อยากรู้หยุดก็หยุด การผลิตจึงไม่เต็มกำลังการผลิต

ตารางที่ 4.25 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์กลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาสันปาม่วง

ผลิตภัณฑ์	หน่วย	ปริมาณ ขายส่ง	ราคา ซื้อ	ราคาขาย/ หน่วยส่ง	ต้นทุน รวม (บาท)	ยอดขาย/ปี (บาท)	อัตรายอดขายของ ผลิตภัณฑ์/ยอดขาย รวม	กำไรต่อ หน่วย (บาท)	กำไร รวม (บาท)	อัตรากำไร ต่อต้นทุน รวม	อัตรากำไร ต่อราคา ผลผลิต
			ต้นทุน กลุ่มฯ								
กระป๋องเครื่องดื่มโซดา(หลายดอกหมาก)	ใบ	60	150	170	9,000	10,200	3.17	20.00	1,200	0.01	11.76
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	140	130	150	18,200	21,000	6.52	20.00	2,800	0.01	13.33
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	85	90	100	7,650	8,500	2.64	10.00	850	0.00	10.00
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	75	65	80	4,875	6,000	1.86	15.00	1,125	0.01	18.75
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	50	50	60	2,500	3,000	0.93	10.00	500	0.00	16.67
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	5	120	140	600	700	0.22	20.00	100	0.01	14.29
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	10	100	110	1,000	1,100	0.34	10.00	100	0.00	9.09
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	15	70	90	1,050	1,350	0.42	20.00	300	0.01	22.22
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	20	50	70	1,000	1,400	0.43	20.00	400	0.01	28.57
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	5	130	150	650	750	0.23	20.00	100	0.01	13.33
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	25	100	120	2,500	3,000	0.93	20.00	500	0.01	16.67
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	5	70	90	350	450	0.14	20.00	100	0.01	22.22
กระป๋องเครื่องดื่มชา(หลายดอกหมาก)	ใบ	5	80	90	400	450	0.14	10.00	50	0.00	11.11

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	หน่วย	ปริมาณ ขายส่ง	ราคา		ราคาขาย/ หน่วยส่ง	ต้นทุน รวม (บาท)	ยอดขาย/ปี (บาท)	อัตรายอดขายของ ผลิตภัณฑ์/ยอดขาย รวม	กำไรต่อ หน่วย (บาท)	กำไร รวม (บาท)	อัตรากำไร ต่อต้นทุน รวม	อัตรากำไร ต่อราคา ผลผลิต
			ราคา ซื้อ	ต้นทุน กลุ่มฯ								
กระป๋องทรงรีใหญ่(ลายเป็ย 2)	ใบ	45	90		110	4,050	4,950	1.54	20.00	900	0.01	18.18
กระป๋องทรงรีกลาง(ลายเป็ย 2)	ใบ	55	80		90	4,400	4,950	1.54	10.00	550	0.00	11.11
กระป๋องทรงรีเล็ก(ลายเป็ย 2)	ใบ	92	70		80	6,440	7,360	2.28	10.00	920	0.00	12.50
กระป๋องสี่เหลี่ยมใหญ่(ลายเป็ย 2)	ใบ	400	100		120	40,000	48,000	14.90	20.00	8,000	0.01	16.67
กระป๋องสี่เหลี่ยมกลาง(ลายเป็ย 2)	ใบ	65	80		100	5,200	6,500	2.02	20.00	1,300	0.01	20.00
กระป๋องสี่เหลี่ยมเล็ก(ลายเป็ย 2)	ใบ	70	60		70	4,200	4,900	1.52	10.00	700	0.00	14.29
กระป๋องปากกว้างกลาง(ทรงรีลายเป็ย 2)	ใบ	15	80		100	1,200	1,500	0.47	20.00	300	0.01	20.00
กระป๋องแฉ่งมุมใหญ่(ทรงสี่เหลี่ยม)	ใบ	20	100		120	2,000	2,400	0.75	20.00	400	0.01	16.67
กระป๋องแฉ่งมุมกลาง(ทรงสี่เหลี่ยม)	ใบ	220	90		110	19,800	24,200	7.51	20.00	4,400	0.01	18.18
กระป๋องแฉ่งมุมเล็ก(ทรงสี่เหลี่ยม)	ใบ	30	70		90	2,100	2,700	0.84	20.00	600	0.01	22.22
กระป๋องคุณนาย(จับข้างลายตะกร้อ)	ใบ	10	100		120	1,000	1,200	0.37	20.00	200	0.01	16.67
กระป๋องคุณหญิง(จับข้างลายดอกหมาก)	ใบ	65	100		120	6,500	7,800	2.42	20.00	1,300	0.01	16.67
กระป๋องธุรกิจ(ลายเป็ย 2)	ใบ	35	120		130	4,200	4,550	1.41	10.00	350	0.00	7.69

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	หน่วย	ปริมาณ ขายส่ง	ราคาซื้อ		ราคาขาย/ หน่วยส่ง	ต้นทุน รวม (บาท)	ยอดขาย/ปี (บาท)	อัตรายอดขายของ ผลิตภัณฑ์/ยอดขาย รวม	กำไรต่อ หน่วย (บาท)	กำไร รวม (บาท)	อัตรากำไร ต่อต้นทุน รวม	อัตรากำไร ต่อราคา ผลิต
			ซื้อ	ต้นทุน กลุ่มฯ								
ผลิตภัณฑ์	ใบ	80	40		60	3,200	4,800	1.49	20.00	1,600	0.01	33.33
	ใบ	70	80		100	5,600	7,000	2.17	20.00	1,400	0.01	20.00
	ใบ	25	80		100	2,000	2,500	0.78	20.00	500	0.01	20.00
	ใบ	35	110		130	3,850	4,550	1.41	20.00	700	0.01	15.38
	ใบ	5	75		100	375	500	0.16	25.00	125	0.01	25.00
	ใบ	30	100		120	3,000	3,600	1.12	20.00	600	0.01	16.67
	ใบ	30	80		90	2,400	2,700	0.84	10.00	300	0.00	11.11
	ใบ	10	100		110	1,000	1,100	0.34	10.00	100	0.00	9.09
	ใบ	65	80		90	5,200	5,850	1.82	10.00	650	0.00	11.11
	ใบ	45	50		65	2,250	2,925	0.91	15.00	675	0.01	23.08
ผลิตภัณฑ์	ใบ	10	100		120	1,000	1,200	0.37	20.00	200	0.01	16.67
	ใบ	15	80		100	1,200	1,500	0.47	20.00	300	0.01	20.00
	ใบ	125	100		120	12,500	15,000	4.66	20.00	2,500	0.01	16.67

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	หน่วย	ปริมาณ ขายส่ง	ราคารับซื้อ		ราคาขาย/ หน่วยส่ง	ต้นทุน รวม (บาท)	ยอดขาย/ปี (บาท)	อัตรายอดขายของ ผลิตภัณฑ์/ยอดขาย รวม	กำไรต่อ หน่วย (บาท)	กำไร รวม (บาท)	อัตรากำไร ต่อต้นทุน รวม	อัตรากำไร ต่อราคา ผลผลิต
			ราคา	ต้นทุน กลุ่มฯ								
ตะกร้าสี่เหลี่ยมกลาง(ลายเปี๋ย 1)	ใบ	75	80		100	6,000	7,500	2.33	20.00	1,500	0.01	20.00
ตะกร้าสี่เหลี่ยมเล็ก(ลายเปี๋ย 1)	ใบ	130	60		70	7,800	9,100	2.83	10.00	1,300	0.00	14.29
หมวกควาบอย	ใบ	20	100		120	2,000	2,400	0.75	20.00	400	0.01	16.67
หมวกผู้ชายปีกเล็ก	ใบ	150	55		80	8,250	12,000	3.73	25.00	3,750	0.01	31.25
หมวกผู้หญิงปีกใหญ่	ใบ	45	100		120	4,500	5,400	1.68	20.00	900	0.01	16.67
หมวกวิลสัน	ใบ	50	60		100	3,000	5,000	1.55	40.00	2,000	0.02	40.00
σανผ้ากบชวาล้อมภาชนะ	ใบ	300	80		100	24,000	30,000	9.31	20.00	6,000	0.01	20.00
ผลิตภัณฑ์อื่นๆ						14,866	18,583	5.77		3,717		
รวม						264,856	322,118.00	100		.		

ที่มา : จากการสำรวจ และการคำนวณ

บทที่ 5

การตลาด

5.1 การบริหารการตลาดและการวางแผนการตลาด

5.1.1 การบริหารการตลาด

การบริหารการตลาดของกลุ่มฯ เป็นหน้าที่ของนางผ่องศรีประธานกลุ่มฯ โดยมีหน้าที่ติดต่อกับลูกค้า เจรจาต่อรองราคา กำหนดระยะเวลาในการผลิต การเก็บเงินมัดจำร้อยละ 30 และการส่งผลิตภัณฑ์ให้ลูกค้า

ตอนเริ่มตั้งกลุ่มฯ การหาตลาดเริ่มโดยการให้สมาชิกผลิตผลิตภัณฑ์ที่ตนถนัด เช่น กระเป๋า ตะกร้า และหมวก รวบรวมไปออกงานแสดงสินค้าตามหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในลักษณะการรวบรวมกันขาย กลุ่มฯ จะประชุมเพื่อกำหนดราคาในแต่ละผลิตภัณฑ์ที่สมาชิกจะได้รับ แล้วจะให้สมาชิกที่ไปออกร้านตั้งราคาขายปลีกใหม่ ให้ครอบคลุมกับค่าใช้จ่ายในการขาย เช่น ค่าอาหาร ค่าสถานที่ ค่าที่พักของสมาชิกที่ไปออกร้าน และค่าตอบแทนการขายของสมาชิก ผลิตภัณฑ์ชิ้นใดจำหน่ายได้ ก็จะหักกำไรเข้ากลุ่มชิ้นละ 5 บาท ที่เหลือให้สมาชิกเจ้าของผลิตภัณฑ์ หากจำหน่ายไม่ได้จะนำไปรวมกันออกร้านในคราวต่อไป ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ผลิตภัณฑ์ของสมาชิกบางคนไม่ได้ขาย ทำให้ไม่มีรายได้ กลุ่มฯ จึงได้เปลี่ยนวิธีการใหม่ โดยการรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก ในราคาที่กลุ่มฯ กำหนดไว้แทน เมื่อกลุ่มฯ ได้ออกร้านในงานต่างๆ ทั้งใน และต่างจังหวัด ทำให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ทำให้มีลูกค้าจากกรุงเทพฯ เชียงใหม่ น่าน เชียงราย พะเยา และลูกค้ารายย่อย มีรายการสั่งซื้อมาที่กลุ่มฯ ทำให้สมาชิกมีการผลิตผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยกลุ่มฯ จะจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้ลูกค้าในราคาขายส่ง ในการขนส่ง กลุ่มฯ จะใช้ถุงดำ ขนาด 40 X 40 นิ้ว บรรจุผลิตภัณฑ์ ขนส่งโดยรถขนส่งของบริษัทตะวันตก โดยค่าขนส่งลูกค้าต้องเป็นผู้รับผิดชอบ

กลุ่มฯ ยังเป็นที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานต่างๆ กลุ่มแม่บ้านกลุ่มอื่นๆ มีการเชิญสมาชิกในกลุ่มฯ ให้เป็นวิทยากรสอนการสานผักตบชวาตามกลุ่มที่ผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวา เมื่อมีลายใหม่ๆ แบบใหม่ๆ จะมีนักพัฒนาอาชีพซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มฯ เป็นผู้ศึกษา แกะลาย และสอนให้สมาชิกในกลุ่มฯ และสอนสมาชิกในเครือข่ายผลิต รองประธานกลุ่มฯ ได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์สอนการสานผักตบชวาที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

5.1.2 การวางแผนการตลาด

กลุ่มฯ เน้นการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามงานออกร้านแสดงสินค้าต่างๆ ทั้งใน และต่างจังหวัด ทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และกลุ่มฯ ติดต่อกันเอง

การวางแผนในอนาคต กลุ่มฯ จะเป็นศูนย์กลางของผลิตภัณฑ์ผักตบชวาของตำบลสันปาม่วง โดยมีการรวมกลุ่มทุกกลุ่มในตำบลที่มีการผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวา ให้เป็นเครือข่าย เพื่อให้การกำหนดราคาเป็นราคาเดียวกัน มาตรฐานการผลิต และการกระจายรายการสั่งซื้อ ซึ่งในขณะนี้ได้ดำเนินการในขั้นเลือกตั้งคณะกรรมการ และจะกำหนดข้อบังคับ และเงื่อนไขของเครือข่าย และจากโครงการที่ตำบลสันปาม่วงจะให้

หมู่บ้านสันป่าม่วงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพราะมีพื้นที่ติดกว๊านพะเยา กลุ่มฯ จะตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผักตบชวา เพื่อจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามา และเป็นศูนย์การประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มด้วย

5.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

ในปี พ.ศ. 2540 กลุ่มฯ ได้ผลิตผลิตภัณฑ์ตามความถนัดของสมาชิก คือ กระจ่าง หมวก และ ตะกร้า ซึ่งเป็นรูปแบบที่สมาชิกเคยผลิต ต่อมากลุ่มฯ ได้รับการอบรมจากวิทยากรจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนมาสอนการออกแบบผลิตภัณฑ์ จึงทำผลิตภัณฑ์ออกเป็นหลายขนาด เช่นกระจ่างถือครึ่งวงกลม จากเดิมผลิตแค่ 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ได้เพิ่มขนาดจัมโบ้ ในส่วนของหุระเป่าจากเดิมนำสายไฟมาขัดเป็นวงกลมแล้วนำเอาเส้นเปียพันรอบ เป็นหุระ และไม้ กลุ่มฯ ได้ปรับปรุงทรงกระจ่างจากครึ่งวงกลม ให้เป็นกระจ่างทรงสี่เหลี่ยม มีการนำผักตบชวามาทำเป็นดอกไม้ประดับตกแต่งกระจ่างพร้อมใบไม้พลาสติก และนำกระดุมไม้มาติดเพื่อความสวยงาม กระจ่างรูปแบบอื่นๆ ก็มีการปรับเปลี่ยนขนาด พัฒนาให้มีทั้งกระจ่างถือและกระจ่างสะพาย ในส่วนของตะกร้า และหมวก ก็มีการนำดอกไม้ พร้อมใบไม้พลาสติกมาประดับเหมือนกัน และมีการเพิ่มขนาดตะกร้าเป็น ขนาดใหญ่ กลาง และขนาดเล็ก

ในปี พ.ศ. 2543.ในหมู่บ้านได้มีการตั้งกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ประธานจึงได้นำผลิตภัณฑ์กระจ่างที่รับซื้อจากกลุ่มฯ ไปให้กลุ่มทอผ้าผ้าดิบ เพื่อความสวยงาม สามารถได้บรรจุของชิ้นเล็กๆ ได้ เป็นการเพิ่มรูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายขึ้น ในปี พ.ศ. 2544 ได้มีบริษัทโกลเด้นท์โลดส์ เอเชียนอาร์ท จำกัด อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำภาชนะต่างๆ เช่นแจกัน หม้อ และถาดไม้ เป็นต้น มาให้กลุ่มฯ สานผักตบชวล้อมภาชนะเหล่านี้ (ตารางที่ 5.1)

เดิม กลุ่มฯ ใช้กล่องกระดาษบรรจุผลิตภัณฑ์ส่งให้ลูกค้า แต่สามารถบรรจุได้น้อยขึ้น ต้องใช้กล่องหลายใบ อีกทั้งราคากล่องกระดาษเฉลี่ยใบละ 5 ทำให้มีต้นทุนเพิ่มขึ้น ปี พ.ศ. 2542 กลุ่มฯ จึงเปลี่ยนมาใช้ถุงดำขนาด 40 X 40 นิ้ว บรรจุแทน ซึ่งสามารถบรรจุได้ในปริมาณมาก ราคาถูกกว่าใช้กล่องกระดาษ แต่มีข้อจำกัดในการขนส่ง คือ หากมีของหนักทับ จะทำให้ผลิตภัณฑ์เสียรูปทรง ต้นปี พ.ศ. 2544กลุ่มฯ ได้ลองเปลี่ยนมาใช้ถุงพลาสติกบรรจุเสื้อผ้าแบบ 2 ชั้น ปรากฏว่าผลิตภัณฑ์เสียหายน้อย แต่ราคาสูง ใบละ 70 -80 บาท ทำให้กลุ่มฯ กลับมาใช้ถุงดำเหมือนเดิม

ตารางที่ 5.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวามูลนิธิบ้านสันป่าม่วง

ชนิดของผลิตภัณฑ์	2540	2541	2542	2543	2544
กระจ่าง	●	●	●	●	●
ตะกร้า	●	●	●	●	●
หมวก	●	●	●		
สานผักตบชวล้อมภาชนะ					●
บรรจุภัณฑ์	●		●	●	●

หมายเหตุ: —> ช่วงที่มีการผลิต --> ช่วงที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ที่มา : จากการสำรวจ

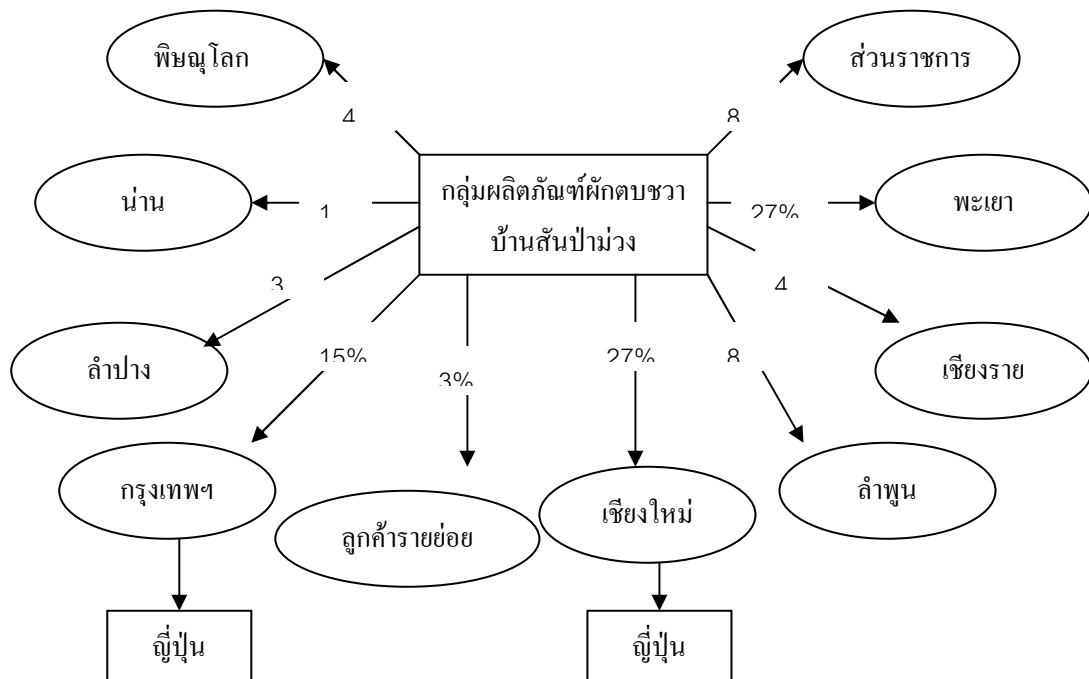

5.3 ช่องทางการจัดจำหน่าย

5.3.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ จะมีจำหน่ายทั่วไปในเขตภาคเหนือ โดยลูกค้าที่มีคำสั่งซื้อมากที่สุดคือ จังหวัดเชียงใหม่คิดเป็น 27% ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดซึ่งลูกค้าจะนำไปขายปลีกตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เช่น บ้านถวาย บ่อสร้างสันกำแพง ตลาดไนท์บาซาร์ และบริษัทโกลเด้นท์โลดส์ เอเชียนอาร์ท ซึ่งเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ไปยังประเทศญี่ปุ่น จังหวัดพะเยา คิดเป็น 27% ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดทั้งหมด ลูกค้าจะนำผลิตภัณฑ์ขายปลีกในร้านของตน และตามงานต่างๆ และลูกค้าจากกรุงเทพฯ 15% ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมด ลูกค้าจะนำไปขายปลีกที่สวนจตุจักร ในห้างสรรพสินค้า และมีการส่งออกประเทศญี่ปุ่น (แผนภาพ 5.1)

ผลิตภัณฑ์จักสานผักตบชวา มีการผลิตกันอย่างแพร่หลายในจังหวัดพะเยา ในเขตอำเภอเมืองก็มีหลายกลุ่มฯ ด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านสาวใต้ กลุ่มจักสานบ้านต้าเหล้า กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านแม่ใส และ กลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านบ่อแก้ว เป็นต้น รูปแบบการผลิต อาจจะแตกต่างกัน หรือเหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความถนัด การหาลูกค้าขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละกลุ่มฯ ส่วนมากจะมีลูกค้าประจำของตัวเอง ราคาจำหน่ายแต่ละกลุ่มฯ จะกำหนดเอง ซึ่งมีความแตกต่างกันไม่มากนัก

แผนภาพที่ 5.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง

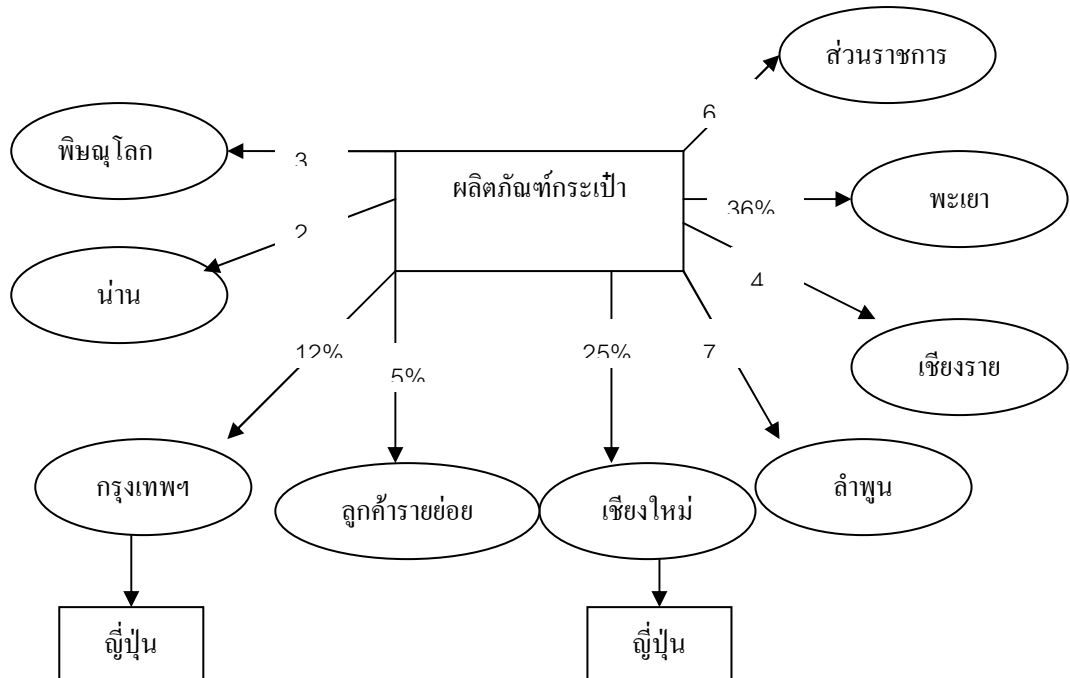
5.3.2 ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์กระเป๋ากลุ่มฯ ได้จำหน่ายให้ลูกค้าในจังหวัดพะเยามากที่สุดคิดเป็น 36% ของผลิตภัณฑ์กระเป๋าทันหมด ลูกค้าจะนำไปขายปลีกในร้านของตน ตามสถานที่ท่องเที่ยว และตามงานต่างๆ รองลงมาคือลูกค้าในจังหวัดเชียงใหม่คิดเป็น 25% ของผลิตภัณฑ์กระเป๋าทันหมดซึ่งลูกค้าจะนำไปขายปลีกตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เช่นบ้านถวาย บ่อสร้างสันกำแพง ตลาดไนท์บาซาร์ และบริษัทโกลเด้นท์โลดส์ เอเชียนอาร์ท ซึ่งเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ไปยังประเทศญี่ปุ่น และลูกค้าจากกรุงเทพฯ คิดเป็น 12% ของผลิตภัณฑ์กระเป๋าทันหมด ลูกค้าจะนำไปขายปลีกที่สวนจตุจักร ในห้างสรรพสินค้า และมีการส่งออกประเทศญี่ปุ่น (แผนภาพ 5.2)

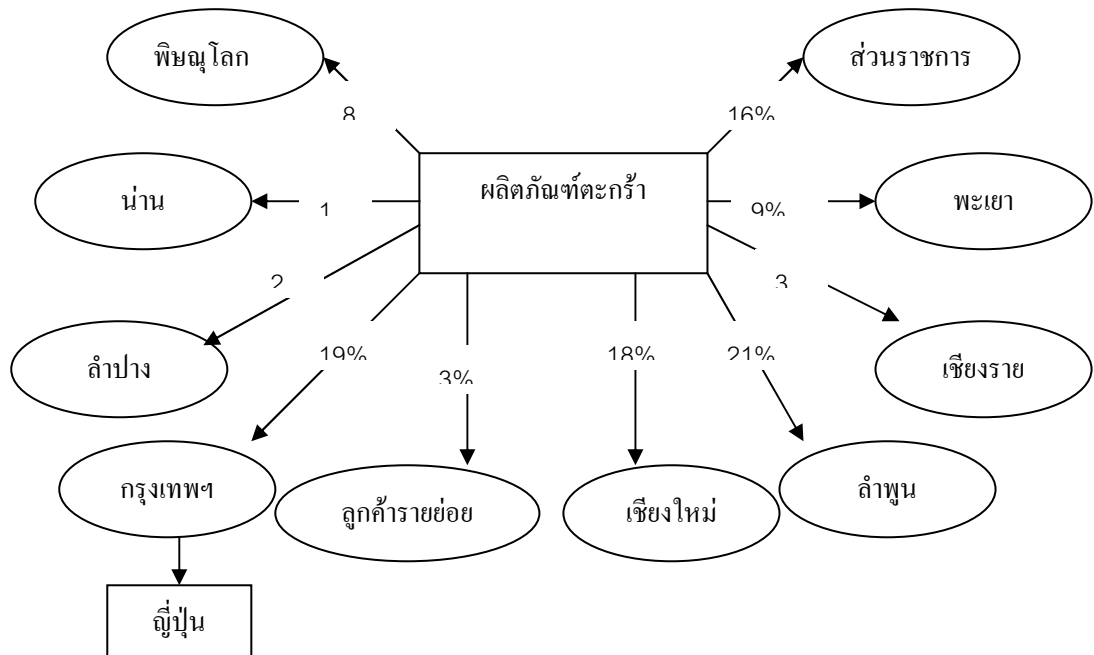
ผลิตภัณฑ์ตะกร้ากลุ่มฯ ได้จำหน่ายให้ลูกค้าในจังหวัดลำพูนมากที่สุดคิดเป็น 21% ของผลิตภัณฑ์ตะกร้าทั้งหมด ลูกค้าจะนำไปขายปลีกในร้านของตน รองลงมาคือลูกค้าในกรุงเทพฯ คิดเป็น 19% ของผลิตภัณฑ์ตะกร้าทั้งหมด ลูกค้าจะนำไปขายปลีกที่สวนจตุจักร ในห้างสรรพสินค้า และมีการส่งออกประเทศญี่ปุ่น ลูกค้าในจังหวัดเชียงใหม่คิดเป็น 18% ของผลิตภัณฑ์ตะกร้าทั้งหมดซึ่งลูกค้าจะนำไปขายปลีกตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เช่นบ้านถวาย บ่อสร้างสันกำแพง ตลาดไนท์บาซาร์ นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการคิดเป็น 16% ของผลิตภัณฑ์ตะกร้าทั้งหมด ลูกค้านิยมนำไปจัดเป็นกระเช้าของขวัญให้ผู้ใหญ่ในวันสำคัญ การเยี่ยมเยียน และขอบคุณหน่วยงานต่างๆ (แผนภาพ 5.3)

ผลิตภัณฑ์หมวกกลุ่มฯ จำหน่ายให้ลูกค้าจากกรุงเทพฯ คิดเป็น 20% ของผลิตภัณฑ์หมวกทั้งหมด ลูกค้าจะนำไปขายปลีกที่สวนจตุจักร ในห้างสรรพสินค้า และมีการส่งออกประเทศญี่ปุ่น รองลงมาเป็นหน่วยงานราชการคิดเป็น 17% ของผลิตภัณฑ์หมวกทั้งหมด และกลุ่มฯ จำหน่ายให้ลูกค้าในจังหวัดลำพูนคิดเป็น 14% ของผลิตภัณฑ์หมวกทั้งหมด ลูกค้าจะนำไปขายปลีกในร้านของตน (แผนภาพ 5.4)

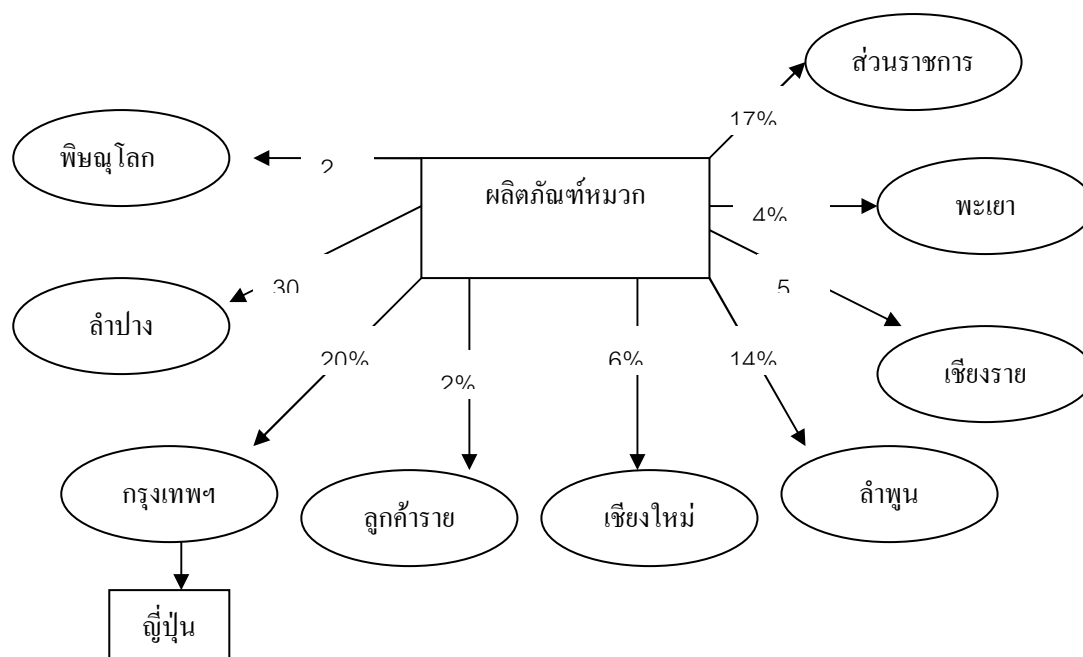
กลุ่มฯ ได้สานักตบชาวล้อมภาชนะส่งให้บริษัทโกลเด้นท์โลดส์ เอเชียนอาร์ท จำกัด อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยบริษัทฯ จะนำผลิตภัณฑ์ต่าง เช่น โคมไฟ หม้อดิน กระถาง และถาดไม้ มาให้กลุ่มฯ สานักตบชาวล้อมให้มีความสวยงาม แล้วนำไปติดตราสินค้า แล้วนำส่งออกไปจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่น โดยเริ่มผลิตตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา (แผนภาพที่ 5.5)

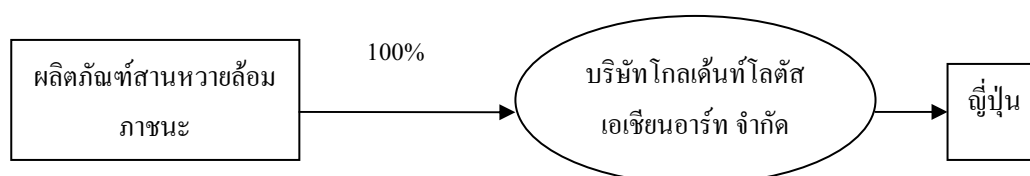
แผนภาพที่ 5.2 ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์กระเป๋

แผนภาพที่ 5.3 ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตะกร้า

แผนภาพที่ 5.4 ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์หมวก

แผนภาพที่ 5.5 ช่องทางการจำหน่ายการสานผักตบชวาล้อมภาชนะ

5.4 ราคาและการตั้งราคา

กลุ่มฯ จะรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิกในราคาที่กลุ่มฯ กำหนดขึ้น (Make up) จากการประชุมของกลุ่มฯ โดยกลุ่มฯ จะบวกตั้งแต่ 10 – 30 บาทต่อชิ้น เป็นราคาขายส่งที่กลุ่มฯ (Mark on) ในกรณีที่ต้องส่งให้ลูกค้าต่างจังหวัด กลุ่มฯ จะคิดเท่ากับราคาขายส่งที่กลุ่มฯ แต่ลูกค้าจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง หรือตัดราคาขายส่งให้ประธาน แล้วให้จัดการในเรื่องการขนส่งให้ลูกค้า แล้วกำหนดราคาจำหน่ายให้ลูกค้าอีกทีหนึ่ง ในส่วนของการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ กลุ่มฯ จะคิดราคาขายเท่ากับราคาขายปลีกที่กลุ่มฯ และให้สมาชิกที่ไปจำหน่าย

บวกกำไรเพิ่มเอง ให้ครอบคลุมรายจ่ายในการออกร้าน และค่าตอบแทนของสมาชิกที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ราคาผลิตภัณฑ์แสดงดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2   ราคาสินค้า

ผลิตภัณฑ์	ราคา (บาท)	
	รับซื้อจากสมาชิก	ขายส่ง
กระเป๋าครีวงกลมจัมโบ้ (ลายดอกหมาก)	150	170
กระเป๋าครีวงกลมใหญ่(ลายดอกหมาก)	130	150
กระเป๋าครีวงกลมกลาง(ลายดอกหมาก)	90	100
กระเป๋าครีวงกลมเล็ก(ลายดอกหมาก)	65	80
กระเป๋าครีวงกลมจิ๋ว(ลายดอกหมาก)	50	60
กระเป๋าทรงแตงโมจัมโบ้(ลายดอกหมาก)	120	140
กระเป๋าทรงแตงโมใหญ่(ลายดอกหมาก)	100	110
กระเป๋าทรงแตงโมกลาง(ลายดอกหมาก)	70	90
กระเป๋าทรงแตงโมเล็ก(ลายดอกหมาก)	50	70
กระเป๋าร้าใหญ่(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)	130	150
กระเป๋าร้ากลาง(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)	100	120
กระเป๋าร้าเล็ก(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)	70	90
กระเป๋าทรงบ้านกลาง(ลายเปี๊ยะ 2)	80	90
กระเป๋าทรงรีใหญ่(ลายเปี๊ยะ 2)	90	110
กระเป๋าทรงรีกลาง(ลายเปี๊ยะ 2)	80	90
กระเป๋าทรงรีเล็ก(ลายเปี๊ยะ 2)	70	80
กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่(ลายเปี๊ยะ 2)	100	120
กระเป๋าสี่เหลี่ยมกลาง(ลายเปี๊ยะ 2)	80	100
กระเป๋าสี่เหลี่ยมเล็ก(ลายเปี๊ยะ 2)	60	70
กระเป๋ากว้างกลาง(ทรงรีลายเปี๊ยะ 2)	80	100
กระเป๋ามงกุฎใหญ่	100	120
กระเป๋ามงกุฎกลาง	90	110
กระเป๋ามงกุฎเล็ก	70	90
กระเป๋าคูณนาย(จีบข้างลายตะกร้อ)	100	120
กระเป๋าคูณหญิง(ลายดอกหมาก)	100	120

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	ราคา (บาท)	
	รับซื้อจากสมาชิก	ขายส่ง
กระเป๋ารูจีจ(ลายเป็ย 2)	120	130
กระเป๋าชิง(ลายเป็ย 2)	40	60
เป้(ลายตะกร้อ)	80	100
เป้(ลายเป็ย 2)	80	100
ย่ามใหญ่ (ลายไทย)	110	130
ย่ามเล็ก(ลายไทย)	75	100
ตะกร้าคอกห่านใหญ่ (ลายเป็ย 2)	100	120
ตะกร้าคอกห่านเล็ก(ลายเป็ย 2)	80	90
ตะกร้าทรงรีใหญ่(ลายเป็ย 2)	100	110
ตะกร้าทรงรีกลาง(ลายเป็ย 2)	80	90
ตะกร้าทรงรีเล็ก(ลายเป็ย 2)	50	65
ตะกร้าทรงเรือใหญ่(ลายเป็ย 2)	100	120
ตะกร้าทรงเรือกลาง(ลายเป็ย 2)	80	100
ตะกร้าสี่เหลี่ยมใหญ่(ลายเป็ย 2)	100	120
ตะกร้าสี่เหลี่ยมกลาง(ลายเป็ย 2)	80	100
ตะกร้าสี่เหลี่ยมเล็ก(ลายเป็ย 2)	60	70
หมวกควาบอย	100	120
หมวกผู้ชายปีกเล็ก	55	80
หมวกผู้หญิงปีกใหญ่	100	120
หมวกวิลิสัน	60	80
การสานหวายล้อมภาชนะ	80	100

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ 5.3 เมื่อนำต้นทุนการผลิตของสมาชิก มาพิจารณาเปรียบเทียบกับราคารับซื้อของกลุ่มฯ พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนต่างมากที่สุด คือ กระเป๋ามงกุฎกลาง(ทรงสี่เหลี่ยม) มีส่วนต่างใบละ 27.67 บาท รองลงมาคือ สานผักตบชวาล้อมภาชนะ ขึ้นละ 18.28 บาท ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ขาดทุนมากที่สุด คือ กระเป๋าชิง (ลายเป็ย 2) ขาดทุนผืนละ 3.78 บาท เมื่อพิจารณาต้นทุน (กลุ่มฯ) การผลิตและการตลาด เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับราคาขายส่ง ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนต่างมากที่สุด คือ หมวกผู้ชายปีกเล็ก ใบละ 14.78 บาท รองลงมาได้แก่ ย่ามเล็ก(ลายไทย) มีส่วนต่างใบละ 13.65 บาท ส่วนผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนต่างน้อยที่สุด คือ กระเป๋าครีวงกลมใหญ่(ลายดอกหมาก) ใบละ 2.98 บาท

จากการคำนวณการตั้งราคาจากราคารับซื้อของกลุ่ม (Mark up) พบว่า ผลผลิตพันธุ์ที่ให้กำไรต่อราคาขายรับซื้อมากที่สุดคือ กระเป๋ามงกุฎกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม) ร้อยละ 30.74 รองลงมาคือ สานผักตบชวาล้อมภาชนะ ร้อยละ 22.85 ส่วนผลผลิตพันธุ์ที่ขาดทุนมากที่สุด คือ กระเป๋าซึ่ง (ลายเปื้อน 2) ขาดทุนร้อยละ 9.45 ผลผลิตพันธุ์ที่ให้กำไรต่อราคาขายส่งมากที่สุดคือ หมวกผู้ชายปีกเล็ก ร้อยละ 22.66 รองลงมา คือ ได้แก่ กระเป๋าทรงเตี้ยโมเล็ก (ลายดอกหมาก) ร้อยละ 17.22 ส่วนผลผลิตพันธุ์ที่ได้กำไรน้อยที่สุด คือ กระเป๋าครีวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมาก) ร้อยละ 1.98 รายละเอียดของแต่ละผลผลิตพันธุ์ มีดังนี้

กระเป๋าครีวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมาก) มีต้นทุนการผลิตของสมาชิกจากการวิเคราะห์ เท่ากับ 121.10 บาท ราคารับซื้อ 130 บาท ซึ่งมีส่วนต่างของราคาขายรับซื้อกับต้นทุนการผลิต เท่ากับ 8.90 บาท ดังนั้น เมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายรับซื้อของกลุ่มฯ พบว่า การตั้งราคาจากราคารับซื้อ (Mark up) สมาชิกมีกำไร ร้อยละ 6.85 ของราคาขายรับซื้อ กระเป๋าครีวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมาก) ราคาขายส่ง ไบละ 150 บาท มีต้นทุนการตลาด ไบละ 17.025 บาท ดังนั้น ต้นทุน (กลุ่มฯ) การผลิต และการตลาด เท่ากับ 147.03 บาท ส่วนต่างของราคาขายส่งกับต้นทุนการผลิตและการตลาด เท่ากับ 2.98 บาท เมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายส่ง พบว่า การตั้งราคาจากต้นทุน (Mark on) กลุ่มฯ มีกำไรร้อยละ 1.98 ของต้นทุน

กระเป๋าทรงเตี้ยโมกลาง (ลายดอกหมาก) มีต้นทุนการผลิตของสมาชิกจากการวิเคราะห์ เท่ากับ 61.08 บาท ราคาขายรับซื้อ 70 บาท ซึ่งมีส่วนต่างของราคาขายรับซื้อกับต้นทุนการผลิต เท่ากับ 8.92 บาท ดังนั้น เมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายรับซื้อของกลุ่มฯ พบว่า การตั้งราคาจากราคารับซื้อ (Mark up) สมาชิกมีกำไร ร้อยละ 12.74 ของราคาขายรับซื้อ กระเป๋าทรงเตี้ยโมกลาง (ลายดอกหมาก) ราคาขายส่ง ไบละ 90 บาท มีต้นทุนการตลาด ไบละ 10.26 บาท ดังนั้น ต้นทุน (กลุ่มฯ) การผลิต และการตลาด เท่ากับ 80.26 บาท ส่วนต่างของราคาขายส่งกับต้นทุนการผลิตและการตลาด เท่ากับ 9.74 บาท เมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายส่ง พบว่า การตั้งราคาจากต้นทุน (Mark on) กลุ่มฯ มีกำไรร้อยละ 10.82 ของต้นทุน

กระเป๋าทรงเตี้ยโมเล็ก (ลายดอกหมาก) มีต้นทุนการผลิตของสมาชิกจากการวิเคราะห์ เท่ากับ 45.28 บาท ราคาขายรับซื้อ 50 บาท ซึ่งมีส่วนต่างของราคาขายรับซื้อกับต้นทุนการผลิต เท่ากับ 4.72 บาท ดังนั้นเมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายรับซื้อของกลุ่มฯ พบว่า การตั้งราคาจากราคารับซื้อ (Mark up) สมาชิกมีกำไรร้อยละ 9.44 ของราคาขายรับซื้อ กระเป๋าทรงเตี้ยโมเล็ก (ลายดอกหมาก) ราคาขายส่ง ไบละ 70 บาท มีต้นทุนการตลาด ไบละ 7.95 บาท ดังนั้น ต้นทุน (กลุ่มฯ) การผลิต และการตลาด เท่ากับ 57.95 บาท ส่วนต่างของราคาขายส่งกับต้นทุนการผลิตและการตลาด เท่ากับ 12.0674 บาท เมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายส่ง พบว่า การตั้งราคาจากต้นทุน (Mark on) กลุ่มฯ มีกำไรร้อยละ 17.22 ของต้นทุน

กระเป๋าทรงชาว์เล็ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก) มีต้นทุนการผลิตของสมาชิกจากการวิเคราะห์ เท่ากับ 59.63 บาท ราคาขายรับซื้อ 70 บาท ซึ่งมีส่วนต่างของราคาขายรับซื้อกับต้นทุนการผลิต เท่ากับ 10.37 บาท ดังนั้นเมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายรับซื้อของกลุ่มฯ พบว่า การตั้งราคาจากราคารับซื้อ (Mark up) สมาชิกมีกำไรร้อยละ 14.81ของราคาขายรับซื้อ กระเป๋าทรงชาว์เล็ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก) ราคาขายส่ง ไบละ 90 บาท มีต้นทุนการตลาด ไบละ 10.22 บาท ดังนั้น ต้นทุน (กลุ่มฯ) การผลิต และการตลาด เท่ากับ80.22 บาท ส่วนต่างของราคาขายส่งกับต้นทุนการผลิตและการตลาด เท่ากับ 9.78 บาท เมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายส่ง พบว่า การตั้งราคาจากต้นทุน (Mark on) กลุ่มฯ มีกำไรร้อยละ 12.19 ของต้นทุน

หมวดผู้ชายปีกเล็ก มีต้นทุนการผลิตของสมาชิกจากการวิเคราะห์ เท่ากับ 46.62 บาท ราคารับซื้อ 55 บาท ซึ่งมีส่วนต่างของราคาขายรับซื้อกับต้นทุนการผลิต เท่ากับ 8.38 บาท ดังนั้นเมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคารับซื้อของกลุ่มฯ พบว่า การตั้งราคาจากราคารับซื้อ (Mark up) สมาชิกมีกำไรร้อยละ 15.24 ของราคารับซื้อ

หมวดผู้ชายปีกเล็ก ราคาขายส่ง ใบละ 80 บาท มีต้นทุนการตลาด ใบละ 10.22 บาท ดังนั้น ต้นทุน (กลุ่มฯ) การผลิต และการตลาด เท่ากับ 65.22 บาท ส่วนต่างของราคาขายส่งกับต้นทุนการผลิตและการตลาด เท่ากับ 14.78

บาท เมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายส่ง พบว่า การตั้งราคาจากต้นทุน (Mark on) กลุ่มฯ มีกำไรร้อยละ 22.66 ของต้นทุน

หมวดวิลสัน มีต้นทุนการผลิตของสมาชิกจากการวิเคราะห์ เท่ากับ 63.42 บาท ราคารับซื้อ 60 บาท ซึ่งมีส่วนต่างของราคาขายรับซื้อกับต้นทุนการผลิต เท่ากับ -3.42 บาท ดังนั้นเมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายรับซื้อของกลุ่มฯ พบว่า การตั้งราคาจากราคารับซื้อ (Mark up) สมาชิกขาดทุนร้อยละ 5.70 ของราคารับซื้อ หมวดวิลสัน ราคาขายส่ง ใบละ 80 บาท มีต้นทุนการตลาด ใบละ 9.08 บาท ดังนั้น ต้นทุน (กลุ่มฯ) การผลิต และการตลาด เท่ากับ 69.08 บาท ส่วนต่างของราคาขายส่งกับต้นทุนการผลิตและการตลาด เท่ากับ 10.92 บาท เมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายส่ง พบว่า การตั้งราคาจากต้นทุน (Mark on) กลุ่มฯ มีกำไรร้อยละ 15.81 ของต้นทุน

สวนผักตบชวาล้อมภาชนะ มีต้นทุนการผลิตของสมาชิกจากการวิเคราะห์ เท่ากับ 61.72 บาท ราคารับซื้อ 80 บาท ซึ่งมีส่วนต่างของราคาขายรับซื้อกับต้นทุนการผลิต เท่ากับ 18.28 บาท ดังนั้นเมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคารับซื้อของกลุ่มฯ พบว่า การตั้งราคาจากราคารับซื้อ (Mark up) สมาชิกได้กำไรร้อยละ 22.85 ของราคารับซื้อ สวนผักตบชวาล้อมภาชนะ ราคาขายส่ง ใบละ 100 บาท มีต้นทุนการตลาด ใบละ 11.35 บาท ดังนั้น ต้นทุน (กลุ่มฯ) การผลิต และการตลาด เท่ากับ 91.35 บาท ส่วนต่างของราคาขายส่งกับต้นทุนการผลิต และการตลาด เท่ากับ 8.65 บาท เมื่อนำมาคำนวณถึงการตั้งราคาขายส่ง พบว่า การตั้งราคาจากต้นทุน (Mark on) กลุ่มฯ มีกำไรร้อยละ 9.47 ของต้นทุน

ตารางที่ 5.3 เปรียบเทียบราคาขายส่ง ราคาขายปลีก กับต้นทุนการผลิตและการตลาด

รายการ	กระเป๋าคึ่งวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมาก)	กระเป๋าทรงเต่งไม่กลาง (ลายดอกหมาก)	กระเป๋าทรงเต่งไม่เล็ก (ลายดอกหมาก)
	ต้นทุนจากการวิเคราะห์	ต้นทุนจากการวิเคราะห์	ต้นทุนจากการวิเคราะห์
1. ต้นทุนการผลิตสมาชิก	121.10	61.08	45.28
2. ราคาที่รับซื้อจากสมาชิก	130	70	50
3. ส่วนต่างของราคาซื้อต่อจากสมาชิก กับต้นทุนการผลิตของสมาชิก(2)-(1)	8.90	8.92	4.72
4. (Mark up)	6.85	12.74	9.44
5. ต้นทุนการตลาด	17.03	10.26	7.95
6. ราคาขายส่ง	150	90	70
7. ต้นทุน (กลุ่ม)การผลิต และการตลาด (2)+(5)	147.03	80.26	57.95
8. ส่วนต่างของราคาขายส่ง (ไม่รวมการจัดส่ง)			
กับต้นทุนการผลิตและการตลาด (6)-(7)	2.98	9.74	12.06
9. (Mark on)	1.98	10.82	17.22

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

รายการ	กระเป๋ารำลึก(ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา)	กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่(ลายเปี๊ยะ 2)	กระเป๋าสี่เหลี่ยม
	ต้นทุนจากการวิเคราะห์	ต้นทุนจากการวิเคราะห์	ต้นทุนจากการวิเคราะห์
1. ต้นทุนการผลิตสมาชิก	59.63	99.10	62.33
2. ราคาที่รับซื้อจากสมาชิก	70	100	90
3. ส่วนต่างของราคาซื้อต่อจากสมาชิก			
กับต้นทุนการผลิตของสมาชิก(2)-(1)	10.37	0.90	27.67
4. (Mark up)	14.81	0.90	30.74
5. ต้นทุนการตลาด	10.22	13.62	12.49
6. ราคาขายส่ง	90	120	110
7. ต้นทุน (กลุ่มฯ)การผลิต และการตลาด (2)+(5)	80.22	113.62	102.49
8. ส่วนต่างของราคาขายส่ง (ไม่รวมการจัดส่ง)			
กับต้นทุนการผลิตและการตลาด (6)-(7)	9.78	6.38	7.51
9. (Mark on)	12.19	5.32	6.83

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

รายการ	กระแสเข้า/ออก (ล้านบาท)	กำไรสุทธิ (ล้านบาท)	รวมจากผู้ขายปลีก	
			กำไรสุทธิ (ล้านบาท)	ต้นทุนจากการวิเคราะห์
1. ต้นทุนการผลิตสมาชิก	43.78		59.44	46.62
2. ราคาที่รับซื้อจากสมาชิก	40		75	55
3. ส่วนต่างของราคาซื้อต่อจากสมาชิก				
กับต้นทุนการผลิตของสมาชิก(2)-(1)	-3.78		15.56	8.38
4. (Mark up)	-9.45		20.75	15.24
5. ต้นทุนการตลาด	6.81		11.35	10.22
6. ราคาขายส่ง	60		100	80
7. ต้นทุน (กลุ่ม)การผลิต และการตลาด (2)+(5)	46.81		86.35	65.22
8. ส่วนต่างของราคาขายส่ง (ไม่รวมการจัดส่ง)				
กับต้นทุนการผลิตและการตลาด (6)-(7)	13.19		13.65	14.78
9. (Mark on)	28.18		15.81	22.66

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

รายการ	หมวดสินค้า	มูลค่าต่อครัวเรือน	
		มูลค่าต่อครัวเรือน	มูลค่าต่อครัวเรือน
1. ต้นทุนการผลิตสมาชิก		63.42	61.72
2. ราคาที่รับซื้อจากสมาชิก		60	80
3. ส่วนต่างของราคาซื้อต่อจากสมาชิก			
กับต้นทุนการผลิตของสมาชิก(2)-(1)		-3.42	18.28
4. (Mark up)		-5.70	22.85
5. ต้นทุนการตลาด		9.08	11.35
6. ราคาขายส่ง		80	100
7. ต้นทุน (กลุ่ม)การผลิต และการตลาด (2)+(5)		69.08	91.35
8. ส่วนต่างของราคาขายส่ง (ไม่รวมการจัดส่ง) กับต้นทุนการผลิตและการตลาด (6)-(7)		10.92	8.65
9. (Mark on)		15.81	9.47

5.5 การส่งเสริมการขาย

ลูกค้าประจำ สามารถชำระค่าผลิตภัณฑ์ หลังจากได้รับผลิตภัณฑ์แล้ว 10 วัน บริษัทโนวีซ่า จำกัด ได้นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ไปเสนอขายที่เว็บไซต์ www.NOVICA.COM. เป็นการเพิ่มช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ อีกทางหนึ่ง กลุ่มฯ มีการออกร้านประชาสัมพันธ์ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผักตบชวาตามงานออกร้านแสดงสินค้าต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยภาครัฐ และเอกชน ทั้งใน และต่างจังหวัด ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 กลุ่มฯ ได้ออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดังตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.4 การออกร้านจำหน่ายสินค้าของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาสันปาม่วง

งานออกร้าน	วัน เดือน ปี
งานแสดงสินค้าองค์กรเครือข่ายพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ณ โรงแรมลิ้มเต็กตึก จังหวัดเชียงราย	2 กรกฎาคม 2543
งานสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จัดโดยคณะกรรมการพัฒนาชุมชน ณ ห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์รามคำแหง	9 – 15 พฤศจิกายน 2543
งานนิทรรศการ “ของดี 4 ภาคเหนือ” จัดโดยกรมพัฒนาชุมชน ณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2 บางนาตราด	2 – 12 ธันวาคม พ.ศ. 2543
งานนิทรรศการเนื่องในงานนิทรรศการจักรยานครบรอบ 100 ปี สมเด็จพระเจ้า ๓ สวณสมเด็จพระเจ้า ๓ บริเวณริมกว๊านพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	ประมาณเดือนธันวาคม 2543
งานฤดูหนาวและงานกาชาดจังหวัดพะเยา ปี พ.ศ. 2544	
งานแสดง และจำหน่ายสินค้าธุรกิจชุมชน ปี พ.ศ. 2544 จัดโดยกระทรวงพาณิชย์ ณ โรงแรมดุสิตไฮแลนด์ กรุงเทพฯ	28 ธันวาคม 2543 – 5 มกราคม 2544
วันสหกรณ์แห่งชาติ ณ สวนอัมพร พ.ศ. 2544	6 – 10 มกราคม .2544
งานเปิดป้ายสำนักงานสหกรณ์การเกษตร อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	22 มกราคม 2544
งานบวงสรวงพ่อขุนงำเมือง ณ สวนสมเด็จพระเจ้า ๓ ริมกว๊านพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	5 – 14 มีนาคม 2544
งานลิ้มรสเชียงราย	เดือนพฤษภาคม 2544
งานแสดงหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ของ 8 จังหวัดภาคเหนือ ณ บริเวณของประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่	1 – 9 กันยายน. 2544
งานของเทศกาลของขวัญของที่ระลึก ณ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่	30 พฤศจิกายน - 10 ธันวาคม. 2544
งานวันเกษตรแห่งชาติ ณ สถานีวิทยุแม่เหียะ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	25 – 31 มกราคม 2545

ที่มา : จากการสัมภาษณ์

5.5.1 วิธีการรักษาลูกค้าเก่า

กลุ่มฯ จะผลิตให้ตรงต่อตามเวลาที่ลูกค้า และในการชำระค่าผลิตภัณฑ์ หากลูกค้ามีปัญหาเรื่องเงิน กลุ่มฯ จะยืดเวลาให้อีก 10 วัน

5.5.2 วิธีการหาลูกค้าใหม่

กลุ่มฯ จะเน้นการออกร้านจำหน่ายสินค้า ตามงานต่างๆ ของภาครัฐและเอกชน ในการออกร้านแต่ละครั้ง จะมีลูกค้ารายใหม่ๆ เข้ามาติดต่อและมีคำสั่งซื้อมายังกลุ่มฯ ถ้าลูกค้าอยู่ในพื้นที่ที่ไปออกร้าน ประธาน หรือคณะกรรมการ จะเดินทางไปที่บ้านหรือร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของลูกค้า เพื่อดูความมั่นคง ความน่าเชื่อถือ และสามารถติดตามได้ หากเกิดปัญหาในการชำระค่าผลิตภัณฑ์ เมื่อผ่านการพิจารณาแล้วกลุ่มฯ จึงจะผลิตตามคำสั่งซื้อของลูกค้า

5.6 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการตลาด

5.6.1 ปัญหาด้านการตลาด

1. จากการสัมภาษณ์ ปัจจุบัน กลุ่มฯ ได้ใช้บ้านประธานเป็นที่รวบรวมผลิตภัณฑ์ แต่ไม่มีสถานที่เก็บ ที่มีดัด ต้องเก็บไว้ในโรงรถ บางครั้งส่งผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เช่น รูปทรงบิดเบี้ยว และเกิดเชื้อราขึ้นได้

2. กลุ่มฯ ใช้ถุงดำขนาด 40x40 นิ้ว บรรจุผลิตภัณฑ์ส่งให้ลูกค้า หากการขนส่งไม่ดีมีสิ่งของทับ ผลิตภัณฑ์จะเสียรูปทรงทำให้ลูกค้าส่งของคืน หากใช้กล่องกระดาษ ก็จะบรรจุได้น้อย กล่องหาซื้อยาก และราคาแพงตกกล่องละ 5 - 10 บาท กลุ่มฯ เคยใช้ถุงบรรจุเสื้อผ้าแบบ 2 ชั้น ผลที่ได้เป็นที่พอใจมาก บรรจุผลิตภัณฑ์ได้มาก ผลิตภัณฑ์ไม่เสียรูปทรง แต่ถุงใส่เสื้อผ้ามีราคาแพงใบละ 70 - 80 บาท ลูกค้าบางรายไม่ส่งถุงคืนให้กลุ่มฯ ทำให้ต้องกลับมาใช้ถุงดำเหมือนเดิม

5.6.2 ความต้องการทางการตลาดของกลุ่มฯ

1. กลุ่มฯ ต้องการสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ และเป็นที่เก็บรวบรวมผลิตภัณฑ์ โดยมีโครงการที่จะซื้อที่ดินจำนวน 2 งาน บริเวณกลางหมู่บ้าน เพื่อสร้างที่ทำการศูนย์ และเป็นที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยจะให้สมาชิกเวียนกันอยู่ไปจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยประธานได้เขียนโครงการเสนอต่อหลายหน่วยงาน โดยขอรับการสนับสนุนจำนวน 500,000 บาท แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุน กลุ่มฯ จึงได้มีแนวคิดที่จะจัดทอดผ้าป่าเพื่อหาทุนก่อสร้างศูนย์ดังกล่าว

2. กลุ่มฯ ต้องการใช้บรรจุภัณฑ์ลักษณะเดียวกับถุงใส่เสื้อผ้า 2 ชั้นที่สามารถบรรจุผลิตภัณฑ์จำนวนมาก และไม่ทำให้รูปทรงเสียหาย ในราคาที่ไม่แพง

5.7 ศักยภาพทางการตลาด

กลุ่มฯ มีฝ่ายพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายใหม่ๆ มาสอนให้สมาชิก และยังสอนสมาชิกในเครือข่าย และยังมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย โดยการเพิ่มการตกแต่ง เปลี่ยนรูปแบบ เช่น กระเป๋ามีการติดกระดุม ติดดอกไม้ เปลี่ยนจากกระเป๋าทึบเป็นกระเป๋าสะพาย เพิ่ม ลวดขนาดของกระเป๋านุ่ม ผ้า

ด้านใน และติดชิป เป็นต้น เมื่อมีรายการสั่งซื้อจำนวนมากจะได้ผลิตได้ทันตามคำสั่งซื้อ ในส่วนของผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ ไม่สามารถผลิตได้ เมื่อมีคำสั่งซื้อของลูกค้า กลุ่มฯจะส่งต่อให้กลุ่มเครือข่ายเป็นผู้ผลิต แต่ผู้รวบรวม และจำหน่ายยังเป็นหน้าที่ของกลุ่มฯ ทำให้ลูกค้าส่วนใหญ่จะมาติดต่อที่กลุ่มฯ เพียงแห่งเดียวก็จะได้ผลิตภัณฑ์ตามที่ต้องการ

กลุ่มฯ จะเน้นการออกร้านจำหน่ายสินค้าโดยผ่านหน่วยงานทางราชการ เช่นพาณิชย์จังหวัด ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 และสำนักงานพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทั้งใน และต่างจังหวัด ทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป จากการที่กลุ่มฯ ได้เป็นกลุ่มอาชีพดีเด่น ชนะเลิศการประกวดระดับจังหวัดทำให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป เมื่อลูกค้าต้องการผลิตภัณฑ์ผักตบชวา มักจะมาติดต่อที่กลุ่มฯ ก่อนเสมอ ทั้งลูกค้ารายใหญ่ และลูกค้ารายย่อย นอกจากนี้ ยังมีบริษัทโนวิกา จำกัด ได้นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ไปเสนอขายที่ www.NOVICA.COM. เป็นการเพิ่มช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ อีกทางหนึ่ง

องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าม่วง ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในปี พ.ศ. 2545 จำนวน 240,000 บาท ในการก่อสร้างศูนย์ฝึกอาชีพบ้านสันป่าม่วงใต้ จำนวน 1 หลัง เพื่อเป็นที่ฝึกอาชีพด้านการแปรรูปผักตบชวา และด้านอื่นๆ ที่ประชาชนต้องการ อีกทั้งเป็นศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผักตบชวาของกลุ่มฯ ด้วย และกลุ่มฯ ยังจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวน 30,000 บาท เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มฯ และยังมีโครงการฝึกอบรมเพิ่มทักษะในการผลิตให้สมาชิกในกลุ่ม และนอกกลุ่ม

บทที่ 6

การเงิน

6.1 การบริหารการเงินและการวางแผนการเงิน

6.1.1 การบริหารการเงิน

ด้านการจัดการการเงินของกลุ่มฯ จะอยู่ในรูปของคณะกรรมการ โดยเฉพาะในเรื่องการอนุมัติเงินกู้ของสมาชิก เงินออมทรัพย์เพื่อการผลิต การดูแลเรื่องการรับจ่ายเงินของกลุ่มฯ จะเป็นหน้าที่ของประธานกลุ่มฯ โดยจะทำหน้าที่ในการทำบัญชีรับจ่ายในแต่ละวัน การออกบิลเงินสดให้ลูกค้า ตลอดจนการดูแลบัญชีเงินฝากในธนาคารของกลุ่มฯ ส่วนนางมาลี เรือนทอง ตำแหน่งเหรัญญิก จะทำหน้าที่ในการเก็บเงินออมทรัพย์จากสมาชิก แล้วนำส่งให้ประธานกลุ่มฯ ต่อไป ประธานจะเป็นผู้สรุปให้คณะกรรมการ และสมาชิกทราบตอนสิ้นปี

ในคำสั่งซื้อของลูกค้าทุกครั้ง กลุ่มฯ จะเก็บเงินมัดจำร้อยละ 30 ของมูลค่าสินค้า เพื่อประกันความเสี่ยงในกรณีที่ลูกค้ามีคำสั่งซื้อแล้วไม่มารับสินค้า และเงินจำนวนดังกล่าว กลุ่มฯ จะได้ใช้ในการรวบรวมผลิตภัณฑ์ของสมาชิก ซึ่งกลุ่มฯ จะจ่ายเงินสดให้สมาชิกทันทีเมื่อได้รับผลิตภัณฑ์ เพราะสมาชิกต้องมีการใช้จ่ายทุกวัน เมื่อส่งมอบผลิตภัณฑ์ให้กับลูกค้าครบตามจำนวน ลูกค้าต้องชำระเงินส่วนที่เหลือทันที ซึ่งหากกลุ่มฯ ไม่สามารถผลิตได้ตามที่กำหนดไว้ กลุ่มฯ ต้องชำระค่าเสียหายให้ลูกค้าเป็นสองเท่าของมูลค่าสินค้า ที่ผ่านมากกลุ่มฯ ยังไม่เคยชำระค่าเสียหาย เพราะหากมีรายการสั่งซื้อที่เกินกำลังการผลิต และไม่สามารถกระจายให้กลุ่มเครือข่ายกลุ่มฯ ก็จะไม่รับคำสั่งซื้อนั้น

ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้ลูกค้าทุกครั้ง กลุ่มฯ จะออกบิลเงินสดที่หัวบิลเป็นชื่อกลุ่มฯ ให้ลูกค้า แต่ไม่ได้เรียงลำดับของเล่ม และเลขที่บิล หยิบได้เล่มใดก็จะเขียนเล่มนั้น ซึ่งกลุ่มฯ มีบิลเงินสดจำนวน 10 เล่ม บางครั้งการตรวจสอบรายการผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าแต่ละคนที่ซื้อไป ต้องใช้เวลาในการค้นหา ส่วนรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ กลุ่มฯ จะนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิกต่อไป

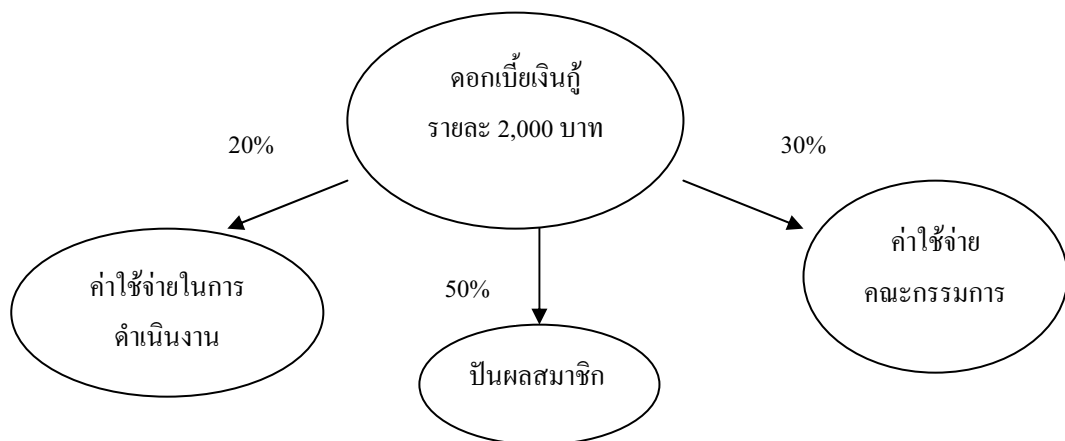
การทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่มฯ ใช้รูปแบบจากสหกรณ์จังหวัดพะเยา โดยประธาน และเหรัญญิกได้ไปอบรมจากหน่วยงานดังกล่าว ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 ก่อนหน้านี้นี้กลุ่มฯ ไม่ได้ทำบัญชี แต่จะบันทึกเฉพาะรายการรับซื้อจากสมาชิกแต่ละคน และหักเงินเข้ากลุ่มฯ ขึ้นละ 5 บาท ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวกลุ่มฯ ร้อยละ 50 ได้นำมาเป็นเงินค่าใช้จ่ายในการออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามงานต่างๆ การอบรมศึกษาดูงาน ซึ่งการอบรมของสมาชิก ระยะใกล้ หรือในจังหวัด จะได้เบี้ยเลี้ยง วันละ 100 บาท ระยะไกลหรือต่างจังหวัดจะได้เบี้ยเลี้ยงวันละ 200 – 300 บาท แล้วแต่การพิจารณาของคณะกรรมการ อีกร้อยละ 50 เมื่อสิ้นปีจะมีการปันผลให้สมาชิกตามจำนวนการผลิตของสมาชิกแต่ละคน ในการบันทึกการขายการผลิตของสมาชิก การจัดการค่อนข้างยุ่งยาก เพราะประธานต้องเป็นผู้บันทึก และเป็นผู้คำนวณยอดเงินปันผล จึงได้ประชุมปรึกษากันเพื่อหาวิธีจัดการให้เหมาะสม ที่ประชุมจึงพิจารณา โดยให้หักเงินเข้ากลุ่มฯ เฉพาะรายการที่เป็นคำสั่งซื้อของลูกค้าตั้งแต่ 500 ขึ้นขึ้นไป และไม่มีการปันผล เมื่อมีมติเป็นเอกฉันท์ จึงเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2543

กลุ่มฯ ได้ให้สมาชิกกู้ยืมเงิน เพื่อนำไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการจัดซื้อวัตถุดิบในการผลิต รายละเอียด 2,000 บาท สมาชิกต้องส่งคืนเดือนละ 200 บาท ระยะเวลา 11 เดือน โดยมีระเบียบข้อบังคับในการกู้ยืมเงิน ดังนี้

1. มีภูมิลำเนา หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านไม่น้อยกว่า 1 ปี
2. จะต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มผักตบชวา
3. ให้ความร่วมมือและมีความสามัคคีในกลุ่มสมาชิกเป็นอย่างดี
4. ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการกลุ่มผักตบชวา
5. จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
6. สมาชิกที่จะขอกู้เงินจะต้องนำเงินไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้
7. ในการกู้ยืมในครั้งต่อไป คณะกรรมการจะพิจารณาให้กู้ได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกชำระเงินกู้ตาม

สัญญา หากการชำระไม่เป็นไปตามสัญญาการกู้ยืม คณะกรรมการจะไม่ให้กู้ยืมเงิน ยกเว้นแต่มีเหตุจำเป็น จะต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการ

ถ้าสมาชิกไม่ส่งเงินเงินยืมภายใน 5 วัน ทางกลุ่มฯ จะให้คณะกรรมการออกติดตาม และจะต้องเสียค่าติดตามครั้งละ 30 บาท

แผนภาพที่ 6.1 สัดส่วนการใช้ดอกเบี้ยเงินกู้ของกลุ่มฯ

6.1.2 การวางแผนการเงิน

ในส่วนดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจากการให้สมาชิกกู้ยืม กลุ่มฯ ได้แบ่งออกเป็นร้อยละ 20 เป็นค่าใช้จ่ายของกลุ่มฯ ในด้านต่างๆ 30% เป็นค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการ และ ร้อยละ 50 เป็นเงินปันผลสมาชิกตามจำนวนหุ้น (แผนภาพที่ 6.1) สิ้นปี พ.ศ. 2545 กลุ่มฯ จะเริ่มปันผลเป็นครั้งแรก

การวางแผนในอนาคต เมื่อกลุ่มฯ ตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผักตบชวา กลุ่มฯ จะกู้เงินเป็นทุนหมุนเวียนอีก 50,000 บาท เพื่อรับซื้อผลิตภัณฑ์เป็นเงินสดจากสมาชิก และกลุ่มเครือข่าย และเพื่อเป็นเงินทุนสำรองยามฉุกเฉิน

6.2 แหล่งเงินทุน

เมื่อปี พ.ศ. 2540 ที่กลุ่มฯ เริ่มก่อตั้ง ได้มีการระดมทุนโดยใช้ชื่อว่ากลุ่มออมทรัพย์ มีสมาชิกจำนวน 50 คน เข้าร่วม โดยจะเก็บเงินเดือนละ 30 บาทต่อเดือน เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก แต่กลุ่มฯ ไม่ได้กำหนดระเบียบข้อตกลงไว้ ทำให้มีสมาชิกบางคนไม่ส่งเงิน และบางคน ต้องการถอนเงินไปใช้จ่าย ทำให้กลุ่มฯ ต้องเลิกกลุ่มออมทรัพย์ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 และคืนเงินให้สมาชิกตามจำนวนที่เคยออม ในปี พ.ศ. 2543 กลุ่มฯ ได้ประชุม และได้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาใหม่ ใช้ชื่อว่า “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต” โดยมีเงื่อนไขว่า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ จึงจะสามารถกู้ยืมเงินจากกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาได้ สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาทุกคนต้องเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ เก็บเงินเดือนละ 30 บาทถ้าไม่จ่ายต้องออกจากเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ออมทรัพย์ฯ และไม่คืนเงินที่ออกมาทั้งหมด และมีการเปิดรับบุคคลภายนอกเป็นสมาชิกสมทบ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 86 น จำนวน 97 หุ่น กลุ่มฯ ได้เปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ กับธนาคารออมสิน สาขาเมืองพะเยา ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544 มียอดเงินทั้งสิ้น 35,670 บาท

ในปี พ.ศ. 2542 กลุ่มฯ ได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด จำนวน 10,000 บาท และสหกรณ์จังหวัดพะเยา จำนวน 45,000 บาท ปี ซึ่งเงินทั้งหมดที่กล่าวมา กลุ่มฯ ได้ให้สมาชิกกู้ยืมเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการจัดซื้อวัตถุดิบในการผลิต เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก และเป็นค่าดำเนินการต่างๆ ของกลุ่มฯ ในปีนี้เอง องค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วงได้สนับสนุนเครื่องรีดผักตบชวาแบบมือหมุน 3 เครื่อง สำนักงานพัฒนาชุมชนสนับสนุนตู้โชว์ 1 ตู้ มูลค่า 2,000 บาท

ปี พ.ศ. 2544 กลุ่มฯ กู้ยืมเงินจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วง มูลค่า 100,000 บาท ระยะเวลา 5 ปี ไม่มีดอกเบียได้นำมาให้สมาชิกกู้ยืมในระยะเวลา 1 ปีไม่มีดอกเบีย กลุ่มฯ ได้นำมาให้สมาชิกกู้ยืม รายละ 500 บาท จำนวน 25 ราย เป็นเงิน 12,500 บาท สิ้นปี 2544 สมาชิกยืมเงินกลุ่มฯ ทั้งสิ้น 75,000 บาท (ตารางที่ 6.1)

ตารางที่ 6.1 แหล่งเงินทุนของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันปาม่วง

แหล่งเงินทุน	ปีที่ ได้มา (พ.ศ.)	มูลค่า (บาท)	วัตถุประสงค์ การนำไปใช้	การนำไปใช้	ระยะเวลา กู้ยืมเงิน	เงื่อนไข
1. จากการระดมทุน - กลุ่มออมทรัพย์	2540	35,670	- เงินทุน หมุนเวียน	-	-	เก็บเงินเดือนละ 30 บาทต่อคน
2. จากการให้เปล่า						
- สนง. ประชาสงเคราะห์ จ. พะเยา	2542	10,000	- เงินทุน หมุนเวียน	- ซื้อผลิตภัณฑ์จาก สมาชิก	-	-
- สหกรณ์การเกษตร จ. พะเยา	2542	45,000	- เงินทุน หมุนเวียน	- ให้สมาชิกกู้ยืม	-	-
- อบต. สันปาม่วง	2542	5,000	- เครื่องรีด ผักตบชวา	- ผลิตภัณฑ์หมวก	-	-
- สนง. พัฒนาชุมชน จ. พะเยา	2542	2,000	- ซื้อตู้โชว์	- วางผลิตภัณฑ์	-	-
- ประธานกลุ่มฯ	2540	4,500	- ที่เก็บ ผลิตภัณฑ์ (โรงรถ)	- เก็บผลิตภัณฑ์ก่อนส่ง จำหน่าย	-	-
3. จากการกู้ยืม						
- อบต. สันปาม่วง	2544	100,000	- เงินทุน หมุนเวียน	- ให้สมาชิกกู้ยืม 100,000 บาท	5 ปี	ปลอดดอกเบี้ย

ที่มา : จากการสำรวจ

6.3 ผลการดำเนินงานและสถานภาพทางการเงิน

6.3.1 ผลการดำเนินงาน

กลุ่มฯ มีผลการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2544 จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่า 322,118 บาท ได้รับดอกเบี้ยเงินกู้จากสมาชิก 5,200 บาท รายได้รวมทั้งสิ้น 327,318 บาท มีต้นทุนทั้งหมด 302,846 บาท และมีกำไรสุทธิ 24,472 บาท (ตารางที่ 6.2)

ตารางที่ 6.2 ต้นทุนรวม รายได้รวม และผลกำไรสุทธิของกลุ่มฯ

ผลิตภัณฑ์	ปริมาณ	ต้นทุน	รายได้	กำไร
		วิเคราะห์		วิเคราะห์
กระเป๋าครีงวงกลมจัมโบ้ (ลายดอกหมา)	60	10,285	10,200	-84.66
กระเป๋าครีงวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมา)	140	20,845	21,000	155.11
กระเป๋าครีงวงกลมกลาง (ลายดอกหมา)	85	8,721	8,500	-220.55
กระเป๋าครีงวงกลมเล็ก (ลายดอกหมา)	75	5,631	6,000	369.32
กระเป๋าครีงวงกลมจิ๋ว (ลายดอกหมา)	50	2,878	3,000	122.16
กระเป๋าทรงแตงโมจัมโบ้ (ลายดอกหมา)	5	688	700	11.84
กระเป๋าทรงแตงโมใหญ่ (ลายดอกหมา)	10	1,139	1,100	-38.54
กระเป๋าทรงแตงโมกลาง (ลายดอกหมา)	15	1,220	1,350	129.97
กระเป๋าทรงแตงโมเล็ก (ลายดอกหมา)	20	1,176	1,400	223.67
กระเป๋าร่าใหญ่ (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา)	5	744	750	5.54
กระเป๋าร่ากลาง (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา)	25	2,878	3,000	122.16
กระเป๋าร่าเล็ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมา)	5	407	450	43.32
กระเป๋าทรงบ้านกลาง (ลายเปื้อน 2)	5	457	450	-6.68
กระเป๋าทรงรีใหญ่ (ลายเปื้อน 2)	45	4,673	4,950	276.56
กระเป๋าทรงรีกลาง (ลายเปื้อน 2)	55	5,023	4,950	-73.44
กระเป๋าทรงรีเล็ก (ลายเปื้อน 2)	92	7,367	7,360	-6.97
กระเป๋าสี่เหลี่ยมใหญ่ (ลายเปื้อน 2)	400	46,045	48,000	1954.55
กระเป๋าสี่เหลี่ยมกลาง (ลายเปื้อน 2)	65	6,019	6,500	481.35
กระเป๋าสี่เหลี่ยมเล็ก (ลายเปื้อน 2)	70	4,817	4,900	82.86
กระเป๋াপากแฉักกลาง (ทรงรีลายเปื้อน 2)	15	1,389	1,500	111.08
กระเป๋ามงกุฎใหญ่	20	2,302	2,400	97.73
กระเป๋ามงกุฎกลาง	220	22,848	24,200	1352.08
กระเป๋ามงกุฎเล็ก	30	2,440	2,700	259.94
กระเป๋าคูณนาย (จีบข้างลายตะกร้อ)	10	1,151	1,200	48.86
กระเป๋าคูณหญิง (ลายดอกหมา)	65	7,482	7,800	317.61
กระเป๋ารูจี (ลายเปื้อน 2)	35	4,773	4,550	-223.06
กระเป๋าช้าง (ลายเปื้อน 2)	80	3,805	4,800	995.45

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	ปริมาณ	ต้นทุน	รายได้	กำไร
		วิเคราะห์		วิเคราะห์
เป้(ลายตะกร้อ)	70	6,482	7,000	518.37
เป้(ลายเปีย 2)	25	2,315	2,500	185.13
ย่ามใหญ่ (ลายไทย)	35	4,423	4,550	126.94
ย่ามเล็ก(ลายไทย)	5	438	500	62.03
ตะกร้าคอห่านใหญ่ (ลายเปีย 2)	30	3,453	3,600	146.59
ตะกร้าคอห่านกลาง(ลายเปีย 2)	30	2,740	2,700	-40.06
ตะกร้าทรงรีใหญ่(ลายเปีย 2)	10	1,139	1,100	-38.54
ตะกร้าทรงรีกลาง(ลายเปีย 2)	65	5,937	5,850	-86.79
ตะกร้าทรงรีเล็ก(ลายเปีย 2)	45	2,618	2,925	306.61
ตะกร้าทรงเรือใหญ่(ลายเปีย 2)	10	1,151	1,200	48.86
ตะกร้าทรงเรือกลาง(ลายเปีย 2)	15	1,389	1,500	111.08
ตะกร้าสี่เหลี่ยมใหญ่(ลายเปีย 2)	125	14,389	15,000	610.80
ตะกร้าสี่เหลี่ยมกลาง(ลายเปีย 2)	75	6,945	7,500	555.40
ตะกร้าสี่เหลี่ยมเล็ก(ลายเปีย 2)	130	8,946	9,100	153.88
หมวกควาบอย	20	2,302	2,400	97.73
หมวกผู้ชายปีกเล็ก	150	9,761	12,000	2238.64
หมวกผู้หญิงปีกใหญ่	45	5,067	5,400	333.24
หมวกวิลสัน	50	3,504	5,000	1496.21
การสานหวายล้อมภาชนะ	300	27,778	30,000	2221.59
ผลิตภัณฑ์อื่นๆ		14,866	18,583	3717.00
ดอกเบี้ยเงินกู้จากสมาชิก			5,200	5200.00
รวม		302,846	327,318	24,472

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

จากงบกำไรขาดทุน สิ้นสุด ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2544 กลุ่มฯ มียอดขายสินค้า 320,218 บาท มีต้นทุนสินค้าขาย 264,856 บาท ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 37,990 บาท กำไรจากการดำเนินงาน 17,372 บาท กลุ่มฯ มีรายได้จากดอกเบี้ยเงินกู้ 5,200 บาท มีกำไรสุทธิทั้งหมด 22,572 บาท

กลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันปาม่วง

งบกำไรขาดทุน

สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2544

	จำนวนเงิน	%
รายได้		
ยอดขายสินค้า (บาท)	322,118	100.00
<u>หัก</u> ส่วนลด/รับคืน	-	0.00
ยอดขายสินค้าสุทธิ	322,118	100.00
<u>หัก</u> ต้นทุนขายสินค้า	264,856	82.22
กำไรขั้นต้น	57,262	17.78
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน		
ค่าใช้จ่ายทางการตลาด	1,140	0.35
ค่าใช้จ่ายในการบริหาร	36,500	11.33
ค่าเสื่อมราคา-เครื่องใช้สำนักงาน	350	0.11
ค่าใช้จ่ายก่อนการดำเนินงานตัดบัญชี	0	0.00
รวมค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	37,990	11.79
กำไรจากการดำเนินงาน	19,272	5.98
<u>บวก</u> รายได้อื่นๆ	5,200	1.61
รวมกำไรก่อนการหักดอกเบี้ย	24,472	7.60
<u>หัก</u> ดอกเบี้ยจ่าย	-	0.00
<u>หัก</u> เงินปันผลตามหุ้น	-	0.00
กำไรก่อนหักภาษีเงินได้	24,472	7.60
<u>หัก</u> ภาษีเงินได้ 30%	-	0.00
กำไรสุทธิ	24,472	7.60

6.3.2 สถานภาพทางการเงิน

กลุ่มฯ มีสินทรัพย์ทั้งสิ้น 226,642 บาท เป็นสินทรัพย์หมุนเวียน 215,992 บาท สินทรัพย์ถาวร 10,650 บาท กลุ่มฯ ไม่มีหนี้สินหมุนเวียน บาท มีหนี้สินระยะยาว 100,000 บาท ส่วนของเจ้าของ 126,642 บาท รวมหนี้สิน และส่วนของเจ้าของ 226,642 บาท

กลุ่มหัตถกรรมผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง

งบดุล

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544

สินทรัพย์

สินทรัพย์หมุนเวียน

เงินสด และเงินฝากธนาคาร	110,170
ลูกหนี้การค้า	-
สินค้าสำเร็จรูป	105,822
งานระหว่างทำ	-
วัตถุดิบคงเหลือ	-
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	215,992

สินทรัพย์ถาวร

ที่ดิน	-
อาคาร	4,500
เครื่องจักร/เครื่องมือใช้	5,000
ยานพาหนะและอุปกรณ์อื่นๆ	2,000
เครื่องใช้สำนักงาน	-
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	850
รวมสินทรัพย์ถาวร	10,650

สินทรัพย์อื่นๆ

ค่าใช้จ่ายก่อนการดำเนินงานรอตัดบัญชี	-
รวมทรัพย์สินทั้งสิ้น	226,642

หนี้สินและส่วนของเจ้าของ	
หนี้สินหมุนเวียน	
ภาษีเงินได้ค้างจ่าย	-
เจ้าหนี้ถึงกำหนดชำระ 1 ปี	-
รวมหนี้สินหมุนเวียน	-
หนี้สินระยะยาว	
เจ้าหนี้เงินกู้ระยะยาว	100,000
รวมหนี้สินระยะยาว	100,000
ส่วนของเจ้าของ	
ทุน	
- การระดมทุน	35,670
- อื่นๆ	66,500
กำไรสะสมต้นงวด	-
<u>บวก</u> กำไรสุทธิ	24,472
กำไรสะสมปลายงวด	24,472
รวมส่วนของเจ้าของ	126,642
รวมหนี้สินและส่วนของเจ้าของ	226,642

6.4 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน

6.4.1 ปัญหาด้านการเงิน

1. ในช่วงเดือนพฤษภาคม และพฤศจิกายน ของทุกปี สมาชิกจะมาขอเบิกเงินล่วงหน้า เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเปิดเทอมของลูกหลาน แล้วค่อยผลิตผลิตภัณฑ์มาให้ทีหลัง และในเดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม จะมีคำสั่งซื้อจากลูกค้ามากกว่าเดือนอื่นๆ กลุ่มฯ ต้องใช้เงินทุนในการรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิกและจ่ายเป็นเงินสด ทำให้กลุ่มต้องขาดเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งกลุ่มแก้ปัญหาโดยการให้ประธาน และคณะกรรมการเป็นผู้สำรองเงินไปก่อน เมื่อได้รับการชำระค่าผลิตภัณฑ์จากลูกค้าแล้ว จึงนำเงินมาคืนให้บุคคลดังกล่าว

2. กลุ่มฯ เคยนำสมาชิกไปอบรมการทำบัญชีจากสหกรณ์ จังหวัดพะเยาแล้ว แต่ไม่สามารถทำบัญชีได้ เพราะสมาชิกมีความรู้น้อย ต้องใช้เวลามากในการทำความเข้าใจ สมาชิกเกิดความท้อแท้ และไม่ต้องการเป็นคนทำบัญชีของกลุ่มฯ ประธานจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีหน้าที่ทั้งการทำตลาด การบริหารจัดการกลุ่ม และเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านสันปาม่วงได้ด้วย ทำให้การทำบัญชีของกลุ่มฯ ขาดความต่อเนื่อง

6.4.2 ความต้องการทางการเงินของกลุ่มฯ

1. กลุ่มฯ มีความต้องการที่จะได้เงินทุนหมุนเวียนอีก 50,000 บาท เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก และเป็นเงินไว้ให้สมาชิกใช้จ่ายยามฉุกเฉิน (นอกจากเงินกู้ที่สมาชิกกู้รายละเอียด 2,000 บาท) กลุ่มฯ ต้องการเงินสนับสนุนแบบให้เปล่า หรือเป็นเงินกู้ที่ปลอดดอกเบี้ย
2. กลุ่มฯ ต้องการพนักงานบัญชี เพื่อจัดทำบัญชีของกลุ่มฯ และสรุปยอดรับ จ่าย ผลกำไรขาดทุนของกลุ่ม กลุ่มฯ จะจ้างในอัตราเดือนละ 3,000 บาท

6.5 ศักยภาพทางการเงิน

กลุ่มฯ มีเงินทุนหมุนเวียนสุทธิทั้งหมด 215,992 บาท เป็นเงินสดทั้งหมด ไม่มีหนี้สินหมุนเวียน แสดงให้เห็นว่า ในระยะสั้นกลุ่มฯ มีสภาพคล่องอยู่ในเกณฑ์ดี ในส่วนของประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกลุ่มฯ ก็อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ แม้ว่า กลุ่มฯ ค่าขายขายเป็นเงินสด ไม่มีลูกหนี้การค้า และเจ้าหนี้ทางการค้า แต่กลุ่มฯ มีอัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงคลัง และอัตราการหมุนเวียนของทรัพย์สินทั้งหมดต่ำ ต้องเก็บรวบรวมผลิตภัณฑ์ไว้ถึง 146 วันจึงจะจำหน่าย ส่วนอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพในการใช้สินทรัพย์ถาวรเพื่อการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มฯ มีค่อนข้างน้อย

เมื่อพิจารณาความสามารถในการกู้ยืม หรือความเสี่ยงภัยในการกู้ยืม อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เมื่อพิจารณาจากอัตราส่วนหนี้ ส่วนหนี้สินต่อส่วนของเจ้าของ อัตราหนี้ระยะยาวต่อเงินลงทุนรวม อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย แสดงให้เห็นว่า กลุ่มฯ มีภาระหนี้สินในระดับปานกลางเช่นกัน

ความสามารถในการทำกำไร เมื่อพิจารณาอัตราส่วนสุทธิต่อยอดขาย และอัตราส่วนกำไรเบื้องต้นต่อยอดขาย อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากกลุ่มฯ มีต้นทุนสินค้าขายสูง

เมื่อพิจารณาจากอัตราผลตอบแทนต่อการลงทุน อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมพิจารณา และอัตราผลตอบแทนของส่วนผู้ถือหุ้น อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากกลุ่มฯ มีต้นทุนสินค้าขายสูง ส่งผลให้กำไรสุทธิของกลุ่มฯ น้อยที่ควร โดยสรุป กลุ่มฯ มีศักยภาพทางการเงินระดับปานกลาง (ตารางที่ 6.3)

ตารางที่ 6.3 การวิเคราะห์ อัตราส่วนทางการเงิน

อัตราส่วน	กลุ่มฯ	ค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรม
I อัตราส่วนแสดงสภาพคล่อง (Liquidity Ratio)		
1. อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (หรืออัตราส่วนเดินสะพัด) (current ratio)	-	
2. อัตราส่วนสภาพคล่องระยะสั้น (หรืออัตราส่วนทุนหมุนเวียน หรืออัตราส่วนฉับพลัน) (Acid Test Ratio หรือ Quick Ratio)	-	
3. อัตราส่วนสภาพคล่องของกระแสเงินสด (Cash Flow Liquidity)	-	
4. ทุนหมุนเวียนสุทธิ (Working Capital)	215,992	
II. อัตราส่วนแสดงถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงาน		
5. อัตราหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า (Accounts Receivable Turnovers Ratio)	-	

ตารางที่ 6.3(ต่อ)

อัตราส่วน	กลุ่มฯ	ค่าเฉลี่ยของ อุตสาหกรรม
6. ระยะเวลาเฉลี่ยในการเก็บหนี้ (Average Collection Period)	-	
7. อัตราส่วนหมุนเวียนเจ้าหนี้การค้า	-	
8. ระยะเวลาเฉลี่ยในการชำระหนี้	-	
9. อัตราหมุนเวียนของสินค้าคงคลัง (Inventory Turnover Ratio)	2.50	
10. อายุสินค้า หรือระยะเวลาที่เก็บสินค้าไว้ก่อนขาย (Inventory turnover in Days)	145.83	
1. 1 รอบธุรกิจ (Operating Cycle)		
12. อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ทั้งหมด (Total Asset Turnover Ratio)	1.42	
13. อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (Fixed Assets turnover Ratio)	30.25	
III. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการกู้ยืม		
14. อัตราส่วนหนี้สิน (Debt Ratio)	44.12	
15. หนี้สินต่อส่วนของเจ้าของ (D/E)	0.79	
16. อัตราส่วนหนี้ระยะยาวต่อเงินลงทุนรวม (Long – Term Debt / Total Capitalization)	0.79	
17. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย (Times interest Earning or Interest Coverage Ratio)	0.44	
18. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการจ่ายค่าใช้จ่ายประจำ (Fix Charge Ratio)	#DIV/0!	
19. Degree of Financial Leverage	0.79	
IV. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไร		
20. อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อยอดขาย (Net Profit Margin)	7.60	
21. อัตราส่วนกำไรเบื้องต้นต่อยอดขาย (Gross Profit Margin)	17.78	
22. อัตราการจ่ายเงินปันผล (Gross Payout Ratio)	-	
23. อัตราผลตอบแทนต่อการลงทุน (Return on Investment) : ROI	10.80	
อัตราส่วนทางการเงินที่แสดงถึง IV. อัตราส่วนแสดงถึงความสามารถในการทำกำไร (Profitability Ratio) และ V. ผลตอบแทนแก่ผู้ลงทุน(Return to Investors)		
24. อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Total Assets : ROA)	8.50	
25. อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity : ROE)	19.32	
26. กำไรต่อหุ้น (Earning per Share)	-	
27. ราคาตลาดต่อหุ้นต่อกำไรต่อหุ้น (Price to Earning Ratio)	-	
28. อัตราผลตอบแทนของเงินปันผล (Dividend Yield)	-	

หมายเหตุ : การคำนวณอยู่ในภาคผนวก ข.

ที่มา: จากการคำนวณ

บทที่ 7

SWOT Analysis ของกลุ่มฯ

จากการศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันปาม่วง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และ การเงิน สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และข้อจำกัด (Threats) ของกลุ่ม ดังนี้

7.1 จุดแข็ง

7.1.1 การจัดการองค์กร

1. ประธานกลุ่มฯ เป็นผู้ใหญ่นำบ้านทำให้การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการสะดวก รวดเร็ว มีการเขียนโครงการขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และมีหลายหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

2. กลุ่มฯ ให้สมาชิกหมุนเวียนกันไปออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ เพื่อเป็นการฝึกให้สมาชิกมีทักษะในการค้าขาย และการติดต่อสื่อสารกับลูกค้า

3. กลุ่มฯ มีการประชุมประจำปี เพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา และแผนการดำเนินงานในปีต่อไป มีการประชุมประจำเดือน และมีการประชุมย่อยๆ ในกรณีที่มีปัญหา และการรับรายการสั่งซื้อ กลุ่มฯ ได้นำสมาชิกไปศึกษาดูงานจากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มวิสัยทัศน์ ให้สมาชิก ในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มฯ ได้ไปดูงานที่กลุ่มทอผ้าสันปูเลย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และได้้นำสมาชิกไปท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และข้ามไปเที่ยวประเทศลาว

7.1.2 การผลิต

1. สมาชิกจะผลิตเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ตนชำนาญ ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีมาตรฐานเดียวกันในกรณีที่ผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จะมีฝ่ายพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำหน้าที่ในการออกแบบ แกะลายสาน และสอนให้สมาชิก และสมาชิกเครือข่าย

2. มีเจ้าหน้าที่จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 มาฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในด้านการสาน เทคนิคการผลิตด้านต่างๆ ทำให้สมาชิกมีทักษะในการผลิตเพิ่มขึ้น ส่งผลถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น กลุ่มฯ มีกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า และมีการนำผ้ามาข้างในกระเป๋ ตะกร้า ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายรูปแบบ และนำใช้มากขึ้น

7.1.3 การตลาด

1. กลุ่มฯ มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย โดยการเพิ่มการตกแต่ง เปลี่ยนรูปแบบ เช่น กระเป๋า มีการติดกระดุม ติดดอกไม้ เปลี่ยนจากกระเป๋าถือเป็นกระเป๋าสะพาย เพิ่ม ลดขนาดของกระเป๋า นู่นๆ ด้านใน และติดซิปป เป็นต้น

2. เมื่อมีรายการสั่งซื้อจากลูกค้า กลุ่มฯ จะเก็บเงินมัดจำ 30% ของมูลค่าสินค้า เมื่อส่งผลิตภัณฑ์ให้ลูกค้าแล้ว จึงจะเก็บเงินส่วนที่เหลือทั้งหมด ถ้าเป็นลูกค้าประจำ อาจจะชำระเงินช้ากว่ากำหนดได้ 10 วัน

3. เมื่อมีลูกค้ารายใหม่มีรายการสั่งซื้อมาให้กลุ่มฯ ประธานจะเดินทางไปดูสถานที่จำหน่ายของลูกค้า หรือบ้านลูกค้าว่ามีความน่าเชื่อถือพอที่กลุ่มฯ จะผลิตให้หรือไม่

4. เมื่อมีรายการสั่งซื้อจากลูกค้า กลุ่มฯ จะมีการประชุมคณะกรรมการบริหาร เพื่อกำหนดราคารับซื้อจากสมาชิก และแบ่งรายการสั่งซื้อให้สมาชิก และประชุมสมาชิกเพื่อตกลงทำความเข้าใจในรูปแบบที่ต้องการ ราคาซื้อ และระยะเวลาที่ต้องนำผลิตภัณฑ์มาส่งให้กลุ่มฯ หากลูกค้ามีรายการสั่งซื้อที่เกินกำลังการผลิตของกลุ่มฯ หรือเป็นรูปแบบที่กลุ่มฯ ไม่สามารถผลิตได้ กลุ่มฯ จะกระจายรายการสั่งซื้อให้กลุ่มอื่นๆ ผลิตต่อไป แต่การจำหน่ายยังเป็นหน้าที่ของกลุ่มฯ ทำให้ลูกค้าส่วนใหญ่จะมาติดต่อกับกลุ่มฯ เพียงแห่งเดียวก็จะได้ผลิตภัณฑ์ตามที่ต้องการ

5. กลุ่มฯ จะเน้นการออกร้านจำหน่ายสินค้าโดยผ่านหน่วยงานทางราชการ เช่นพาณิชย์จังหวัด ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 และสำนักงานพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทั้งใน และต่างจังหวัด ทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป จากการที่กลุ่มฯ ได้เป็นกลุ่มอาชีพดีเด่น ชนะเลิศการประกวดระดับจังหวัด ทำให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป เมื่อลูกค้าต้องการผลิตภัณฑ์ผักตบชวา มักจะมาติดต่อกับกลุ่มฯ ก่อนเสมอ ทั้งลูกค้ารายใหญ่ และลูกค้ารายย่อย

7.1.4 การเงิน

1. กลุ่มฯ มีการให้สมาชิกทุกคนออมเงิน เดือนละ 30 บาท เริ่มเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2543 โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต” และมีการเปิดรับสมาชิกสมทบอีก 41 คน เป็น 97 คน และเปิดบัญชีเงินฝากที่ธนาคารออมสินสาขาเมืองพะเยา มีเงินทั้งสิ้น 30,570 บาท ดอกเบี้ยที่ได้จะมีการนำมาปันผลแก่สมาชิกทั้งหมด คาดว่าสิ้นปี พ.ศ. 2545 จะเริ่มปันผลครั้งแรก

2. กลุ่มฯ มีการให้สมาชิกยืมเงิน รายละ 2,000 บาท โดยให้สมาชิกส่งคืนกลุ่ม เดือนละ 200 บาท ระยะเวลา 11 เดือน (ดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน) เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบในการผลิต

3. กลุ่มฯ จะมีการหักเงินจากการขายผลิตภัณฑ์จากรายการสั่งซื้อของลูกค้าตั้งแต่ 500 ขึ้นขึ้นไป ขึ้นละ 5 บาท สมทบกลุ่มฯ ไว้เป็นเงินค่าใช้จ่ายในกรณีที่กลุ่มฯ ต้องออกงานแสดงสินค้าทั้งใน และต่างจังหวัด การอบรมสมาชิก การศึกษาดูงานของสมาชิก และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน (ผู้ป่วยโรคเอดส์ 2 คน ผู้พิการทางสายตา 2 คน และเด็กกำพร้า 1 คน) ตามโอกาส กลุ่มฯ มีการทำบัญชีการรับซื้อจากสมาชิก ซึ่งเดิมจะทำเป็นรายคน เมื่อสิ้นปี จะปันผลร้อยละ 1 ตามมูลค่าการรับซื้อจากสมาชิกแต่ละคน แต่การจัดการยุ่งยาก เมื่อปี พ.ศ. 2544 จึงเปลี่ยนเป็นการตั้งราคาซื้อในแต่ละผลิตภัณฑ์ และบันทึกเป็นสมุดการรับ – จ่ายประจำวัน จากรูปแบบของสหกรณ์สหกรณ์จังหวัดพะเยาแทน

7.2 จุดอ่อน

7.2.1 การจัดการองค์กร

ในส่วนของการบริหารจัดการกลุ่มฯ แม้ว่าจะมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้คณะกรรมการแล้ว การบริหารจัดการเกือบทั้งหมดยังอยู่ที่ประธานกลุ่มฯ กรรมการคนอื่นๆ ไม่กล้าตัดสินใจ ต้องรอประธาน ทำให้การทำงานบางเรื่องล่าช้า เช่น การรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก การรับรายการสั่งซื้อ และการกระจายรายการสั่งซื้อ เป็นต้น

7.2.2 การผลิต

1. จากการสอบถามะณัน มีสมาชิกบางคนแพ้ ทำให้มือลอก แสบมือ เวลาสานจะไม่พรมน้ำ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จะไม่ค่อยเรียบ

2. ขั้นตอนการทาน้ำมันวานิชลงบนผลิตภัณฑ์ที่สานแล้ว มีสมาชิกแพ้กลิ่นมีอาการเวียนหัว มีการจ้างให้สมาชิกในกลุ่มทอให้ โดยคิดชิ้นละ 5 – 10 บาท ตามขนาดของผลิตภัณฑ์ ซึ่งถ้าทาเองจะตกชิ้นละ 3 – 4 บาท ทำให้เป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตของสมาชิก การตัดเส้นผักตบชวาให้เป็นเส้นเล็กๆ ตามขนาดที่ต้องการ หากสมาชิกไม่มีความชำนาญเส้นที่ได้จะไม่เสมอกันเวลาสานออกมาผลิตภัณฑ์จะมีลายสานไม่สม่ำเสมอ

7.2.3 การตลาด

ด้านบรรจุภัณฑ์ กลุ่มฯ ใช้ถุงดำขนาด 40x40 นิ้ว บรรจุผลิตภัณฑ์ส่งให้ลูกค้า หากการขนส่งไม่ดีมีสิ่งของทับ ผลิตภัณฑ์จะเสียรูปทรงทำให้ลูกค้าส่งของคืน หากใช้กล่องกระดาษ ก็จะมีบรรจุได้น้อย กล่องหาซื้อยาก และราคาแพงตกกล่องละ 5 - 10 บาท กลุ่มฯ เคยใช้ถุงบรรจุเสื้อผ้าแบบ 2 ชั้น ผลที่ได้เป็นที่พอใจมาก บรรจุผลิตภัณฑ์ได้เยอะ ผลิตภัณฑ์ไม่เสียรูปทรง แต่ถุงใส่เสื้อผ้ามีราคาแพงใบละ 70 – 80 บาท

7.2.4 การเงิน

1. ประธาน เป็นผู้ทำบัญชีของกลุ่มฯ ซึ่งต้องทำหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านด้วย หากไม่อยู่ที่กลุ่มฯ สมาชิกจะไม่สามารถติดต่อส่งของ ต้องรอให้ประธานกลับมาก่อน

2. การรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิกจะจ่ายเงินสดทันที จนกว่าจะได้ผลิตภัณฑ์ครบถึงจะส่งให้ลูกค้า และจะส่งเงินส่วนที่เหลือมาให้กลุ่มฯ ซึ่งในช่วงที่รวบรวมผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ ต้องใช้เงินหมุนเวียนในการซื้อผลิตภัณฑ์ของสมาชิก หากเป็นรายการสั่งซื้อจำนวนมาก ต้องใช้เงินหมุนเวียนมากขึ้น บางครั้งประธานต้องสำรองจ่ายไปก่อน ในช่วงเปิดเทอม เดือนพฤษภาคม และเดือนพฤศจิกายนสมาชิกจะมีการขอเบิกเงินล่วงหน้าเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของลูกหลาน

7.3 โอกาส

1. หน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดพะเยา เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน พาณิชย์จังหวัด ประชาสงเคราะห์จังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนให้การสนับสนุนในด้านเงินทุน เครื่องจักรอุปกรณ์ การฝึกอบรมเพิ่มทักษะให้สมาชิก การประชาสัมพันธ์ และการออกร้านแสดงสินค้าของกลุ่มฯ ทั้งใน และต่างจังหวัด

2. มีกลุ่มเครือข่ายการผลิตผักตบชวาในระดับจังหวัด และระดับตำบล ช่วยเหลือกันในการกระจายรายการสั่งซื้อจากลูกค้าเพื่อให้ผลิตทันตามเวลาทำให้เป็นที่เชื่อถือของลูกค้าทำให้มีรายการสั่งซื้ออย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ร่วมกันจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผักตบชวาในราคามาตรฐาน เพื่อที่สมาชิกทุกกลุ่มจะมีรายได้ที่ใกล้เคียงกัน

3. องค์การบริหารส่วนตำบลสันปาม่วง ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในปี พ.ศ. 2545 จำนวน 240,000 บาท ในการก่อสร้างศูนย์ฝึกอาชีพบ้านสันปาม่วงได้ จำนวน 1 หลัง เพื่อเป็นที่ฝึกอาชีพด้านการแปรรูปผักตบชวา และด้านอื่นๆ ที่ประชาชนต้องการ อีกทั้งเป็นศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผักตบชวาของกลุ่มฯ ด้วย และกลุ่มฯ ยังจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวน 30,000 บาท เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มฯ และยังมีโครงการฝึกอบรมเพิ่มทักษะในการผลิตให้สมาชิกในกลุ่ม และนอกกลุ่ม

4. บริษัทโนวีต้า จำกัด ได้นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ไปเสนอขายที่ [www. NOVICA.COM](http://www.NOVICA.COM). เป็นการเพิ่มช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ อีกทางหนึ่ง

5. ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ได้เข้าโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ทำให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป หากลูกค้ามีความต้องการผลิตภัณฑ์ผักตบชวา มักจะมาติดต่อที่กลุ่มฯ ก่อนเสมอ ทั้งหน่วยงานราชการ เอกชนรายใหญ่ และรายย่อย

7.4 ข้อจำกัด

1. สถานที่ตั้งของกลุ่มฯ ถึงแม้ว่าจะอยู่ในเขตอำเภอเมือง แต่ค่อนข้างหายาก การคมนาคมมีเส้นทางมีเส้นทางที่คับแคบและวกวน การติดต่อของลูกค้าในกรณีที่มารับของเอง และลูกค้ารายย่อยที่ต้องการจะมาซื้อผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯ โดยตรง

2. ผักตบชวาที่เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตของกลุ่มฯ ต้องสั่งซื้อจากจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งในแต่ละครั้งมีคุณภาพไม่เหมือนกัน ทั้งขนาดความยาว ความกว้าง และสีของผักตบชวา ส่งผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และราคาของผักตบชวามีแนวโน้มสูงขึ้น จะส่งผลต่อต้นทุนการผลิตของสมาชิกในกลุ่มฯ

3. ค่านิยมของสมาชิกที่ส่งลูกหลานไปเรียนในเมืองมากขึ้น ตั้งแต่ระดับอนุบาล ทำให้การสืบทอดการผลิตผักตบชวาในหมู่บ้านขาดผู้สืบทอด เมื่อลูกหลานจบการศึกษามักจะไปทำงานที่ต่างจังหวัด โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา ที่ทุกกลุ่มผลิตมีรูปแบบเหมือนกัน และลอกเลียนแบบง่าย บางครั้งมีการตัดราคาขายกันเอง

บทที่ 8

บทสรุป

8.1 สรุปผลการศึกษา

8.1.1 การจัดการองค์กร

กลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันปาม่วง ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยแยกมาจากกลุ่มผักตบชวาบ้านสันปาม่วงเหนือ หมู่ที่ 8 ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมผลผลิตของสมาชิก รวมกันขาย เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิก

โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มฯ มีคณะกรรมการ 12 คน แบ่งเป็น ประธาน 1 คน รองประธาน 1 คน เลขานุการ 1 คน เหรัญญิก 1 คน และคณะกรรมการบริหาร 7 คน มีที่ปรึกษากลุ่มฯ 2 คน ทั้งหมดมีวาระ 4 ปี ซึ่งการเลือกตั้งที่ผ่านมายังคงเป็นคณะกรรมการชุดเดิมทั้งหมด

จากการสำรวจมีข้อสังเกต และข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้

1. นายหรั่ง มหามิตร บิดาของนางผ่องศรี เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหลายสมัย ตั้งแต่หมู่บ้านสันปาม่วงได้ยังเป็นหมู่ที่ 14 ตำบลบ้านต๋อม และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน เพราะเป็นคนเก๋าคณแก อีกทั้งยังมีเชื้อสายเงี้ยว ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่ามีความสามารถมาก นายหรั่งสามารถเขียนอักษรล้านนา ที่ปัจจุบันมีผู้น้อยสามารถเขียนยันต์บนผืนผ้า และบนแผ่นโลหะ เพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ชาวบ้านเคารพนับถือนางผ่องศรีด้วย

2. รองประธานกลุ่มฯ มีความสัมพันธ์กับประธานอย่างแน่นแฟ้น เพราะเป็นพี่สะใภ้ อีกทั้งเป็นผู้ที่มีฝีมือการผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวา จนศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดพะเยา เชิญเป็นอาจารย์พิเศษ และเป็นผู้ที่มีบทบาทมากในเรื่องการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และจะเป็นผู้ดูแลกลุ่มฯ เมื่อประธานไม่อยู่

3. จากการที่เคยทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้นางผ่องศรีมีประสบการณ์ในการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานต่างๆ โดยกลุ่มฯ จะไม่รอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่จะให้ประธานเขียนโครงการขอรับการสนับสนุน เมื่อได้รับ กลุ่มฯ ก็จะประชาสัมพันธ์ทุกหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มฯ

4. กลุ่มฯ ได้เป็นกลุ่มอาชีพดีเด่นระดับจังหวัดประจำปี พ.ศ. 2543 ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ทำให้ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล

8.1.2 การผลิต

ผลิตภัณฑ์หลักที่ผลิตมาตั้งแต่เริ่มตั้งกลุ่มฯ คือ กระเป๋าทะกร้า และหมวก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สมาชิกมีความชำนาญ ต่อมาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 บริษัทโกลเด้นท์โลดส์ เอเชียนอาร์ท จำกัด อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้ามาติดต่อ โดยนำผลิตภัณฑ์ของบริษัท เช่น โคมไฟ แจกัน และถาดไม้ เป็นต้น มาให้กลุ่มสานผักตบชวาล้อมภำษนะเหล่านี้

การบริหารการผลิต กลุ่มฯ จะใช้ระบบของคณะกรรมการ เมื่อมีคำสั่งซื้อจากลูกค้า กลุ่มฯ จะมีการประชุมเพื่อกำหนดราคาซื้อขาย กระจายคำสั่งซื้อ กำหนดระยะเวลาในการผลิต และการควบคุมคุณภาพ หาก

ไม่มีคำสั่งซื้อ สมาชิกจะผลิตผลิตภัณฑ์ที่ตนถนัด กลุ่มฯ จะเป็นผู้รวบรวมเพื่อจำหน่ายต่อไป หากมีผลิตภัณฑ์ใหม่ กลุ่มฯ จะให้นักพัฒนาอาชีพไปศึกษา แกะลาย แล้วนำมาสอนสมาชิกในกลุ่ม และสมาชิกเครือข่าย

การจัดหาปัจจัยการผลิต ผักตบชวาซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักของกลุ่มฯ ต้องสั่งซื้อมาจากจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งกลุ่มฯ ไม่สามารถควบคุมคุณภาพของผักตบชวา ทั้งในเรื่องขนาด และสี ส่วนวัตถุดิบอื่นๆ กลุ่มฯ สามารถหาซื้อได้ทั้งในท้องถิ่น และในตัวจังหวัดพะเยา

ปัญหาในการผลิต มีสมาชิกบางคนแพ้กำมะถันที่ใช้อบผักตบชวาเพื่อกันเชื้อรา เวลาสานจะแสบมือ บางคนมือลอก สมาชิกลดการแพ้โดยไม่พรมน้ำเวลาสาน ทำให้ผลิตภัณฑ์ได้ไม่ค่อยสวย ลายไม่เรียบ และในการพรมน้ำอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดเชื้อราเร็วขึ้น ในส่วนของการทาน้ำมันวานิชลงบนผลิตภัณฑ์ที่สานเรียบร้อยแล้ว มีสมาชิกเมื่อได้กลิ่นแล้วเกิดอาการเวียนศีรษะ จึงต้องจ้างให้สมาชิกรายอื่นทาน้ำมันวานิชให้ ซึ่งมีผลต่อต้นทุนสูงขึ้น เพราะการจ้างจะแพงกว่าการทาเอง

เทคโนโลยีการผลิต กลุ่มฯ ยังคงใช้วิธีการผลิตแบบเดิมที่เคยทำมา จะมีการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการของการรีดเส้นผักตบชวาให้แบน จากเดิมใช้เครื่องหีบฝ้าย เปลี่ยนเป็นใช้เครื่องรีดผักตบชวาที่ได้รับสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าม่วงแทน

ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วยค่าเสื่อมราคาของโรงเรือน เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิต รายละเอียดของการคำนวณค่าเสื่อมราคา (ภาคผนวก ค) ทั้งนี้การที่จะเลือกผลิตผลิตภัณฑ์ชนิดใด ราคา และปริมาณเท่าใด การคิดต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์นี้ สามารถทราบได้ และมีข้อมูลทางตลาดของผลิตภัณฑ์มาประกอบการพิจารณาในการตัดสินใจด้วย ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯ ทำการผลิตทั้ง 11 ชนิด (จากการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพ) มีต้นทุน และผลกำไรแตกต่างกัน ดังนี้ (ตารางที่ 8.1)

กระเป๋าคิ่งวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมา) พิจารณาต้นทุนสมาชิกที่ได้จากการวิเคราะห์ มีต้นทุนการผลิตต่อหน่วย เท่ากับ 121.10 บาท เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคารับซื้อของกลุ่มฯ กระเป๋าคิ่งวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมา) ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 8.90 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 6.85 เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มฯ ได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋าคิ่งวงกลมใหญ่ (ลายดอกหมา) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 20 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 13.33

กระเป๋าทรงแตงโมกลาง (ลายดอกหมา) พิจารณาต้นทุนสมาชิกที่ได้จากการวิเคราะห์ มีต้นทุนการผลิตต่อหน่วย เท่ากับ 60.08 บาท เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคารับซื้อของกลุ่มฯ กระเป๋าทรงแตงโมกลาง (ลายดอกหมา) ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 8.93 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 12.75 เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มฯ ได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋าทรงแตงโมกลาง (ลายดอกหมา) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 20 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 22.22

กระเป๋าทรงแตงโมเล็ก (ลายดอกหมา) พิจารณาต้นทุนสมาชิกที่ได้จากการวิเคราะห์ มีต้นทุนการผลิตต่อหน่วย เท่ากับ 45.28 บาท เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคารับซื้อของกลุ่มฯ กระเป๋าทรงแตงโมเล็ก (ลายดอกหมา) ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 4.72 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 9.44 เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มฯ ได้รับต่อราคาขายส่ง กระเป๋าทรงแตงโม

พิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มฯ ได้รับต่อราคาขายส่ง ย่อมเล็ก (ลายไทย) มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 25 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 25

หมวกผู้ชายปีกเล็ก พิจารณาด้านทุนสมาชิกที่ได้จากการวิเคราะห์ มีต้นทุนการผลิตต่อหน่วย เท่ากับ 46.26 บาท เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาซื้อของกลุ่มฯ หมวกผู้ชายปีกเล็ก ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 8.74 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 15.89 เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มฯ ได้รับต่อราคาขายส่ง หมวกผู้ชายปีกเล็ก มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 25 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 31.25

หมวกวิลสัน พิจารณาด้านทุนสมาชิกที่ได้จากการวิเคราะห์ มีต้นทุนการผลิตต่อหน่วย เท่ากับ 63.42 บาท เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาซื้อของกลุ่มฯ หมวกวิลสัน ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -3.42 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -5.70 เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มฯ ได้รับต่อราคาขายส่ง หมวกวิลสัน มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 25 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 25

สานผักตบชวาล้อมภาชนะ พิจารณาด้านทุนสมาชิกที่ได้จากการวิเคราะห์ มีต้นทุนการผลิตต่อหน่วย เท่ากับ 61.72 บาท เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาซื้อของกลุ่มฯ สานผักตบชวาล้อมภาชนะ ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 18.28 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 22.85 เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนที่กลุ่มฯ ได้รับต่อราคาขายส่ง สานผักตบชวาล้อมภาชนะ มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 20 บาท และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 20

ตารางที่ 8.1 ต้นทุน และผลตอบแทนผลิตภัณฑ์จากसानักตบชาว

ผลิตภัณฑ์	ต้นทุนการผลิต	ราคารับซื้อ	ผลตอบแทนต่อราคารับซื้อ (บาท/ชิ้น)	อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	ราคาขายส่ง (บาท/ชิ้น)	ราคาขายส่งกลุ่ม	ผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง (บาท/ชิ้น)	อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคารับซื้อของกลุ่ม
กระป๋องเครื่องดื่มใหญ่(ลายดอกหมาก)	121.1	130	8.9	7.92	20	150	20	13.33
กระป๋องเครื่องดื่มกลาง(ลายดอกหมาก)	61.08	70	8.93	12.75	20	90	20	22.22
กระป๋องเครื่องดื่มเล็ก(ลายดอกหมาก)	45.28	50	4.72	9.44	20	70	20	28.57
กระป๋องชาว่าเล้ก (ทรงสี่เหลี่ยมลายดอกหมาก)	56.63	70	13.37	19.1	20	90	20	22.22
กระป๋องสี่เหลี่ยมใหญ่ (ลายเบียร์ 2)	99.61	100	0.39	0.39	20	120	20	16.67
กระป๋องแอมมูกกลาง (ทรงสี่เหลี่ยม)	62.33	90	27.67	30.75	20	110	20	18.18
กระป๋องซิง(ลายเบียร์ 2)	43.78	40	-3.78	-9.46	20	60	20	33.33
ย៉ามเล็ก (ลายไทย)	59.44	75	15.56	20.74	25	100	25	25
หมวกผู้ชายปีกเล็ก	46.26	55	8.74	15.89	25	80	25	31.25
หมวกวิไลสัน	63.42	60	-3.42	-5.7	20	80	20	25
सानักตบชาวล้อมภาชนะ	61.72	80	18.28	22.85	20	100	20	20

ที่มา : จากภาคผนวก ค.

8.1.3 การตลาด

การบริหารการตลาด เป็นหน้าที่ของประธานกลุ่มฯ ตั้งแต่รับคำสั่งซื้อ การเก็บเงินมัดจำ 30% การจัดส่งผลิตภัณฑ์ให้ลูกค้า และเก็บเงินส่วนที่เหลือ ลูกค้าส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน เช่นในจังหวัดพะเยา เชียงใหม่ และลำพูนเป็นต้น มีลูกค้าจากกรุงเทพฯ บางส่วน

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ มีความหลากหลาย มีการปรับปรุงพัฒนารูปแบบ โดยการนำอุปกรณ์มาตกแต่ง เช่นกระดุม ดอกไม้ การบุผ้าด้านใน และติดชิปในกระเป๋ เพื่อความสวยงาม และเพิ่มประโยชน์ใช้สอย มีการนำวิทยากรมาสอนเทคนิคการผลิตใหม่ๆ ให้แก่สมาชิกในกลุ่มฯ อยู่เสมอ และสมาชิกจะนำไปสอนกลุ่มเครือข่าย เมื่อเวลามีคำสั่งซื้อเข้ามาจะได้ผลิตได้ทัน

ราคาของผลิตภัณฑ์เป็นราคาเดียวกันกับผลิตภัณฑ์ที่มีจำหน่ายในตลาด จะต่างเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีการตกแต่งเพิ่มเติม

การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ มีทั้งการขายส่ง และขายปลีก โดยการขายส่งจะเป็นคำสั่งซื้อจากลูกค้า และลูกค้ามาซื้อผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯ ส่วนการขายปลีก จะเป็นการนำผลิตภัณฑ์ไปออกร้านแสดงสินค้า ส่วนต่างจากการขายปลีก จะให้สมาชิกที่จำหน่าย เพราะกลุ่มฯ ได้รับกำไรจากการขายส่งแล้ว และการออกร้านเป็นการประชาสัมพันธ์กลุ่มฯ ด้วย

การส่งเสริมการขาย กลุ่มฯ จะเน้นการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามงานแสดงสินค้างานประจำปี และงานนิทรรศการต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ทั้งใน และต่างจังหวัด อีกทั้งกลุ่มฯ ได้รับเลือกให้เข้าร่วมโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ได้รับคัดเลือกให้เป็นกลุ่มอาชีพดีเด่นระดับจังหวัด จึงเป็นที่สนใจ และเป็นที่รู้จักของลูกค้า ทำให้เป็นโอกาสในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ เพิ่มขึ้น

8.1.4 การเงิน

การบริหารจัดการในเรื่องการเงินของกลุ่มฯ อยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยเฉพาะในเรื่องการอนุมัติเงินกู้ เงินออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในเรื่องการจัดทำบัญชีจะเป็นหน้าที่ของประธานกลุ่มฯ สิ้นปี มีการสรุปบัญชีเพื่อรายงานให้สมาชิกทราบถึงผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา และรายงานสถานภาพทางการเงินของกลุ่มฯ

กลุ่มฯ มีการระดมทุนโดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งมีสมาชิกจากกลุ่มฯ ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา จำนวน 56 คน และเปิดรับสมาชิกสมทบอีก 30 คน มีสมาชิกทั้งหมด 86 คน จำนวน 97 หุ้น โดยจะเก็บเงินหุ้นละ 30 บาทต่อเดือน ซึ่งกลุ่มได้ใช้เป็นเงินหมุนเวียนในการจัดซื้อวัตถุดิบ และรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิก

กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพะเยา จำนวน 10,000 บาท สหกรณ์จังหวัดพะเยา 45,000 บาท กู้เงินจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าม่วงจำนวน 100,000 บาท

ในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทั้งหมด 322,188 บาท มีต้นทุนทั้งหมด 302,846 บาท มีกำไรสุทธิ 24,472 บาท

8.2 ศักยภาพการพัฒนา

คณะกรรมการกลุ่มฯ มีความสามัคคีกันดี และได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ อยู่เสมอ ทั้งเรื่องการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ ถึงแม้ว่าจะมีความรู้ไม่สูงนัก แต่ก็พร้อมที่รับโครงการใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มฯ ประธานกลุ่มฯ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ตลอดเวลา อีกทั้งกลุ่มฯ ยังเป็นกลุ่มที่ได้รับรางวัลกลุ่มอาชีพดีเด่นระดับจังหวัด ทำให้มีคณะมาศึกษาดูงาน กลุ่มฯ จึงมีความตื่นตัว และได้รับการแลกเปลี่ยนความรู้กับคณะต่างๆ ทำให้มีความต้องการจะพัฒนาให้เป็นกลุ่มฯ ที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

8.3 ข้อเสนอแนะการปรับปรุง

8.3.1 การจัดการองค์กร

คณะกรรมการ ควรมีบทบาทมีบทบาทให้เรื่องการบริหารจัดการมากขึ้น เช่น ในเรื่องการวางแผนการผลิต และการควบคุมการผลิต เพราะจะช่วยแบ่งเบาภาระงานของประธาน

8.3.2 การผลิต

กลุ่มฯ ควรปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิทยาศาสตร์ เพื่อหาสูตรที่เหมาะสมในการอบก้ามะถัน หรือสารตัวใหม่ที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ หรือไม่ก่อให้เกิดอาการแพ้ โดยคุณสมบัติเหมือนกับการอบด้วยก้ามะถัน และต้นทุนไม่สูง ในกระบวนการทาเคลือบผลิตภัณฑ์ด้วยส่วนผสมของน้ำมันเบนซิน 95 และ น้ำมันวานิช สมาชิกควรหาผ้าปิดจมูก เพื่อป้องกันอันตรายจากสารระเหย และกลิ่น

8.3.3 การตลาด

กลุ่มฯ ยังไม่มีเครื่องหมายการค้า นอกจากการออกร้านจำหน่ายสินค้าเท่านั้น ที่มีป้ายว่าเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันปาม่วง ดังนั้นกลุ่มฯ ควรจะทำเครื่องหมายทางการค้า เพื่อให้ผู้บริโภคจะได้ทราบว่าเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ เมื่อทราบที่มาของผลิตภัณฑ์ผู้บริโภคอาจจะยอมรับมากขึ้น ทำให้มีช่องทางทางการตลาดเพิ่มขึ้น และในส่วนของบรรจุภัณฑ์ กลุ่มฯ ควรจะปรึกษาผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ เช่น เจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 และ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา เพื่อหาบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมในการบรรจุผลิตภัณฑ์ส่งให้ลูกค้า

8.3.4 การเงิน

ในส่วนของการทำบัญชี กลุ่มฯ ควรหาผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีกลุ่มฯ ให้เป็นระเบียบ มีการสรุปบัญชี และการเขียนบิลเงินเงินสดก็ควรเรียงตามเล่มที่ และเลขที่ของบิล เพื่อความสะดวกในการหาข้อมูลของลูกค้า ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีกลุ่มฯ อาจจะพัฒนาจากสมาชิก หรือจ้างบุคคลภายนอก

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. **แม่ลายจักสาน**. กรุงเทพฯ : กระทรวงอุตสาหกรรม, 2525.

กองอุตสาหกรรมในครอบครัว. **การทำผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กระทรวงอุตสาหกรรม, 2541.

กองอุตสาหกรรมในครอบครัว. **ลานและผลิตภัณฑ์จากใบลาน**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กระทรวงอุตสาหกรรม, 2528.

คณะกรรมการอนุรักษ์หัตถกรรมไทย. **ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยที่ควรอนุรักษ์ประเภทจักสาน**.

กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กระทรวงอุตสาหกรรม, 2532.

ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี สมหมาย เปรมจิตต์ และทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์. **รายงานการวิจัยหัตถกรรมจักสานในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน**. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528.

นิกร นุชเจริญผล. **ลายสาน**. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2525.

นิจ หิณฐิรินทร์. "การศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านในต่างประเทศ". เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน. สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ จังหวัดสงขลา 7-9 เมษายน, 2522.

พยูร โมสิกรัตน์. "เครื่องจักสานงานศิลป์ไทยจะอนุรักษ์และพัฒนาได้อย่างไร". เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง ปิรพรรณวัฒนธรรมผ้าไทยและจักสานงานศิลป์ไทย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ กรุงเทพฯ 21-23 เมษายน, 2535.

ไพโรจน์ จิระพงษ์. "หัตถกรรมพื้นเมืองเชียงใหม่ 'เครื่องจักสาน' ". **สรรพช่าง: ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2539.

มานิช กงกะนันท์. **รายงานการวิจัยการรวบรวมและศึกษาเครื่องจักสานของจังหวัดราชบุรี**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2477.

"ไม้แกะสลัก จากงานอนุรักษ์สู่ธุรกิจสากล." **ไทยล้านนา**. 20-26 ก.ค., 2541: 13-14.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. **รายงานการวิจัยเครื่องจักสานในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, เอกสารอัดสำเนา, 2524.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. **ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : ปาณยา, 2527.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. "เครื่องจักสานสายใยของวัฒนธรรม". การสัมมนาทางวิชาการปริทรรศน์วัฒนธรรมผ้าไทยและจักสานงานศิลป์ไทย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วันที่ 21-23 เมษายน 2535.

วิเชียร ณ นคร และคณะ. **นครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2521.

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1. **ข้อมูลรายชื่อผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรม**. เชียงใหม่: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กระทรวงอุตสาหกรรม, 2542. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

สนไชย ฤทธิโชติ. **เครื่องมือไม้-หวาย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2539.

สมถวิล เจริญทรัพย์. “เครื่องมือแกะสลักในภาคเหนือ”. **สรรพช่าง: ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2539.

สาวิตรี เจริญพงศ์. **วิวัฒนาการของศิลปหัตถกรรมในสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ : เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน ดอกไม้ประดิษฐ์**. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม. **รายงานการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาหัตถกรรมในจังหวัดภาคเหนือ**. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2542.

เอนก บุญภักดี และพิสนธ์ ใจสุทธิ. **เครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่**. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา, 2526.